

Aktiounsplang fir d'Lëtzebuenger Sprooch

Proposéiert vum Commissaire fir d'Lëtzebuenger Sprooch
an ugeholl vun der Regierung de 14. Dezember 2022

Aktiounsplang fir d'Lëtzebuerger Sprooch

Proposéiert vum Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch
an ugeholl vun der Regierung de 14. Dezember 2022

LE GOUVERNEMENT
DU GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG
Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch

Inhalt

I. Den Aktiounsplang 2022	3
A. D'Conclusiounen vum den Diskussiounen a Consultatiounen.....	3
1. Lëtzebuergesch léieren	4
2. Lëtzebuergesch am Alldag	6
3. Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert	7
B. D'Mesurë fir den Aktiounsplang 2022	8
1. Lëtzebuergesch léiere fir jiddwereen	8
2. Visibilitéit a Gebrauch vum Lëtzebuergesch	16
3. Lëtzebuergesch virundreiwen	22
II. D'Basis vum Aktiounsplang	27
A. D'Conclusiounen aus der Strategie vum 2017	27
1. Lëtzebuurger Sprooch op EU-Niveau.....	27
2. Dokumentatioun vum der Sproochegeschicht.....	28
3. Norméierung vum Orthografie a Grammaire	29
4. Kooperatioun mat Universiteiten am Ausland	30
5. Etüd vum der Jugendsprooch a -kommunikatioun	31
6. Literaturconcours fir d'Kannerliteratur	31
7. Sproochekenntnisser am Gesondheetssecteur	32
8. Eeler Leit	32
9. Conclusiounen aus der Ëmsetzung vum der Strategie 2017	33
B. D'Sproocheronn 2022	34
1. Sproocheronn um Belval am Terre-Rouge-Gebai	35
2. Sproocheronn zu Iechternach am Iechternacher Kolléisch	37
3. Sproocheronn an der Stad am Lycée Michel Rodange.....	39
4. Sproocheronn zu Clief am Lycée Edward Steichen	40
5. Sproocheronn mat de Schülerinnen a Schüler vum der École Internationale Differdange et Esch-sur-Alzette	42
6. Sproocheronn um Online Forum	43
7. Conclusiounen vum der Sproocheronn	44

C. Aus de ministeriellen Departementer..... 47

1. Reunioun vum Comité interministériel..... 47

2. Conclusiounen vun de ministeriellen Departementer 50

D. Vun den Experten 51

1. Observatoire vu Kanner a Jugend a vun der Schoul 51

2. Zenter fir d'Lëtzebuenger Sprooch 53

3. Institut fir Luxemburgistik op der Universitéit vu Lëtzebuerg 55

4. D'Conclusiounen vun den Experten 56

Annexen..... 59

A. Loi du 20 juillet 2018 relative à la promotion de la langue luxembourgeoise (extraits)..... 59

B. Kuerz Geschicht vun der Lëtzebuenger Sprooch..... 61

C. De Rapport vun der Sproocheronn 2022 63

D. Ëmsetze vun der Strategie vun 2017..... 87

I. Den Aktiounsplang 2022

Den Aktiounsplang baséiert op den Erfarunge mat der Ëmsetzung vun der Strategie, déi d'Regierung 2017 decidéiert hat, an op de Conclusiounen aus den Diskussiounen ëm d'Promotioun vum Lëtzebuergesch, mat de Bierger, mat Verrieder aus de Ministère a mat Experten.

A. D'Conclusiounen vum den Diskussiounen a Consultatiounen

1984 gouf Lëtzebuergesch iwwer e Gesetz als offiziell Landessprooch, als *Langue nationale des Luxembourgeois* definéiert. 2017 huet d'Regierung eng Strategie fir d'Promotioun vum Lëtzebuergesch¹ decidéiert, mat 40 Mesuren, vun deenen der eng Partie e Joer méi spéit an d'Gesetz fir d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch² stoe koumen. Mëttlerweil si 25 vun deene 40 Mesurë realiséiert, 14 amgaange realiséiert ze ginn, a bei enger ass et nach net esou wäit.

Dat gutt Resultat ass der intensiver Aarbecht vun alle concernéierten Institutiounen ze verdanken. An dofir gëtt et Zäit fir den nächste Schrëtt, e Plang, fir déi nächst Joren a Joerzénge, wéi et soll virgoe mat der Lëtzebuurger Sprooch.

2017 gouf de Prinzip vun engem Aktiounsplang festgehalen, dee vum Commissaire fir d'Lëtzebuurger Sprooch proposéiert a vun der Regierung decidéiert gëtt. De Commissaire gëtt vun engem Comité interministériel beroden, an deem Verrieder aus alle ministeriellen Departementer sinn. Hien ass am Kontakt mat den Institutiounen a Gremien, déi fir Lëtzebuergesch zoustänneg sinn.

Den zoustännegen Educationsminister Claude Meisch huet am Juni 2022 d'Mesurë fir den Aktiounsplang mat de Bierger op enger Sproocheronn op véier Plazen am Land, op engem Internet-Forum a mat Schülerinnen a Schüler diskutéiert.

Den Aktiounsplang baséiert op:

- dem Bilan vun de Mesurë vun 2017
- de Propositionen vun de Bierger aus der Sproocheronn
- de Constaten aus den Administratiounen
- den Avice vun Experten

Hei hannendru sti resuméiert d'Conclusiounen aus deenen Erfarungen an déi onkommentéiert Aussoen, déi bei de Consultatiounen gemaach goufen.

¹ Eng Strategie fir d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch https://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/articles/2017/03-mars/09-promotioun-sprooch.html

² Gesetz vum 20. Juli 2018 iwwer d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2018/07/20/a646/fo>
Parlamentareschen Dossier Nummer 7231 <https://www.chd.lu/wps/portal/public/Accueil/TravailALaChambre/Recherche/RoleDesAffaires?action=doDocpaDetails&id=7231>

1. Lëtzebuergesch léieren

Kannerbetreungsstrukturen

- Lëtzebuergesch als éischt Kontaktsprooch an och Däitsch an Englesch fördern
- Sproochkompetenze vun den Educateure préiwen
- spezifescht didaktescht Material ausschaffen, fir mat kleng Kanner Lëtzebuergesch ze léieren

Grondschoul

- méi Lëtzebuergesch gött gefrot: Lëtzebuergesch wier besonnesch wichteg
- didaktescht Lies- a Lauschtermaterial ausschaffen
- op Lëtzebuergesch alphabetiséieren (oder och net – et gi verschidde Meenungen)
- Wäert op richtig Aussprooch, korrekte Vocabulaire a korrekt Grammaire leeën
- Erhale vu Lidder, Gebräicher a Mondaarten
- Rechtschreiwung soll obligatoresch sinn / Rechtschreiwung ass net esou wichteg (d'Meenunge si gedeelt)
- Elteren informéieren, datt, wa Kanner Lëtzebuergesch léieren, d'Chancen an der Schoul méi grouss si fir ze reusséieren
- Congé linguistique aféiere fir d'Elteren, déi Lëtzebuergesch léieren
- LaF-*Lëtzebuergesch als Friemsprouch*: e Grondwuertschatz definéieren

Lycée

- didaktescht Lies- a Lauschtermaterial ausschaffen, differenzéiert fir déi, déi LaF léieren, a fir Mammesproochler, an zwar och esou, datt Kanner a Jugendlecher gären domat léieren (Handy, Podcast)
- méi Offer u Coursen, déi net fir LaF sinn, méi Literatur op Lëtzebuergesch
- wie LaF léiert, soll kënnen optionell domat virufueren
- Schoulfächer ewéi Chimie a Physik asw. op Lëtzebuergesch halen, an d'Méiglechkeet ginn, Froen op Lëtzebuergesch ze stellen, z. B. an der Mathé
- méi sproochespezifesch Klassen
- Rechtschreiwung soll zu engem groussen Deel fräiwëlleg bleiwen

Ëffentlech international Schoulen

- Méi Lëtzebuergesch; Lëtzebuergesch ass hei besonnesch wichteg
- d'Elteren informéieren iwwer d'Wichtegkeet vum Lëtzebuergesch
- Schülerinnen a Schüler, déi LaF léieren, solle kënnen optionell domat virufueren
- adaptéiert didaktescht Lies- a Lauschtermaterial
- Lëtzebuergesch soll net nëmmen als Optioun, mee och als eng vun de Sproochen L1, L2 oder L3 am Curriculum kënnen gewielt ginn

Erwuessenebildung

- méi Zilgruppen, méi grouss Offer, méi flexibel: multikulturell Klassen, extra Sproochcoursë fir Däitschsproocheger, Coursë fir déi, déi schoulesch oder mat digitale Medien net esou gutt sinn, Intensivcoursen all Dag, Offer och an de Grenzgebieder
- online Coursen, och fir ënnerwee um Aarbechtsweg ze lauschteren
- didaktescht Lies- a Lauschtermaterial ausschaffen, adaptéiert an differenzéiert Lies- a Lauschtertexter, thematesch Glossairen
- Offer vun de Coursë bis Niveau C1 am GER (Gemeinsamen europäesche Referenzkader fir Sproochen)
- den Zougang zu de Coursë méi einfach maachen, méi modern Formater benotzen, Appen entwéckelen
- méi Léierpersonal astellen, bessere Strategië wéi fir ze rekrutéieren, Formateure mam ZLSK adäquat encadréieren, Statut schafe fir de Bachelor an der Erwuessenebildung
- méi Offer fir informellt Léieren: Sproochecaféen, *Pratique Langues en Ligne* promovéieren, datt d'Lëtzebuurger Lëtzebuergesch schwätze mat deenen, déi et léieren, Téleeserien a Filmer ënnertitelen a synchroniséieren
- Coursë fir Salariéen op der Aarbechtsplaz ubidden, Inhouse learning, Internetcours a Blended learning notzen
- Congé linguistique reforméieren, definéiere wat no der Formatioun ze kënnen ass,
- Secteur public: méi Coursen iwwer Orthografie an iwwer LaF, och sur place an iwwer Internet, extra Coursë fir d'Personal an de Spideeler

2. Lëtzebuergesch am Alldag

- méi Visibilitéit: eng zentral Plaz fir all d'Material iwwer d'Lëtzebuenger Sprooch, mat all de Publikatiounen op Lëtzebuergesch an iwwer d'Lëtzebuergesch
- méi Prestige: Lëtzebuergesch op méi Plazen (Apdikt, etc.), Formulieren, ëffentlech Beschëlderunge fir Plazen a Flouernimm, Internetsäiten, legal an aner offiziell Texter, Gemengesitten, ëmmer am Respekt vun der Schreifweis
- Wichtegkeet vum Lëtzebuergesch als Integratiounssprooch, keng Parallelgesellschaft ouni Lëtzebuergesch.
- Lëtzebuerg ass e multilinguaalt Land: Campagnë fir Toleranz a Gedold mat deenen, déi Lëtzebuergesch léieren
- Mondaarten an Diversitéit vum Lëtzebuergesch erhalen, och am Schrëftlechen a bei den Uertsnumm, um Niveau vun de Gemengen
- LaF net dialektal enseignéieren
- d'Expo iwwer d'Lëtzebuergesch virundreiwen, och fir d'Grondschoulen
- d'Accessibilitéit vun der Lëtzebuenger Literatur garantéieren, wann d'Bicher net méi am Verkaf sinn. Méi Subside fir Iwwersetzungen
- e Mediateur fir Leit, déi sproochlech Problemer hunn, fir sech mam Dokter oder soss Gesondheetspersonal oder am soziale Secteur oder an der Fleeg ze verstännegen, a fir eeler Leit an Altersheimer, déi ënnerenee keng gemeinsam Sprooch hunn
- transparent Kommunikatioun tëscht den Acteure vum Lëtzebuergesche viru garantéieren, méi oppe Kommunikatioun an der Chamber vun alle Säiten
- Lëtzebuenger Medien: ze vill groussen däitschen Afloss, dacks keng gutt Diktioun an Aussprooch: eng Ausbildung fir Speakeren ubidden, och fir d'Aussprooch
- fir méi Artikelen op Lëtzebuergesch an der geschriwwener Press suergen
- Lëtzebuergesch op EU-Niveau besser no vir bréngen, Unerkennung als eege Sprooch, méi present an den europäesche Sproocheprogrammer, Iwwersetzung vun den europäeschen Traitéen op Lëtzebuergesch
- bei der Unesco Lëtzebuergesch als eegestänneg Sprooch definéieren an analyséieren
- Instanze schafen an den Nopeschlänner an a Regiounen, an deene vill Lëtzebuenger liewen, fir iwwer Lëtzebuergesch a Lëtzebuergesch léieren ze informéieren. Ausbau vun de Coursë fir LaF an de Grenzgebidd

3. Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert

- e Standard, Critèren an eng Prozedur festleeë fir nei Wierder am LOD: Friemwierder sollten net iwwerholl ginn, et sollte lëtzebuergesch Wierder dofir fonnt ginn (z. B. *Kannernascht* fir *Crèche*), eventuell iwwer e Public vote
- gutt Lëtzebuergesch schwätzen a schreiwen: grouss Demande och vun de Medie fir esou e Cours, deen awer net soll strikt Virschrëfte maachen
- ZLS: méi Personal, eventuell manner spezialiséiert Leit, d'Äntwerte vum ZLS op Froe sollte gesammelt a publizéiert ginn, *Print on demand* beim ZLS, spezialiséiert Glossairë systematesch ausschaffen a publizéieren, och mat Illustratiounen
- ZLS: technologesch Entwécklung matmaachen, Sproocherkennung (Speech-to-text), de Spellchecker vu Microsoft verbessern
- fir Persounen, déi nei an d'Land kommen, d'Méiglechkeet schafe fir Speech-to-text um Handy verbonne mat engem Iwwersetzungsprogramm an hir Sprooch
- Etüde maachen iwwer
 - den Impakt vum Lëtzebuergesch an der Schoul, d'Fro vun der Alphabetiséierungssprooch an der *Sprungbrettfunktion* Lëtzebuergesch-Däitsch, d'Roll vun de Langue-véhiculaires, d'Lëtzebuergesch an den Accueil-Strukturen
 - d'Frontalieren: Firwat léieren esou vill Leit Lëtzebuergesch? Wat sinn hir Besoinen?
 - Wat heescht et fir d'Lëtzebuergesch, datt esou vill Leit et léieren? Wéi ass d'Evolutioun vun der Jugendsprooch? D'Schwätze vun eelere Leit soll dokumentéiert ginn, eventuell mat enger mobiller Sproochkabinn
 - d'sproochlech Relatioun tëscht Patient an Dokter
- den Institut fir Luxemburgistik vun der Universitéit soll virun ausgebaut ginn an e soll all zwee oder dräi Joer en internationale Colloque organiséieren
- Master am Lëtzebuergesch: D'Enseignéiere vu LaF gehéiert an de Curriculum
- et brauch méi Reklamme fir dee Masterstudium a fir d'Carrièren, déi domadder méiglech sinn

B. D'Mesurë fir den Aktiounsplang 2022

Dat heite sinn d'Mesurë fir den Aktiounsplang, déi de Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch der Regierung proposéiert. Se sinn nummeréiert vun (1) bis (50).

Et gëtt bewosst drop verzicht, e geneeën Zäitplang an en detailléierte Budget virzeleeën. Op a wéini a wéi vill Ressourcë fir d'Ëmsetze vun dëse Mesuren néideg sinn, mussen déi zoustänneg ministeriell Departementer kucken an dofir de Budget an déi néideg Posten ufroen.

A sengem Joresrapport suivéiert a kommentéiert de Commissaire d'Ëmsetzung vum Plang. All fënnef Joer kuckt hien, mat wat muss virugefuer ginn oder wou eng Schëpp bäizeleeën ass. Grad an deem Beräich mat den aktuell gréisste Besoinen, dem Lëtzebuergeschléiere fir Erwuessener, ass et net previsibel, wéi d'Demande sech virunentwéckelt. Dat hänkt vun der Entwécklung vum Aarbechtsmaart zu Lëtzebuerg an an de Regione ronderëm of.

Fir datt Lëtzebuergesch eng Sprooch gëtt mat all den Institutionen, Gremien, Publikationen an Offeren un informatéschen Hëllef, mussen d'Leit vum Land doriwwer informéiert an dofir motivéiert an esouwuel den Zenter fir d'Lëtzebuerger Sprooch ewéi och den Institut für Luxemburgistik op der Universitéit kontinuéierlech virun ausgebaut ginn. Nëmme esou kritt d'Lëtzebuerger Sprooch dee Réckhalt, deen néideg ass fir hire Statut an hire Gebrauch, esou wéi et gewënnscht ass.

1. Lëtzebuergesch léiere fir jiddwereen

E kruziale Rôle am Apprentissage hunn d'Eltere bei hire Kanner, och fir d'Léiere vum Lëtzebuergesch. Net all Eltere si sech bewosst, wat fir eng grouss Roll Lëtzebuergesch an der Schoul an hei am Land huet, an et ass wichteg, si dovunner ze iwwerzeegen, datt e Kand, dat gutt Lëtzebuergesch kann, besser Chancen an der Schoul an um Aarbechtsmaart huet.

Et sinn och eng Partie Elteren, déi selwer Lëtzebuergesch léieren, fir de Kanner e gutt Beispill ze sinn a mat hinnen och an där Sprooch ze kommunizéieren. Si sollten dobäi gehollef kréien.

Iwwerall ass no méi a méi differenzéiertem didaktesche Material gefrot ginn. An der Klengkandbetreung an an de verschidde Beräicher vum Enseignement, Grondschoul, Lycée, öffentlech international Schoulen, Berufsbildung, Erwuessenebildung, feelt et dacks un dem néidegen didaktesche Material, vun deem et jo vill muss ginn, ganz differenzéiert no dem Alter, der Origine, der allgemenger Schoulbildung an dem Kenntnisstand am Lëtzebuergesch. Dat betrëfft Bicher, mee och Billergeschichten, Lauschtermaterial, Theaterstécker, audiovisuell Produktiounen asw.

Zum Beispill ginn et vill Kannerbicher a Lëtzebuerger Sprooch, mee awer wéineg Billerbicher, an deenen den Text fir virzeliesen a Lëtzebuerger Sprooch geschriwwen oder iwwersat wier. Op Däitsch gëtt et eng Partie där Bicher, déi kéinten iwwersat an déi och an der Schoul kéinte gebraucht ginn, Klassiker ewéi déi vu Leo Lionni, Martin Balscheit, Eric Carle, Janosch, David McKee, Helme Heine, Martin Waddel, Marcus Pfister, Sam McBratney, Werner Holwarth, Moritz Petz, Susanne Weber, Mira Lobe, Axel Scheffler, Sven Nordqvist, Maurice Sendak, ...

Opträg fir Texter ze schreiwen, fir Iwwersetzungen, fir audiovisuell Produktiounen sollten un déi professionell Createure geriicht ginn. Och Autoreresidenzen a Stipendie si wichteg. An deem Beräich ginn et Virbiller am Ausland, z. B. an Däitschland³.

³ Den *Deutscher Literaturfonds* ass eng Institutioun, déi ganz ënnerschiddlech Stipendien, Bourssen oder Präisser vergëtt: <https://deutscher-literaturfonds.de/>

De Paul-Celan-Präis viséiert Iwwersetzungen. Dat ass eng Méiglechkeet, fir Ureizer ze schafe fir Iwwersetzungen aus dem Lëtzebuergesch oder an d'Lëtzebuergesch: <https://deutscher-literaturfonds.de/preise/paul-celan-preis/geschichte/>

Beim *Deutscher Literaturfonds* gëtt et och e Stipendium vun 3.000 Euro de Mount fir maximal e ganz Joer. Esou en Instrument ass wichteg, och fir ganz bekannt Autorinnen an Auteuren: <https://deutscher-literaturfonds.de/foerderung/vergaberichtlinien/>

Och zu Berlin ginn et Stipendie mat 2.000 Euro pro Mount iwwer e ganz Joer: <https://www.berlin.de/sen/kultur/foerderung/foerderprogramme/literatur/artikel.621412.php>

Dat muss net op d'Lëtzebuurger Sprooch reduzéiert sinn. Allerdéngs erfuerdert d'Schreiwen op Lëtzebuergesch eng extra Promotioun, well e lëtzebuergeschen Text, wann en och soll op de fräie Marché kommen, a priori e méi kleng potentiell Public huet, hei am Land an am Ausland.

(1) D'Elteren iwwer d'Léiere vum Lëtzebuergeschen informéieren

Et sollt den Eltere kloergemaach ginn, datt Kanner, déi gutt Lëtzebuergesch kënnen, en Avantage an der Schoul hunn, an datt et wichteg ass, datt d'Elteren dat ënnerstëtzen. Dat ass speziell néideg an den ëffentlechen internationale Schoulen. Dofir ass reegelméisseg eng Campagne néideg (cf. Mesure 38).

Wann Eltere mat Kanner an der Grondschoul selwer Lëtzebuergesch léieren an domat hire Kanner hëllef, da sollte si e Bonus kënnen kréie beim Congé linguistique (cf. Mesure 3).

(2) Differenzéiert Léiermaterial fir Kanner a Jugendlecher ausschaffen

Op alle Schoulniveauen ass festgestallt ginn, datt net genuch didaktescht Material do ass. Dat Léiermaterial muss net nëmmen dem Alter no ugepasst sinn, mee och deene verschiddene Kompetenzniveauen am Lëtzebuergeschen. Dat ass speziell wichteg an den ëffentlechen internationale Schoulen.

Fir déi Kleng si Billerbicher mat kuerze Virliessätz a Virliessbicher ubruecht, fir déi méi grouss Liesbicher mat un den Alter, a virun allem och u verschidde Kompetenzniveauen ugepassten Texter, déi och iwwer Lëtzebuerg a Lëtzebuergesch informéieren. Do derbäi gehéiere Lauschterbicher, Theaterstécker, Iwwersetzungen, a speziell och audiovisuell Produktiounen si viséiert, Filmer an Tëleesproduktiounen mat Ënnertiteln oder synchroniséiert, déi den haitege Virliift vum de Jugendlechen entsprechen.

Fir Lëtzebuergesch als Friemsprooch ze léieren, soll den ZLS e Grondwuertschatz definéieren fir déi verschidden Alterstufen, deen och mat Illustratiounen publizéiert gëtt, als beschrëfte Grafik vum z. B. Kierper, Haus, Déieren, Planzen asw., mat de Fachwierder a verschiddene Sproochen.

Et brauch eng konzertéiert Demarche, fir déi Besoinen iwwer déi ganz Éducation nationale ze sammeln an dann deene kompetente professionellen Acteuren den Opdrag ze ginn.

(3) Wie Lëtzebuergesch als Friemsprooch léiert, soll Lëtzebuergesch als Unterrechtssprooch an anere Fächer benotzt kënnen a periscolaire Aktivitéiten op Lëtzebuergesch ugebuede kréien

Wie Lëtzebuergesch als Friemsprooch (LaF) léiert, soll dat kënnen gebrauchen. Dofir sollt an anere Fächer, zum Beispill Turnen oder Konschtunterricht, Lëtzebuergesch geschwat ginn.

Dat soll an de Grondschoule geschéien, an de Lycéeën an och an den ëffentlechen internationale Schoulen.

Well vill Kanner a Jugendlecher an hirem privaten Ëmfeld net vill Méiglechkeeten hunn, Lëtzebuergesch ze schwätzen an ze héieren, sollte si d'Méiglechkeet offréiert kréien, u periscolairen Aktivitéiten deelzehuelen, bei deene Lëtzebuergesch geschwat gëtt.

Klengkandbetreierung a Grondschoul

An der Sproocheronn hu vill Elteren ënnerstrach, wéi wichteg Lëtzebuergesch fir d'Integratioun ass.

D'Léiere vum Lëtzebuergesch klappt net iwwerall d'selwecht gutt. Op deenen enge Plaze si vill Kanner an der Klass, déi Lëtzebuergesch schwätzen, an dat kënnst deenen zegutt, déi et net kënnen oder net gutt kënnen. Op anere Plazen ass dat guer net esou.

Et ass wichteg, datt gekuckt gëtt, wéi d'Kompetenze vun de Kanner am Lëtzebuergesch sinn, an datt eng Hëllef do ass fir déi, déi dat net esou gutt kënnen, an datt hir Elteren doriwwer informéiert ginn.

An de Betreuungsstrukture kréien d'Kanner net iwwerall e gudde Kontakt mat Lëtzebuergesch garantéiert.

(4) An den non-formale Bildungs- a Betreuungsstrukture sécherstellen, datt all Kand Kontakt kritt mam Lëtzebuergesch an et him méiglech gemaach gëtt, sech mat der Sprooch ze familiariséieren, also se ze verstoen an eventuell och ze schwätzen

Et geet drëm, datt all Kand, dat an enger non-formaler Bildungs- a Betreuungsstruktur (Crèche, Maison relais, Foyer scolaire, Dageselteren asw.) betreit gëtt, seng sproochlech Kompetenze kann entwéckelen an dobäi genuch Kontakt kritt mam Lëtzebuergesch, fir dono am reguläre Schoulsystem kënnen op Däitsch alphabetiséiert ze ginn.

(5) An der Grondschoul d'Kompetenzen am Lëtzebuergesch observéieren a bei Defiziter hëllefen

D'Kanner, déi an d'Grondschoul kommen, hu ganz ënnerschiddlech Kompetenzen am Lëtzebuergesch. Am Cycle 1 gëtt dru geschafft, datt d'Kanner Lëtzebuergesch léieren. Wann se dono op Däitsch alphabetiséiert ginn, mussen hir Kompetenzen am Lëtzebuergesch héich sinn, fir datt se net déi zwou Sproochen duercherneegeheien.

Nom Cycle 1 soll mat Tester gekuckt ginn, wou d'Schülerinnen a Schüler am Lëtzebuergesch dru sinn, am Verstoen an am Schwätzen. Déi Tester sollen national disponibel sinn. Schülerinnen a Schüler, déi net genuch Lëtzebuergesch kënnen, kréien eng spezifesch Hëllef, mee op kee Fall e Rallongement de cycle.

Leider ass net genee gewosst, wéi en Niveau déi Kompetenzen am Lëtzebuergesch mussen hunn, fir datt eng probleemlos Alphabetisatioun am Däitsche méiglech ass. Dat muss méi genee gekuckt ginn (cf. Mesure 49).

Da sollt nach eng weider Kéier no de Kompetenzen am Lëtzebuergesch gekuckt ginn, eventuell nom Cycle 3 an dann och mat der Kompetenz am Liese vum Lëtzebuergesch.

Secondaire

Lëtzebuergesch ass haut op der 4e am Lycée als obligatorescht Fach virgesinn. Dono huet all Schülerin a Schüler d'Méiglechkeet, verschidden optionell Coursen ze beleeden, zum Beispill an der Rechtschreiwung.

Et wier ubruecht, datt Lëtzebuergesch als sproochleche Schwéierpunkt kéint gewielt ginn, also als éischt oder zweet Sprooch op den ieweschte Klassen. Do derbäi gehéiert, datt déi Jonk informéiert ginn iwwer de Studium vum Lëtzebuergesch an iwwer d'Carriären, déi domadder op sinn.

A verschiddene Fächer ewéi Biologie, Geografie, Geschicht asw. soll Wäert op de Fachvokabular a verschiddene Sproochen geluecht ginn, op Däitsch, op Franséisch, op Englesch an och op Lëtzebuergesch.

Op den ënneschte Klassen am Secondaire léiere vill Jugendlech, déi grad an d'Land komm sinn, Lëtzebuergesch als Friemsprooch. Et ass weesentlech, datt si domat kënnen op den ieweschste Klasse virufueren, wann si dat wënschen, souwuel am Secondaire classique wéi am Secondaire général an och an der Formation professionnelle.

Wie Lëtzebuergesch léiert, soll eng Zertifikatioun kréien doriwwer, wéi en Niveau erreecht ginn ass.

(6) Kompetenzen am Lëtzebuergesche baussent der Promotioun zertifizéieren

Lëtzebuergesch soll prinzipiell net ewéi déi aner Schoulsproochen mat der ganzer Rechtschreiwung a Grammaire misse geléiert ginn. Wien dat awer wëllt maachen, dee soll eng Zertifikatioun kréie fir déi erreechte Kompetenzen.

Déi Zertifikatioun soll net fir d'Promotioun zielen, ausser op den ieweschste Klasse mat Lëtzebuergesch als Schwéierpunkt (cf. Mesure 7).

(7) Lëtzebuergesch als Schwéierpunkt an den ieweschste Klasse virgesinn

Op den ieweschste Klasse soll op verschiddene Sektione Lëtzebuergesch kënnen als ee vun de sproochleche Schwéierpunkte gewielt ginn.

Fir déi Jonk fir Lëtzebuergesch ze motivéieren, brauche si an hir Elteren d'Informatiounen doriwwer, datt no der 1re e Studium mat der Spezialitéit Lëtzebuergesch am Bachelor an um Niveau Master méiglech ass, an datt eng Partie Beruffer kënne mat deenen Diplomer ugestriift ginn, virun allem déi am Enseignement (cf. Mesure 38).

(8) An allgemengbildende Fächer e multilinguale Fachvokabular mat Lëtzebuergesch vermëttelen

Et entsprécht der Realitéit an eisem Land, datt Fachwierder a verschiddene Sproochen gebraucht ginn, am Beruff, mee och am Privatliwen, well zum Beispill a Butteker jee nodeem éischter lëtzebuergesch, däitsch, franséisch oder esouguer englesch Wierder geholl ginn. Och am Studium ass et nützlich, op esou Glossaire kënnen zeréckzegräifen.

Dofir ass et an allgemengbildende Fächer ewéi Biologie, Geschicht, Geografie, Konscht, Ausbildung am Atelier asw. e Glossaire néideg, mat dem Fachvokabular an deenen dräi Landessproochen an am Engleschen. Esou Glossaire kënnen zesumme mam ZLS ausgeschafft ginn.

An allgemeng wichtege Beräicher vum Alldag soll den ZLS Glossairen als Illustratioun publizéieren, zum Beispill fir d'Anatomie vum Kierper, d'Deeler vun engem Haus, den öffentlichen Transport asw. D'Beschrëftung kéint a verschiddene Sproochen op e puer Schwieeregkeetsniveaue sinn.

(9) An den ieweschste Klasse vum Secondaire optionell LaF-Coursen ubidden

Vill Jugendlecher kommen an d'Land a kënne kee Lëtzebuergesch. Si léiere Lëtzebuergesch als Friemsprooch (LaF) op den Insertiounsklassen an den dräi éischte Jore vum Lycée, mat véier bis fënnf Wochestonnen, an hunn e gewëssenen Niveau erreecht. Leider sinn da keng Coursë méi fir LaF virgesinn, an dat Geléiert riskéiert vergiess ze ginn.

Dofir soll d'Méiglechkeet bestoe vun Optiounscoursen, fir Lëtzebuergesch als Friemsprooch virun ze léieren.

Ëffentlech international Schoulen

Déi ëffentlech international Schoulen huele Kanner a Jugendlecher an der Grondschoul an am Secondaire op. Vill dervu kënnen keen oder mann Lëtzebuergesch a léieren dann an der Schoul Lëtzebuergesch als Friemsprooch (LaF).

Et ass wichteg, datt mat hinne Lëtzebuergesch an anere Fächer a bei Aktivitéite geschwat gëtt (cf. Measure 3), an datt esouwuel si selwer ewéi och hir Elteren iwwer d'Wichtigkeet vum Lëtzebuergesch an der Schoul, am Berufsliewen an an der Gesellschaft vum Land informéiert ginn (cf. Measure 2).

Mee och d'Kontinuitéit vun deem Léieren an d'Zertifikatioun vum Lëtzebuergesch si wichteg. Wie mat LaF ugefaangen huet, soll domat kënnen virufueren. An e soll an der Schoul seng erreichte Kompetenzen zertifizéiert kréien.

D'Programmer vun den ëffentlechen internationale Schoule sinn zum gréissten Deel déi vun den Europaschoulen a gi vun den zoustännegen Instanze bei der Europäescher Unioun zu Bréissel decidéiert.

D'Fro, wéi Lëtzebuergesch kann eng méi grouss Roll am Kader vun den ëffentlechen internationale Schoule kréien, hänkt also zesumme mat der Unerkennung vum Lëtzebuergesch an der Europäescher Unioun (cf. Measure 25).

(10) Kompetenze vum Lëtzebuergesch an der Schoul zertifizéieren

Wa Lëtzebuergesch geléiert gëtt, soll dat am Kader vum Gemeinsamen Europäesche Referenzkader fir Sproochen (GER) zertifizéiert ginn.

Fir mëndlech Kommunikatioun sollt et déi offiziell Zertifikatioun si vum INL. Dat ass wichteg fir jonk Leit, déi spéider déi lëtzebuergesch Nationalitéit froen.

(11) Lëtzebuergesch als Wielméiglechkeet fir déi drëtt Sprooch aféieren

Aktuell ass Lëtzebuergesch just zousätzlech zu den dräi Sproochen L1, L2 an L3 virgesinn. Do soll et an Zukunft och méiglech ginn, Lëtzebuergesch als L3 ze wielen.

(12) Optionell LaF-Coursë virgesi fir Schülerinnen a Schüler, déi virdru LaF geléiert hunn.

Vill Schülerinnen a Schüler léiere Lëtzebuergesch als Friemsprooch (LaF) iwwer e puer Joer an hunn dono kee Cours méi fir Lëtzebuergesch am Stonneplang vun den ieweschte Klassen. Fir si sollt eng Offer bestoe vun optionelle Coursen, fir mam Lëtzebuergesch virunzufueren, esou wéi am Secondaire (cf. Measure 9).

Erwuessenebildung

D'Demande fir LaF-Lëtzebuergesch als Friemsprooch-Coursen ass immens héich, hei am Land, an der Groussregioun, mee och méi wäit ewech, zum Beispill an den USA oder a Brasilien, wou vill Mënschen an de leschte Joren d'Nationalitéit iwwer de sougenannte Recouvrement kritt hunn, wa se nowiese konnten, datt ee vun hiren *Unhärecher*, also Virfaren, am Joer 1900 Lëtzebuurger war. Déi géifen dacks elo gäre Lëtzebuergesch léieren.

Eng grouss Hëllef ass d'Plattform LLO op www.llo.lu, déi et erlaabt, Lëtzebuergesch iwwer den Internet ze léieren. Déi Offer ass gratis; et kann ee sech vun iwwerall aschreiwen. Den LLO ass den 10. September 2022 virgestallt an opgemaach ginn, a bannent zwou Wochen hu sech 30.000 Leit ageschriwwen. Am Moment bitt den LLO just déi ënnescht Niveauen A1 an A2 u vum Gemeinsamen Europäesche Referenzkader. Pro Joer soll en Niveau derbäikommen.

Esou eng Offer arrangéiert vill Leit, déi de ganzen Dag schaffen a moies an owes stonnelaang am Auto oder Zuch sëtzen. Allerdéngs ass net jiddweree capabel, dëse Léierprozess selwer an eleng duerchzestoen an Hëllef sollt kënne gefrot ginn.

Vill Leit, déi Lëtzebuergesch léieren oder geléiert hunn, sotem dem Minister bei der Sproocheronn 2022 ewéi schonns bei der Tournée vun 2018, datt si de Problem hunn, datt d'Lëtzebuurger Leit mat hinnen net Lëtzebuergesch schwätzen, mee direkt an eng aner Sprooch wiesselen. Et ass allerdéngs net ëmmer einfach ze decidéieren, ob et grad héiflech ass, viru Lëtzebuergesch ze schwätzen oder net mat enger Persoun, déi Méi huet sech auszedrécken. Dofir sollt een e Signal lancéieren ewéi e *Button*, deen ausseet: ***Ech léiere Lëtzebuergesch an ech si frou, wann Dir Lëtzebuergesch mat mir schwätzt.***

Grad beim Léieren iwwer Internet ass eng *Certification à distance* néideg. Esou eng Zertifikatioun muss vu qualifiziertem Personal aus dem INL duerchgefouert ginn, dat awer net op der Plaz muss sinn, wann d'Kandidatinnen a Kandidaten an engem gëeegente Kader am Ausland déi Epreuve maachen.

Net jiddwereen huet vill schoulesch Erfahrung. Och fir Mënsche mat Léierschwieregkeeten, oder fir déi, déi net esou gutt mat der Informatik eens ginn oder keen Zougank do derzou hunn, muss et eng Offer ginn, fir Lëtzebuergesch ze léieren. Fir déijéineg, déi net esou gutt eens gi mam schoulesche Léieren a mam ville Schreiwen, ginn et am Ausland Virbiller, un deenen ee sech kann inspiréieren⁴.

(13) Den Internetcours LLO bis den Niveau C1 ubidden

Et ass aktuell geplangt, den LLO bis den Niveau B2 virunzedreiwen.

Den LLO sollt bis den Niveau C1 ausgebaut an dono gekuckt ginn, ob eng weider Offer néideg ass a spezialiséierte Kontexter.

⁴ E gutt Beispill ass de Projet aus Liechtenstein vum Veräin Liechtenstein languages op <https://21.liela.li/>:

„Liechtenstein Languages (LieLa) ist ein Verein mit internationaler Erfahrung, der Unterrichtsmaterial für Lehrpersonen und Kursleitende in verschiedenen Sprachen und für verschiedene Stufen erstellt.

Kernkompetenz von Liechtenstein Languages ist die effektive Sprachvermittlung durch eine hochgradig interaktive Methodik für einen spielerischen und lustvollen Lehr-/Lernprozess. Die Methode LieLa besteht aus einem vielfach erprobten Mix von verschiedenen erfolgreichen Praktiken aus dem Fundus des akzelerierten Lernens. Der Unterricht wird ausschliesslich in der Zielsprache geführt.“

(14) Léierméiglechkeete fir ënnerwee ubidden

Well vill Leit, déi zu Lëtzebuerg schaffen, moies an owes laang ënnerwee sinn, sollte si parallel zu dem Internetcours LLO gëeegent didaktescht Material hunn, dat se da kënne lauschteren.

(15) D'Kompetenzen am Lëtzebuergesch à distance certifiéieren

Net all Mënsch, dee Lëtzebuergesch léiert, huet et einfach, op Lëtzebuerg an den INL ze komme fir en Examen. Dofir ass et wichteg, datt déi Epreuve vum Test LaF iwwer Internet méiglech sinn, déi dann och fir de Sproochentest fir d'Nationalitéit⁵ zielen.

D'Léierpersonal, dat vum INL dofir qualifizéiert ass, kann d'Ofpräiwe vun de Kompetenze via Internet à distance maachen. D'Kandidatinnen a Kandidaten müssen op eng agreéiert Institutioun am Ausland kommen. Dat kann eng Ambassade sinn, oder och eng Schoulstruktur. Do ginn se empfaange vum Personal vun där Institutioun, dat vum INL dofir forméiert ass. D'Identitéit gëtt kontrolléiert an och datt d'Konditiounen vun der Epreuve respektéiert ginn, also eleng schaffen, d'Zäit anhalen asw.

(16) Eng Offer maache fir Leit, déi Problemer hu mam Léieren oder mat den digitale Medien

Hei geet et engersäits drëm, Coursen unzëbidde fir Persounen, déi keng oder wéineg schoulesch Erfahrung hunn an/oder wéineg alphabetiséiert sinn.

Anersäits huet net all Mënsch déi néideg Kompetenze mat den digitale Medien oder en huet keen Zougank do derzou. Dofir kënnen extra Coursen ugebuede ginn, an d'Méiglechkeet, op enger Plaz selwer ze schaffen op engem Computer, deen zur Verfügung gestallt gëtt.

Op der Aarbecht

Kompetenzen am Lëtzebuergesch sinn am Berufsliewen dacks néideg oder vun Avantage, am Secteur privé an am Secteur public.

Betribler kënne Coursen bei sech organiséieren an dat subventionéiert kréien. Allerdéngs ginn d'Prozeduren dofir als komplizéiert ugesinn.

Salariéë kënnen e Congé linguistique kréien, mam Accord vun hirem Patron. Dat ass e Spezialcongé vun aktuell 200 Stonnen pro Berufsliewen. Am Moment gëtt fir de Congé linguistique kee Resultat a priori festgeluecht oder kontrolléiert. Dat féiert net seelen zu der Situatioun, datt no engem Congé linguistique net emol den Niveau A1 erreicht ass. Allerdéngs ass et esou, datt en Aarbechtskontrakt zu Lëtzebuerg de Salarié obligéiere kann, e Sproochentest ze packe mat Ufuerderungen, déi am Viraus definéiert sinn.

Dee Congé linguistique sollt a klengen Tranchen accordéiert ginn; a fir déi nächst Etappe unzegoen, muss déi virdu gepackt sinn.

⁵ Art 13 (2) Un candidat qui détient un des certificats suivants : [...] 7° les diplômes « Lëtzebuergesch als Friemsprooch » sanctionnant les niveaux A2, B1, B2 et C1 en expression orale et compréhension de l'oral du Cadre européen commun de référence pour les langues [...] est, s'il en fait la demande, dispensé de l'examen. Sur sa demande, l'Institut lui délivre alors le Certificat de réussite de l'examen. (Règlement grand-ducal du 22 juillet 2019 relatif à l'examen d'évaluation de la langue luxembourgeoise organisé dans le cadre des procédures d'acquisition de la nationalité luxembourgeoise.)

(17) Konditiounen festleeën, fir Lëtzebuergesch an der Aarbechtszäit ze léieren

Wann am Secteur public oder am Betrib e Salarié, Employé oder Beamte mam Accord vu sengem Supérieur oder Patron wëllt Lëtzebuergesch léieren, da sollt en dofir e Congé linguistique oder eng Fräistellung kréien ënner deenen heite Konditiounen:

- Et gëtt a priori en Niveau am Gemeinsamen europäesche Referenzkader fir Sproochen (GER) festgeluecht, deem als Zil déngt, an dat am Zesammenhang mat der Aarbecht vum Concernéierten.
- De Congé oder d'Fräistellung gëtt et an Tranchen. All Tranche ass eng Stuf am GER. Wann den Apprenant bei Null ufänkt an op B2 wëllt kommen, wieren et also véier Tranchen: den Niveau A1, vum A1 op den A2, vum A2 op de B1, a vum B1 op de B2.
- Fir déi nächst Tranche accordéiert ze kréien, muss déi virdru gepackt sinn. Wann eng Widderhuelung néideg ass, muss den Apprenant dat ouni Congé oder Fräistellung maachen, ier e ka mam Congé oder der Fräistellung virufueren.

Fir déi verschidden Niveauen ze kréien, sinn am GER Stonnenzuelen uginn, 70 Stonne vum Niveau 0 op den Niveau A1, 150 Stonne vun A1 op A2, 300 Stonne vun A2 op B1.

En Deel vun deene Stonne kéinten iwwer de Congé linguistique oder iwwer Fräistellung accordéiert ginn. Dat kéint sech um Niveau vun der Carrière orientéieren, zum Beispill d'Hallschecht an der Carrière inférieure, en Drëttel an der Carrière moyenne, e Véierel an der Carrière supérieure, mat eventuell engem Maximum. Do derbäi kéint een nach speziell Konditiounen virgesinn, jee no Sproochesituatioun.

Déi Offer, fir Lëtzebuergesch ze léieren, soll och gëlle fir Demandeurs d'emploi a fir OTI *occupation temporaire indemnisée*.

(18) Coursen an de Betriber differenzéiert a sur place organiséieren

D'Betriber kënnen selwer Coursen organiséieren an dat zum Deel finanzéiert kréien. Dat mécht et hirem Personal däitlech méi einfach, Lëtzebuergesch ze léieren, wann se sech net nach extra mussen deplacéieren. Do ass et wichteg, einfach a kloer Prozeduren ze hu fir de Finanzement vun esou engem Cours.

Déi Coursen an de Betriber mussen un d'Thematik vun deem Secteur an un d'Besoinen vum Personal ugepasst sinn. Dat sollt zesumme mat der Formation des adultes geschéien an et sollt och mam LLO geschafft ginn.

(19) Am Secteur public d'Besoinen festleeën

Déi Employéen a Beamten, déi kee Lëtzebuergesch oder net gutt Lëtzebuergesch kënnen, brauchen Coursen fir Lëtzebuergesch als Friemsprooch (LaF).

Et sinn der och vill, déi wëlle besser Lëtzebuergesch léieren, verschiddener och fir d'Schreiwten.

Dofir sollen d'Administratioune reegelméisseg iwwerpräiwen, wéi eng Besoine fir d'Lëtzebuergesch bei sech spezifesch fir déi verschidde Beruffer bestinn.

(20) Am Secteur public variéiert a flexibel Coursen ubidden

An der Fonction publique besteet eng grouss Demande, fir Lëtzebuergesch kënnen ze léieren::

- Coursë fir LaF, Lëtzebuergesch als Friemsprooch, fir déi, déi et net oder nach net esou gutt kënnen,
- Coursen an der Orthografie,
- Coursen, fir adäquat kënnen a verschiddene Situatiounen op Lëtzebuergesch ze kommunizéieren,
- Coursen am administrative Schreiwen,
- Coursen iwwert d'Sprooch a spezifesch Aarbechtsberäicher.

Gutt si Coursë sur place an den Administratiounen, an deenen de Kontext vum Service berécksiichtegt gëtt, mat spezifesch Glossairen (cf. Mesure 41). Dobäi sollt vu Blended learning zesumme mat der Internetplattform LLO profitéiert an och mat hausinterne Formateure geschafft ginn, déi d'ZLSK-Ausbildung maachen oder gemaach hunn.

2. Visibilitéit a Gebrauch vum Lëtzebuergesch

Op der Sproocheronn ass de Minister dacks ugeschwat gi wéinst der net esou gudder Visibilitéit vun eiser Sprooch. Dacks gëtt hei am Land bei offizielle Kommunikatiounen oder op Internetsitten oder bei Signalisatiounen just Franséisch benotzt, dat zënter dem Zweete Weltkrich déi am Geschriwwene meescht gebrauchten administrativ Sprooch ass.

Bis den Zweete Weltkrich goufe legislativ Texter am Memorial op Franséisch mat enger däitscher Iwwersetzung publizéiert, woubäi am Zweiwelsfall déi franséisch Versioun gezielt huet. Nom Krich gouf déi däitsch Iwwersetzung ofgeschaaft. Dat huet et ville Leit am Land schwéier gemaach, déi Texter ze verstoen, well si net genuch Franséisch konnten. Lëtzebuergesch war deemools nach net prett fir d'Redaktioun vun esou Texter. Dat ass hautdesdaags anescht.

An de Ministère an och a verschidde Gemenge gi vill Efforte gemaach, fir Texter an och Signalisatiounen op Lëtzebuergesch ze iwwersetzen. Well elo Lëtzebuergesch geschwënn an der Constitutioun als Nationalsprooch steet, sollt dëst iwwerall de Fall sinn.

Lëtzebuergesch ass an den Zeitunge kaum present, op Radio an Tëlee gëtt et dacks net gutt geschwat. Dat gëtt heefeg vehement kritiséiert, wann iwwer Lëtzebuergesch rieds geet.

Et ass eng Ausstellung geplangt iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch an iwwer d'Sproochen zu Lëtzebuerg. Eng mobil Versioun kënnt 2023 an den Asaz. Eng permanent Expo ass fir spéider an der Stad um Site nieft der Kathedral virgesinn. Déi Ausstellung weist d'Geschicht vun der Lëtzebuurger Sprooch an d'Entwécklung vun der Lëtzebuurger Kultur a vun der Sproochesituatioun zu Lëtzebuerg. Den Zilpublikum sinn Erwuessener a Jugendlecher. Fir d'Kanner aus der Grondschoul wier et och gutt, wa si op eng adäquat Manéier mat deenen Theme bekannt gemaach géife ginn.

Do dernieft brauch et och Informatiounen um Internet. De Site www.lux.lu ass dofir geduecht, mee e muss virun ausgebaut ginn. Da sollt och am Ausland iwwer eis Sprooch a Kultur informéiert ginn, an deene Regiounen a Länner, wou vill Leit sech fir Lëtzebuergesch interesséieren⁶.

Lëtzebuergesch huet jo kee Statut bei der Europäescher Unioun, et ass weeder eng offiziell Sprooch nach eng Minoritéitsprooch. D'Regierung huet am Juni 2022 d'Decisioun geholl, dowéinst en Dossier zu Bréissel ze deposéieren, mat deem Lëtzebuergesch eng Presenz an der EU kritt.

2010 huet d'Unesco en Atlas erausginn iwwer déi menacéiert Sproochen op der Welt. Lëtzebuergesch ass do net als eegestänneg Sprooch gekuckt ginn, mee als Deel vum *Francique mosellan*, dat an deem Atlas als *Langue vulnérable* bezeechent gouf. Dowéinst ass da gemengt ginn, Lëtzebuergesch wier och *Langue vulnérable*, wat awer expressis verbis NET de Fall war⁷. Och bei der Unesco sollt Lëtzebuergesch als eegestänneg Sprooch fungéieren.

D'Visibilitéit vum Lëtzebuergesch

(21) Iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch informéieren

Déi zentral Plaz fir Informatiounen ass de Site www.lux.lu, dee viru muss ausgebaut ginn als Informatiounsplattform iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch, mat den Äntwerten op déi heite Froen:

- Wou sinn Informatiounen iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch ze fannen? Wéi eng kulturell a wëssenschaftlech Offere ginn et am Lëtzebuergesch?
- Wéi a wou kann ee Lëtzebuergesch léieren? Wéi e Léiermaterial ass do a wou ass et ze fannen? Wou fënnt ee Leit, fir Lëtzebuergesch ze praktizéieren?
- Wéi kann een Enseignante oder Enseignant fir d'Lëtzebuurger Sprooch ginn?

⁶ Fir esou Plaze kann ee sech, toutes proportions gardées an also an engem klengen Kader, u Frankräich an Däitschland inspiréieren, déi e Reseau vu kulturellen Instituter hunn, déi sech ëm d'Fördere vun der däitscher a franséischer Sprooch an der domat verbonnener Kultur këmmen.

Das Goethe-Institut ist ein [gemeinnütziger Verein](#) mit Hauptsitz in [München](#) und hat die Aufgabe, die Kenntnis der [deutschen Sprache](#) im Ausland zu fördern, die internationale kulturelle Zusammenarbeit zu pflegen und ein umfassendes, aktuelles Deutschlandbild zu vermitteln. Das Institut unterhält Niederlassungen in zwölf Städten Deutschlands sowie 159 Institute und Verbindungsbüros in 98 Ländern. Hinzu kommen etwa eintausend weitere Einrichtungen von ausländischen Kooperationspartnern weltweit, für die das Goethe-Institut eine finanzielle Förderung und/oder Maßnahmen der Beratung und Qualitätssicherung bereitstellt. (de.wikipedia.org)

L'Institut français est un [établissement public à caractère industriel et commercial](#) (EPIC) [français](#), opérateur du [ministère chargé des Affaires étrangères](#) et du [ministère chargé de la Culture](#) pour l'action culturelle extérieure de la France. L'Institut français travaille en étroite relation avec le réseau culturel français à l'étranger constitué de 96 instituts français et de 445 [Alliances françaises](#) dans le monde. (https://fr.wikipedia.org)

⁷ Atlas des langues en danger dans le Monde an der zweeter Editioun 2010 op der Säit 41

« La branche germanique est composée de trois sous-groupes : les langues germaniques occidentales, septentrionales et orientales. Trois langues germaniques occidentales ne sont pas en danger : l'anglais, le néerlandais et l'allemand, toutes trois définies ici de façon plus étroite que dans l'usage non spécialisé. Premièrement, l'anglais exclut le scots qui s'étend au sud jusqu'à la Northumbrie. Deuxièmement, le néerlandais englobe le hollandais, le brabançon et le flamand oriental, tandis que le flamand occidental est un exemple flagrant de langue régionale. Troisièmement, l'allemand est composé du thuringien, du haut-saxon et du silésien, de sorte que non seulement le bas-saxon, mais aussi le francique ripuaire-limbourgeois, le francique mosellan (qui couvre le luxembourgeois), le francique rhénan, le francique oriental, l'alémanique et le bavarois sont reconnus comme étant des langues régionales.

Aucune des langues régionales n'est particulièrement en danger, mais elles continuent toutes à être parlées dans un contexte de diglossie avec les langues nationales. Le francique mosellan au Luxembourg et l'alémanique en Suisse peuvent difficilement être considérés comme vulnérables compte tenu de leur position extrêmement forte en tant que langues parlées, mais ils sont dans une certaine mesure en compétition avec l'allemand et également avec le français dans le cas du francique mosellan. Plus précisément, le francique mosellan et l'alémanique sont tous les deux parlés dans plusieurs pays et leur situation est beaucoup plus fragile ailleurs. Notons que l'alsacien en France, bien que faisant partie de l'ensemble des dialectes alémaniques, raison pour laquelle il n'est pas traité à part, figure néanmoins dans l'Atlas. »

(22) Am Ausland iwwer Lëtzebuergeschléieren informéieren

Um Niveau vun der Groussregioun besteet eng grouss Demande u Coursen, fir Lëtzebuergesch als Friemsprouch ze léieren. Vill Leit wëlle Lëtzebuergesch léieren, fir heihinner schaffen ze kommen an/oder d'Nationalitéit ze kréien.

Fir iwwer d'Méiglechkeete vum Léiere vum Lëtzebuergesch, mee och iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch a Kultur ze informéieren, sollten an den Ambassaden an eisen Nopeschlänner, mee och an Holland, a Brasilien an an den USA Usprichpersounen sinn, déi doriwwer kënnen informéieren.

An den Nopeschregiounen ass Lëtzebuergesch vill gefrot. Dofir sollten et an der Grande Région Plaze ginn, op deenen d'Leit Informatiounen kréien iwwer d'Léiere vum Lëtzebuergesch.

(23) Déi geplangten Ausstellung iwwer Lëtzebuergesch och fir d'Grondschoule virgesinn

Et geet an där Ausstellung iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch an iwwer d'Sproochen zu Lëtzebuerg drëm, de Lëtzebuurger an Net-Lëtzebuurger ze erklären, wéi Lëtzebuergesch entstanen ass, awer och, wéi eng Roll de Multilinguismus am Alldag zu Lëtzebuerg spillt.

Déi elo geplangten Ausstellung riicht sech un Erwuessener an u Jugendlecher. Mat Kanner kann een net op déi selwecht Aart a Weis kommunizéieren. Et ass wichteg, grad de Kanner aus der Grondschoul ze explizéieren, wéi d'Sproochesituatioun zu Lëtzebuerg ass, wéi dat sech entwéckelt huet a virun entwéckelt. Dofir soll eng Versioun vun där Ausstellung extra fir Kanner aus der Grondschoul konzipéiert ginn.

(24) Déi politesch Diskussioun iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch institutionaliséieren

D'Zesummenaarbecht tëscht de concernéierte Gremie gëtt vum Commissaire koordinéiert, deen den zoustännegen Minister doriwwer informéiert.

Déi politesch Diskussiounen iwwer d'Lëtzebuergesch sollten transparent an d'Ëffentlechkeet kommen. Dofir sollt dee Rapport, deen de Commissaire fir d'Lëtzebuurger Sprooch all Joer mécht an an deem de Bilan gezu gëtt vun der Realisatioun vun de Mesurë vum Aktiounsplang, an der Chamber diskutéiert ginn.

Fir de Fall, datt an den Zeitungen eng speziell Bäilag op Lëtzebuergesch kënnt (cf. Mesure 28), sollt dee Rapport, d'Diskussioun doriwwer an och d'Question-parlementairen am Zesammenhang mat der Sproochesituatioun hei am Land dora publizéiert ginn.

(25) Lëtzebuergesch bei der EU a beim Conseil de l'Europe valoriséieren

Den Traité iwwer d'Europäesch Unioun (TER) gëtt op Lëtzebuergesch iwwersat mam Zil, fir eng certifiéiert Versioun un de Rot vun der Europäescher Unioun ze iwwerreechen, déi dann an d'Archive vum Rot opgeholl ka ginn. Dëst dréit dozou bäi, datt Lëtzebuergesch am Kader vum Artikel 55, Paragraph 2 vum TEU fir déi éischte Kéier eng gewëssenen Unerkennung um Niveau vun der EU huet. Legal europäesch oder lëtzebuergesch Texter gi virun op Franséisch geschriwwen, mee wichteg Texter ewéi d'Constitutioun vum Land an déi europäesch Traité ginn op Lëtzebuergesch iwwersat.

An den ëffentlechen europäesche Schoule soll Lëtzebuergesch kënnen als drëtt Sprooch L3 gewielt ginn (cf. Mesure 11).

Den Europarat befaasst sech allgemeng mat europäesche Froen, mam Zil, den ekonomeschen a soziale Fortschritt virunzedreiwen, déi demokratesch Sécherheet ze erhalen an dat gemeinsamamt lerwen, zu deem och Lëtzebuergesch zielt, ze valoriséieren.

(26) Lëtzebuergesch bei der Unesco als eegestänneg Sprooch etabléieren

D'Unesco huet an hirer Publikatioun Lëtzebuergesch als Variant vum *francique* ernimmt, wourausser d'Impressioun entstanen ass, Lëtzebuergesch wier bei der Unesco als vulnérable bezeechent ginn. Och bei der Unesco soll Lëtzebuergesch als eegestänneg Sprooch unerkannt an analyséiert ginn. Dat géif mat sech bréngen, datt d'Lëtzebuurger Sprooch an de Publikatiounen op eng aner Aart a Weis betruecht an analyséiert gëtt.

Den Ëmgang mat der Lëtzebuurger Sprooch

Bei de Ministère ware bis virun e puer Joerzénge all Internetsitte bal nëmmen op Franséisch. Dat huet sech méttlerweil geännert, mee et ass nach Aarbecht do, fir déi allgemeng wichteg Kommunikatiounen, d'Formularen asw. op Lëtzebuergesch ze publizéieren. Franséisch gëtt dobäi och nach ëmmer gebraucht an op ville Plazen ass Englesch wichteg.

An de Gemengen ass d'Situatioun anescht. Plazeweis ass den Internetsite just op Franséisch, op anere fënnt ee Franséisch an Englesch, heiansdo och Lëtzebuergesch oder esouguer just nëmme Lëtzebuergesch. De Wonsch ass et, datt ee sech eens gëtt mat de Gemengen, fir en Deel vun den Texter och op Lëtzebuergesch ze publizéieren. Well Lëtzebuergesch als Nationalsprooch an d'Constitutioun stoe kënnt, ass et ubruecht, datt zumindest d'Presentatioun vun Administratiounen a Gemengen op Lëtzebuergesch geschitt.

Eng Suerg, déi d'Bierger ëmmer erëm zur Sprooch bréngen, ass de Fait, datt si am Spidol oder therapeuteschen a sozialen Arichtungen op Personal stoussen, dat kee Lëtzebuergesch versteet.

Et hu sech op der Sproocheronn vill Mënschen doriwwer beschwéiert, datt si Lëtzebuergesch geléiert hunn, mee datt kee Lëtzebuergesch mat hinne schwätzt. Et ass tatsächlech esou, datt aus Héiflechkeet vill Lëtzebuurgerinnen a Lëtzebuurger direkt d'Sprooch wiesselen, wann se mierken, datt ee Schwieeregkeeten huet, sech op Lëtzebuergesch auszudrécken. Domat huelen se awer deene Leit d'Méiglechkeet, déi nei geléiert Sprooch ze praktizéieren. Do ass et wichteg, datt deen, deen amgaang ass d'Sprooch ze léieren, iwwer e visuellt Signal de Message ka viruginn, datt hie frou wär, Lëtzebuergesch kënnen ze schwätzen.

Fir Lëtzebuergesch ze léieren, ass et vu grousem Virdeel, wann een d'Sprooch ka praktizéieren. Vill Leit hunn déi Méiglechkeet an hirem Ëmfeld net. Si brauchen de Kontakt mat Benevollen, déi Lëtzebuergesch als Mammesprooch schwätzen an déi hinne wëllen hëllefen. Fir Mëssbrauch ze vermeiden, sollt dat net iwwer eng onkontrolléiert national Internet-Plattform geschéien, mee um lokale Plang organiséiert ginn. Dat kann ënner der Form si vu Sproochcaféen, vu perséinleche Sproochbuddyen oder vu gemeinsamen Aktivitéiten.

D'Lëtzebuergesch Sprooch a Kultur muss erhalen bleiwen, an se soll och ze fanne sinn. Et stinn net dacks Artikelen op Lëtzebuergesch an der geschriwwener Press. Dat fält speziell am kulturelle Beräich op, wou et vill Produktiounen op Lëtzebuergesch gëtt, déi keen Echo op Lëtzebuergesch an der geschriwwener Press fannen.

Kritiséiert gëtt och, datt op Radio an Televisioun Lëtzebuergesch net korrekt geschwat oder ausgeschwat géif ginn, datt also de Vocabulaire, d'Ausdröckweis, d'Aussprooch an/oder d'Diktioun net gutt wieren.

Bicher op Lëtzebuergesch (an och Lëtzebuurger Bicher an anere Sproochen) sinn dacks séier ausverkaaft an da schwéier ze fannen, ausser an der Nationalbibliothék. Dofir sollten déi Wierker informatesch publizéiert ginn.

Et ass och wichteg, datt Autorinnen an Auteure vun der lëtzebuergeschsproocheger Literatur a soss Persoune mat Meritte fir d'Lëtzebuergesch oder Evenementer an deem Kontext net an de Vergiess geroden. Dofir bräicht

een eng Instanz, déi de Suivi mécht vu wichtegen Datumen, an dem zoustännege Ministère an an de Gemenge Propositione mécht, u wéi eng Persounen oder Evenementer sollt wéini erënnert ginn. Et ass dann un deenen Instanzen ze kucken, ob a wéi se wëllen do eppes an d'Weeër leeden. Fir déi Prozedur kann ee sech un der franséischer Demarche inspiréieren⁸.

Beispiller:

- 2022, 2026 an 2027 si Commemoratiounsjoeren un de Michel Rodange, 150 Joer vum Reenert, 150. Doudes- an 200. Gebuertsdag vum Rodange
- 2023 ass den 200. Gebuertsdag vum Dicks
- 2024 ass den 150. Gebuerts- an de 75. Doudesdag vum August Liesch
- 2034 kritt d'Sproochegesetz 50 Joer

(27) An den Administratioune de physeschen an digitalen Accueil op Lëtzebuergesch virgesinn

Och wa scho vill geschitt ass, sollt virun dru geschafft ginn, datt all Informatiounen fir de Public an de Ministère an op de Gemengen, also Formularen, Kommunikatiounen a Signalisatiounen och op Lëtzebuergesch disponibel sinn. Den Accueil op den Internetsitte vu Ministère a Gemenge soll ëmmer op Lëtzebuergesch sinn.

Mam Syvicol zesumme soll eng Prozedur festgeluecht an d'Zesummenaarbecht tëscht de Gemengen, dem Inneministère, dem Commissaire an dem ZLS gekläert ginn.

(28) Méi Lëtzebuergesch an d'Zeitunge bréngen

Et stinn net dacks Artikelen op Lëtzebuergesch an der geschriwwener Press.

Eng extra Bäilag, déi vun Zäit zu Zäit bei d'Zeitunge kéim, kéint zum Beispill d'Quantitéit vun Artikelen a Lëtzebuenger Sprooch erhéijen..

(29) D'Qualitéit vum Lëtzebuergeschen an de Medie verbessern

Kritiséiert gëtt, datt Lëtzebuergesch um Radio an op der Tëlee net korrekt geschwat oder ausgeschwat gëtt, datt also de Vocabulaire, d'Ausdrucksweis, d'Aussprooch an/oder d'Diktioun net gutt sinn.

Et solle Coursen ugebuede gi fir korrekt Lëtzebuergesch, am Schwätzen, an der Aussprooch, am Schreiwen (cf. Mesure 44). Iwwer Inhalt a Prozedur sollt mam Presserot an de Medie geschwat ginn.

⁸ <https://francearchives.fr/commemo/recueil-2018/>

Le Haut comité a été institué par arrêté du 23 septembre 1998 afin de conseiller le ministre de la Culture et de la Communication dans la définition des objectifs et des orientations de la politique des célébrations nationales. À ce titre, il soumet chaque année à l'agrément du ministre la liste des anniversaires susceptibles d'être inscrits au nombre des commémorations officielles. [...] les faits saillants de la vie politique avec la création poétique ou scientifique, la naissance ou la mort d'hommes et de femmes d'importance, en créent la trame. Toutes les rubriques ne sont pas traitées avec le même poids.

(30) Lëtzebuergesch schwätze mat de Leit, déi Lëtzebuergesch léieren

E visuell Zeeche soll signaliséieren, wann een, dee Lëtzebuergesch léiert wënscht, datt mat him Lëtzebuergesch geschwat soll ginn. Et geet also drëm, deen heite Message ze vermëttelen: *Ech léiere Lëtzebuergesch, schwätz wgl. Lëtzebuergesch mat mir.*

Eng Campagne sollt déi Approche bekannt maachen (cf. Mesure 38). Mat där sollen d'Lëtzebuurgerinnen an d'Lëtzebuurger motivéiert ginn, fir Lëtzebuergesch ze schwätze mat deenen, déi dat wënschen.

(31) Informellt Léiere vu Lëtzebuergesch an de Gemenge méiglech maachen

Vill Leit an eiser Gesellschaft léiere Lëtzebuergesch a si frou doriwwer, wa si dat net nëmmen a Coursen, mee och an informelle Kontexter kënnen maachen. Op der anerer Säit si vill lëtzebuergesch Mammesproochler bereet, do derbäi ze hëllefen.

De Kontakt soll um lokalen Niveau vun de Gemengen organiséiert ginn, iwwer Sproochecaféen (Café des langues), Gespréichsdëscher (Tables de conversation), interkulturell Aktivitéiten, Sproochebuddyen ... an et kann den Internetsite *Pratique langues en ligne* derbäi geholl ginn.

Mam Syvicol an den zoustännegen Ministère (Famille, Intérieur) zesumme soll déi Demarche definéiert ginn.

(32) E sproochleche Mediateur schafe fir Santé a Fleeg a fir de soziale Secteur.

De Médiateur linguistique soll kënnen an deene verschiddene Beräicher, am Gesondheitswesen, an der Fleeg, am sozialen, therapeuteschen a Familljesektor an den Altersheimer intervenéieren. Et brauch een esou Médiateur-linguistiquë fir verschidde Sproochen.

D'Berufsbild muss definéiert ginn, d'Prozedur fir en ze ruffen an de Finanzement.

Wéi an anere Beräicher muss och de Vocabulaire deene Beräicher iwwer e spezialiséierte Glossaire ausgeschafft a publizéiert ginn (cf. Mesure 41).

(33) Spezifesch a flexibel Coursë fir d'Gesondheits- a Fleegpersonal ubidden

Vill Leit aus dem Gesondheitssektor si frankofon. Fir mat de Patiente schwätzen ze kënnen, ass et wichteg, datt si d'Méiglechkeet kréien, Lëtzebuergesch ze léieren.

Well d'Aarbechtszäiten dacks onreegelméisseg sinn a vill Leit vu méi wäit hier kommen, ass eng flexibel Offer u Coursë wichteg. Do kann den Internetkurs www.llo.lu benotzt ginn, mat Blended learning, an och de Glossaire vum ZLS: med.lod.lu

(34) D'Kultur a Lëtzebuurger Sprooch erhalen an zougänglech maachen

Vill Bicher a lëtzebuergescher Sprooch si séier net méi an de Librairien disponibel. Et ass da schwéier méiglech, se nach ze fannen.

D'Nationalbibliothék BNL ass amgaangen, déi Luxemburgensia-Bicher, op deene keng Rechter méi sinn, ze digitaliséieren. Am Kader vun hirer Digitalisierungsstrategie wëllt d'BNL mat den Editeuren an Ayant-droits en Accord fannen, fir déi Luxemburgensia-Bicher, op deenen nach Rechter an déi out of commerce sinn, kënnen digital ze publizéieren.

Da sollt e Gremium Gebuerts-, Doudes- a Joresdeeg vu wichtige Personalitéiten oder Evenementer am Zesammenhang mam Lëtzebuergesche sammelen an un déi zoustänneg Instanzen, Ministère oder Gemenge ginn, déi dann decidéieren, op wéi eng Aart a Weis dorun erënnert gëtt.

3. Lëtzebuergesch virundreiwen

Eng Sprooch bleift net stoen, grad Lëtzebuergesch net als vill geschwaten a wéineg geschriwwen Sprooch, déi dovu markéiert ass, datt en héijen Undeel vun der Populatioun Lëtzebuergesch als Friemsprooch geléiert huet.

D'Lëtzebuergeschléiere virundreiwen

E ganz groussen Defizit ass aktuell dee vum Léierpersonal fir Lëtzebuergesch, dat am Land op allen Niveaue feelt.

Aus dem noen Ausland kënnst och ëmmer erëm d'Fro, fir Léierpersonal kënne geschéckt ze kréien.

(35) Den Zougang promovéieren zu de Beruffer, fir Lëtzebuergesch ze enseignéieren

An de Lycéeën ass dacks net gewosst, datt Lëtzebuergesch e valabele Choix ass fir Studien a Beruff. Dee Message muss besser vermëttelt ginn un déi Jonk an un hir Elteren, mat geziilten Informatiounen iwwer de Bachelor an de Master op der Universitéit an déi verschidde Carrièren am Lëtzebuergeschen.

Do ass eng Campagne néideg (cf. Mesure 38).

(36) An der Erwuessenebildung eng Carrière fir de Bachelor schafen

Fir am Lycée oder am INL ze enseignéieren, ass e Master am Lëtzebuergesche gefrot. An der Formation des Adultes ass Première plus den Diplom vum ZLSK néideg, dem *Zertifikat fir Lëtzebuenger Sprooch a Kultur*, eng Formatioun vun 120 Stonnen.

An der Formation des adultes sollt d'Méiglechkeet bestoen, mam Diplom vum Bachelor fir europäesch Studie mat der Spezialitéit Lëtzebuergesch agestellt ze gi mat enger entsprecherender Carrière.

(37) D'Aarbechtskonditiounen verbessere vum Léierpersonal an der konventionéierter Erwuessenebildung

D'Léierpersonal an der Formation des adultes huet et dacks schwéier, well d'Leit selwer hir Coursë mussen organiséieren. Well si op verschidde Plaze schaffen, ass den Echange tëschent hinne schwierig.

De Service de la Formation des adultes sollt méi ganz oder hallef Poste schafen an d'Personal op d'Plaze schécken, wou et gebraucht gëtt, an d'Gemengen, a Betriber, an Administratiounen, am Ausland.

Do sollt och eng Plattform geschafe ginn, iwwer déi sech d'Léierpersonal kann digital begéinen, fir Coursen an Erfarungen auszetauschen.

D'Visibilitéit an de Gebrauch virundreiwen

Duerch reegelméisseg Campagnen an de Medie soll den Image vum Lëtzebuergesche soignéiert ginn. Do kann den Akzent op de gudden Ëmgang ënnerenee geluecht ginn.

D'Lëtzebuenger Sprooch entwéckelt sech virun. Ewéi an anere Sproochen stellt sech dacks d'Fro, ob e méi a méi gebraucht Wuerdt, datt aus enger anerer Sprooch iwwerholl ginn ass, an den Dictionnaire gehéiert, och wann et dofir schonns e lëtzebuergescht Wuerdt gëtt (*Ameis, chillen*). Et ginn och Wieder iwwerholl, fir déi et keng lëtzebuergesch gëtt, bei deenen ee sech froe kann, ob een net soll eppes Lëtzebuergesches proposéieren, ewéi zum Beispill *Maison relais (Kannernascht)*, *Starkregen (Schloreen)*, *Eichenprozessionsspinner (Eechepressessiounsraup)*, *schwerelos, Topflappen*, ... Dofir brauch et eng Prozedur, fir nei Wieder ze proposéieren; et kéint een esouguer e *Public vote* virgesinn.

Am Zenter fir d'Lëtzebuenger Sprooch gëtt ganz vill Aarbecht geleescht, fir op d'Fro vu baussen anzegoen, an och fir thematesch Glossairen auszuschaffen, déi zum Beispill vun Administratiounen gefrot ginn. Déi Aarbechte sollten um Site vum ZLS publizéiert ginn. Et wier och gutt, wann thematesch Extraiten, déi kënnen aus dem LOD eraus realiséiert ginn, kéinte géint Bezuele gedréckt ginn, also via *Print on demand*.

Et besteet eng staark Demande fir Coursen doriwwer, wéi ee gutt a richtig Lëtzebuergesch schwätzen oder och schreiwe kann, wann een dat wëllt maachen. Allerdéngs ginn et keng Referenzen dofir, esou wéi et z. B. am Däitschen am Duden senger Publikatioun *Zweifelsfälle der deutschen Sprache* ze fannen ass. Et muss doru geschafft ginn, wat genee déi Ausso iwwer *schlecht Lëtzebuergesch* versus *gutt Lëtzebuergesch* heescht.

Et gi méttlerweil immens vill Bicher op Lëtzebuergesch publizéiert. De Lieser huet Schwieeregkeeten, sech dodran erëmzefannen. Et sollt him do derbäi gehollef ginn.

(38) Reegelméisseg Campagnë maache fir den Image vum Lëtzebuergeschen

Mat Campagnen iwwer d'Lëtzebuenger Sprooch sollen d'Informatioun an den Interessi verbessert an och verschidde Besoine vu Staat a Gesellschaft gewise ginn.

Wichtig Campagnë wieren déi, fir Lëtzebuergesch mat Leit ze schwätzen, déi et grad léieren, an déi, mat där jonk Leit fir lëtzebuergesch Studien an d'Carrièren am Enseignéiere vum Lëtzebuergesche motivéiert ginn.

Esou eng Campagne kéint eemol am Joer sinn a jee nom Thema an d'Ausland iwwergräifen.

(39) Critèren a Prozedure festleeë fir nei Wieder am LOD

Et brauch kloer Reegelen a Prozeduren, fir nei Wieder an de Lëtzebuenger Online Dictionnaire LOD opzehuelen:

Wéi eng Wieder ginn aus anere Sproochen iwwerholl?

Wie proposéiert nei lëtzebuergesch Wieder fir Importer aus anere Sproochen?

Wéi eng dialektal Wieder kommen an den LOD?

(40) D'Explikatiounen vum ZLS op gestallte Froen sammeln a publizéieren

Et komme vill Froen un den LOD aus dem Public, déi mat engem groussen Aarbechtsopwand vum ZLS beäntwert ginn.

Déi Froen mat den Äntwerte solle gesammelt a publizéiert ginn.

(41) Spezialiséiert Glossairen ausschaffen a publizéieren

A ville Beräicher vum Alldag, vun der Berufswelt a vun der Schoul ass et wichteg, de fachleche Vokabular a verschiddene Sproochen parat ze hunn.

Esou Glossaire ginn op Ufro beim ZLS ausgeschafft oder kontrolléiert; si sollten da fir de Public disponibel sinn, och wann se nach net ganz an den LOD iwwerholl gi sinn.

(42) Print on demand beim LOD ubidden

Den ZLS sollt d'Méiglechkeet offréieren, datt den Utilisateur gewënschte Glossairen oder aner gezielten thematesch Extraiten aus dem LOD ka gedréckt kréien, also via *Print on demand* géint Bezuelen, an der gewënschterer Oplag.

(43) Dem Public elektronesch Hëllefsmëttelen ubidden

Déi informatesch Méiglechkeeten, déi et fir aner Sproochen gëtt, sollten och fir d'Lëtzebuergesch méiglech sinn. Et geet an éischer Linn ëm de Spellchecker, dee jo am Office funktionéiert, mee leider net un déi aktuell Reegelen ugepasst ass.

Gutt wier en Translator, d. h. e Site, deen automatesch geschriwwen Texter aus enger Sprooch an déi aner iwwersetzt.

Vill Instanzen, Medien, d'Chamber, si staark interesséiert un der automatescher Sproocherkennung, d. h. geschwatene Text néierzeschreiwen, Speech-to-text.

Mënschen, déi nei an d'Land kommen, wier vill gehollef, wa si kéinten op enger Reunioun dat geschwatent Lëtzebuergesch op hirem Handy ophuelen an direkt an hir Sprooch iwwersetzen.

(44) Coursë fir gutt Lëtzebuergesch ubidden

E Cours iwwer gutt a richteg Lëtzebuergesch, sief et schwätzen oder och schreiwen, sollt vum ZLS an Zesummenaarbecht mat den Acteuren vum Terrain ausgeschafft ginn, also zum Beispill mat de Redaktiounsmembere vu Radio an Tëlees fir d'Schwätzen, mat deenen aus den Zeitunge fir d'Schreiwen. Esou e Cours liwwert keng strikt Virschrëften, mee e gëtt Indikatiounen doriwwer, wéi ee sech an engem bestëmmte Kontext esou ausdréckt, datt et als adäquat empfonnt gëtt.

Diktionscoursë fir d'Lëtzebuergesch, also fir d'Sprietechtechnik, kënnen offréiert ginn an Zesummenaarbecht mat de Conservatoiren, an deenen hirem Curriculum dat virgesinn ass.

(45) Mondaarte vum Lëtzebuergesche lokal fërderen an national dokumentéieren

D'Suerg besteet, datt mat der Standardiséierung vum Lëtzebuergeschen déi lokal Mondaarte verschwannen. Beim Léiere vum Lëtzebuergeschen als Friemsprooch soll allerdéngs net mat Mondaarte geschafft ginn.

Mee Persounen, déi dat wënschen, sollte sech an deene Mondaarten austausche kënnen. Dat soll op lokalem Niveau geschéien. Zesumme mam ZLS kënne déi Mondaarte vum Lëtzebuergeschen dokumentéiert ginn.

Mam Syvicol an dem Inneministère soll eng Prozedur definéiert ginn.

(46) Eng Iwwersetzerformatioun mat der Spezialitéit Lëtzebuergesch schafen

Lëtzebuergesch kritt ëmmer méi Bedeitung, och am Ausland, an et gëtt ëmmer méi iwwersat, an d'Lëtzebuergesch, mee och aus dem Lëtzebuergesch. Dofir brauch et eng Formatioun fir Iwwersetzer mat der Spezialisatioun Lëtzebuergesch.

Dat kann op der Universitët Lëtzebuerg sinn, oder am Ausland zesumme mat enger Iwwersetzerschoul, zum Beispill Saarbrécken oder Germersheim. Et kéint een och de Bachelor am Ausland virgesinn, an de Master hei zu Lëtzebuerg.

(47) Feuilletone fir Literatur op Lëtzebuergesch schafen

Esou Feuilletone ginn et deelweis schonns op Radiostatiounen. Si sollten ausgebaut ginn, an och eng Präsenz an den Zeitunge kréien, eventuell am Kader vun der Mesure 28 an och dauerhaft disponibel bleiwen (cf. Mesure 21), esou datt den interesséierte Lieser sech kann iwwer eenzel Bicher informéieren an e gudden Iwwerbléck iwwer all nei Publikatiounen kréien.

D'Wëssen iwwer Lëtzebuergesch virundreiwen

Lëtzebuergesch bleift net stoen, mee et entwéckelt sech virun. Dat geet ganz séier, well esou vill Leit Lëtzebuergesch léieren a pro Joer der mindestens 10.000 derbäikomme bei déi 300.000 Mammesproochler.

Och de Fait, datt Lëtzebuergesch nach ëmmer wéineg geschriwwen a kaum als Schrëftsprooch an der Schoul geléiert gëtt, dréit derzou bäi, datt et sech séier ännert.

A ville Beräicher sinn Etüde wichteg, bei den Diskussiounen ronderëm d'Alphabetisatiounssprooch, iwwer de sproochlechen Ëmgang an d'Besoinen am Santésberäich, d'Roll vum Lëtzebuergesch als Integratiounssprooch an der Gesellschaft, d'Evolutioun vun de lokalen Idiomen, d'Definitioun an d'Mosse vun de spezifesche multilinguale Kompetenzen, de Verglach mam Ausland, mat Länner oder Regiounen, déi eng änlech Sproochsituatioun hunn, zum Beispill d'Elsass, déi däitschsproocheg Communautéit an der Belsch, Malta, d'Färöerinselen.

(48) D'Recherche iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch ausbauen an op eng verständlech Manéier presentéieren

D'Recherche iwwer d'Evolutioun vun der Lëtzebuurger Sprooch an d'Publikatiounen doriwwer mussen permanent virugedriwwen an ausgebaut ginn. Dat ass gutt amgaangen a sollt virugedriwwen gi mat der Schnëssen-App an der Publikatioun vum Sproochatlas an der Etüd iwwer d'Jugendsprooch.

Do derbäi sollt e Prozess komme fir gezielten Opname vun eeleren Native speakers, a Recherche a méi schwierige Kontexter ewéi zum Beispill de sproochlechen Echange tëschent Medezinner an hire Patienten.

Den Institut fir Luxemburgistik brauch dofir genuch Posten, fir déi Recherche, d'Informatioun vum Public an och d'Ausbildungen an de Beräicher Bachelor a Master ze assuréieren.

(49) Reegelméisseg Etüde maache loossen iwwer d'Léiere vun der Lëtzebuerger Sprooch

Déi Etüde solle vum zoustännegen Ministère ugefrot an d'Universitéit domat beoptraagt ginn.

Prioritär Etüde sinn déi iwwer d'Fro, wéi eng Kompetenzen am Lëtzebuergesch virum C2 néideg sinn, fir datt bei der Alphabetiséierung an däitscher Sprooch déi sougenannte ***Sprungbrett-Funktion*** vu Lëtzebuergesch op Däitsch funktionéiert, oder och de Besoin an de beruffleche Profil vun de Mediateuren am Santéssécteur an am soziale Secteur (cf. Mesure 32)

(50) E reegelméissegem akadeemeschen Colloque organiséieren iwwer Lëtzebuerger Sprooch a Kultur

Wichtig ass den internationalen Echange mat Universitëiten.

D'Universitéit vu Lëtzebuerg sollt reegelméisseg en internationale Colloque hei am Land organiséieren, iwwer Lëtzebuerger Sprooch a Kultur, an och iwwer déi allgemeng Sproochesituatioun zu Lëtzebuerg.

II. D'Basis vum Aktiounsplang

Den Aktiounsplang baséiert um Artikel 3 vum Gesetz vum 20. Juli iwwer d'Promotioun vun der Lëtzebuerger Sprooch:

Le commissaire est appelé à contribuer à la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise et à proposer au Gouvernement un projet de plan d'action et après adoption du plan d'action par le Gouvernement, à superviser et coordonner sa mise en œuvre.

A. D'Conclusiounen aus der Strategie vun 2017

2017 huet d'Regierung eng Strategie fir d'Promotioun vum Lëtzebuergesch decidéiert mat 40 Mesuren. Mëttlerweil si 25 vun deene 40 Mesurë realiséiert, 14 amgaange realiséiert ze ginn, a bei enger ass et net esou wäit.

Hei sinn d'Conclusiounen, déi sech aus der Realisatioun, oder Net-Realisatioun, vun deene Mesuren erginn. De geneeë Bilan vun der Strategie vun 2017 steet an der Annex D.

1. Lëtzebuerger Sprooch op EU-Niveau

Strategie, Measure 5:

D'Regierung wäert mat den europäeschen Institutiounen Negociatiounen ophuelen, fir mat hinnen en Accord iwwer en „arrangement administratif“ ze fannen, esou wéi en an de Conclusiounen vun dem EU-Conseil ënner der Lëtzebuerger Presidence 2005 festgehale gouf. All Bierger soll esou d'Recht kréien, sech op Lëtzebuergesch un d'europäesch Institutiounen ze adresséieren, an eng Äntwert op Lëtzebuergesch ze kréien. D'Zil vun der Demarche vun der Regierung ass, datt d'lëtzebuergesch Praxis, wéi se am Gesetz vun 1984 festgehale ginn ass, um EU-Niveau soll applizéiert ginn. Konkreet heescht dat, datt d'franséisch Sprooch och weiderhin d'Sprooch vun den offiziellen nationalen an europäeschen Dokumenter wäert bleiwen, an och d'Aarbechtssprooch am Echange tëscht dem Lëtzebuerger Staat an den europäeschen Institutiounen soll sinn.

Aktuell:

Eng Note vun den zoustännegen Ministeren ass den 22. Juli an d'Regierung komm. Dës Decisiounen si geholl ginn:

- *de faire traduire en langue luxembourgeoise la Constitution du Grand-Duché et le Traité européen ;*
- *de transmettre la traduction du Traité européen en langue luxembourgeoise au Conseil de l'Union européenne afin qu'elle puisse être versée aux archives du Conseil, aux termes de l'article 55, paragraphe 2 TUE ;*
- *d'entamer les démarches pour rendre possible la contribution financière des institutions européennes aux activités de recherche, d'enseignement et de publication relatives à la langue luxembourgeoise ;*

- d'explorer les possibilités de la mise en place d'une procédure afin que chaque citoyen puisse s'adresser aux institutions européennes en luxembourgeois et recevoir une réponse dans cette langue ;
- de rendre accessible gratuitement l'outil d'apprentissage en autonomie sur Internet dans les prochains mois et de viser une certification payante à distance en fonction des domaines de compétences et des niveaux définis par le Cadre européen commun de référence pour les langues ;
- d'élargir le dispositif de conventions avec des autorités et institutions de la Grande Région afin de permettre l'organisation de cours de luxembourgeois à l'étranger et des épreuves de certification à distance.

2010 huet d'Unesco en Atlas erausginn iwwer déi menacéiert Sproochen op der Welt. Lëtzebuergesch ass do net als eegestänneg Sprooch gekuckt ginn, mee als Deel vum **Francique mosellan**, dat a Frankräich wéinst der rigider Sproochepolitik nom Zweete Weltkrich quasi verschwonnen ass.

Munnech Leit hu gemengt ze verstoen, Lëtzebuergesch wier eng **Langue vulnérable**. Dat stoung awer expressis verbis anescht an där Publikatioun, dem **Atlas des langues en danger dans le Monde** an der zweeter Editioun 2010, op der Säit 41:

« Le francique mosellan au Luxembourg et l'alsacien en Suisse peuvent difficilement être considérés comme vulnérables compte tenu de leur position extrêmement forte en tant que langues parlées, mais ils sont dans une certaine mesure en compétition avec l'allemand et également avec le français dans le cas du francique mosellan. »

Ze dinn:

- Demarche zu Bréissel fir méi Präsenz vum Lëtzebuergesch an den europäesche Sproocheprogrammer
- Zesummenaarbecht mat der Unesco, fir an hire Publikatiounen d'Lëtzebuergesch als eegestänneg Sprooch ze definéieren an ze analyséieren
- Instanze schafen an den Nopeschlänner an a Regiounen, an deene vill Lëtzebuerger liewen, fir Lëtzebuergesch ze dokumentéieren an e Kontakt domadder opzebauen
- Ausbau vun der Präsenz vum Lëtzebuergesch an a vun de Coursë fir LaF an de Grenzgebieder

2. Dokumentatioun vun der Sproochegeschicht

Strategie, Mesure 6:

D'Archivaarbecht an d'Ausstelle vun de bedeitendste sproochhistoreschen Dokumenter ass eng weider wichteg Aufgab, fir de Stellegwärt vum Lëtzebuergesch an der Sproochediversitéit ze erhéien. D'Sproochegeschicht vum Land soll mat Hëllef vun Erklärungen visualiséiert ginn, zum Beispill iwwer de Wee vun enger Ausstellung, fir ze weisen, wéi sech eis Sproochesituatioun am Kontext vun der gewuessener a gellieferter Méisproochegkeet entwéckelt huet. Zilpublikum sollen esouwuel Awunner vu Lëtzebuerg, Frontaliere wéi och Touriste sinn, déi eppes iwwer eis Sprooch wëlle gewuer ginn.

Aktuell:

Am Opdrag vum Educatiounsminister hat sech en Aarbechtsgrupp drëm gekëmmert, e Konzept vun enger Ausstellung iwwer d'Lëtzebuenger Sprooch auszuschaffen. De Kulturministère hat d'Zouso ginn, dëse Projet mat Hëllef vun de Kulturinstituter ze ënnerstëtzen. Déi zoustänneg Experte vun der Universitéit an aus den zoustännegen Associatiounen haten och hir Mataarbecht confirméiert.

Spezialiséiert Agencë si mat der Entwécklung vum Konzept a mat der Realisatioun vun der mobiller Ausstellung fir 2023 beoptraagt ginn. Fréistens 2026 geet nieft der Kathedral an der Stad, um Site vum ale Kolléisch, eng permanent Expositioun op.

Dës Ausstellung soll och ëmmer de Lien mat der Méisproochegkeet zu Lëtzebuerg maachen a si soll speziell d'Entwécklung vun de verschidde Sproochen zu Lëtzebuerg beliichten. Si riicht sech un erwuesse Persounen an u Jugendlecher. Si ass awer net gëeegent fir d'Grondschoulen.

Ze dinn:

- d'Projete vun enger mobiller a vun enger permanenter Ausstellung iwwer d'Lëtzebuenger Sprooch an d'Sproochen zu Lëtzebuerg virundreiwen
- eng Versioun fir d'Grondschoulkanner virgesinn

3. Norméierung vun Orthografie a Grammaire

Strategie, Mesure 9:

Eng weider Prioritéit ass d'Opschaffen an d'Vermëttlung vu sproochstrukturellen Aspekter vum Lëtzebuergeschen. Heizou gehéieren d'Norméierung vu grafeschen a grammatikaleschen Elementer vun der Sprooch. Den zukünfte Commissaire fir d'Lëtzebuenger Sprooch suert dofir, datt déi Theemefelder vun der Lëtzebuenger Orthografie, déi nach net gekläert sinn, sou séier wéi méiglech opgeschafft ginn. Op Basis dovunner hält de Conseil fir d'Lëtzebuenger Sprooch (Conseil permanent de la langue luxembourgeoise) eng eenheetlech Orthografie fest, déi am Kader vun engem koordinéierten Text publizéiert gëtt.

Aktuell:

Mat deem komplette Reegelwierk vun der Lëtzebuenger Sprooch huet den ZLS de fënnefsprochege Lëtzebuenger Online Dictionnaire ausgebaut, dee permanent aktualiséiert gëtt.

D'Verbebuch vum ZLS huet 6000 Verben an 82 Mustertabellen opgegliddert. Dat war eng wichteg éischt Etapp fir d'Grammaire vum Lëtzebuergeschen.

Den ZLS huet e Glossaire vum grammatikalesche Fachvokabular ausgeschafft, mee nach net publizéiert.

Et sinn eng Rei Glossairen a verschiddene Fachgebieder vum ZLS oder vu ministeriellen Administratiounen zesumme mam ZLS ausgeschafft an deelweis och publizéiert ginn, wéi zum Beispill am Beräich vu Medezin a Gesondheet. Dës sinn op www.zls.lu ënner der Rubrik **Linken** ze fannen.

Ze dinn:

- informatesch Méiglechkeeten ausschaffen an ubidden, ewéi Sproocherkennung, Traductiounen, an och de Spellchecker bei Office an Zesummenaarbecht mat Microsoft

- Spezialiséiert Glossairë systematesch ausschaffen a publizéieren, och mat Illustratiounen
- d'Grammaire virundreiwen

4. Kooperatioun mat Universitëiten am Ausland

Strategie, Mesure 13:

Och op universitärem Niveau gi Fördermoossname fir d'Lëtzebuurger Sprooch lancéiert. Mam „Institut fir lëtzebuergesch Sprooch- a Literaturwëssenschaft“ vun der Universitéit Lëtzebuerg existéiert hei am Land eng Fuerschungsequipe, déi sech mat ganz spezifeschen Elementer vun der Sprooch an der Kultur auserneeetzt a reegelméisseg interessant Donnéeën liwwert. Kooperatiounen mat Universitëiten am Ausland ginn erhalen a wa méiglech ausgebaut (z. B. Center for Luxembourg Studies zu Sheffield). Eng besonnesch Bedeitung kënnt dobäi der Kooperatioun mat Universitëiten an der Groussregioun zou.

Aktuell:

D'Universitéit huet, am Kader vum Studieprogramm fir de Master an der Lëtzebuurger Sprooch, eng Virlesungsrei zesummegeallt mat Virträg iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch a Kultur an déi och fir de grouse Public ugebueden. Eng vereinfachten a gekierzte Versioun steet op www.kulturgeschichte.lu.

D'Universitéit huet eng App entwéckelt, fir déi geschwate Sprooch vun haut ze erfassen: <https://infolux.uni.lu/schnessen/>

Schnessen ass déi éischt App, fir d'Lëtzebuurger Sprooch vun haut an all hire Facettë mat Toun-Opnamen ze erhiewen an ze dokumentéieren. [...De Projet huet als Zil eng ëmfaassend Dokumentatioun vum facettäräiche Lëtzebuergesche vun haut.

D'Resultater vun den Analysen iwwer d'Sprooch, déi iwwer d'Schnessen-App vun der Uni gesammelt ginn, sinn an der App disponibel. Se ginn och an engem Sproochenatlas publizéiert, vun deem déi éischt Säiten online sinn: <https://infolux.uni.lu/neie-letzebuergesche-sproochatlas-online/>

Et besti Kontakter mat auslänneschen Universitëiten, déi sech mat der Lëtzebuurger Sprooch beschäftegen. Haaptsächlech sinn dat Tréier (digital Dictionnairen), Mainz (Grammatik, Sproochgeschicht), Hannover. Mat Sheffield besteet d'Kooperatioun éischter am Kader vum Enseignement an der Formatioun vum Bachelor fir d'Englescht.

En envisagéierte Colloque hei zu Lëtzebuerg konnt wéinst der Pandemie bis elo net organiséiert ginn.

Ze dinn:

- mat der Analys vun der geschwatener Sprooch an der Publikatioun vum Sproochenatlas virufueren
- e Colloque all zwee oder dräi Joer virgesinn, ënner der Leedung vum Institut fir Luxemburgistik vun der Universitéit

5. Etüd vun der Jugendsprooch a -kommunikatioun

Strategie, Mesure 14:

Déi nei technologesch a kommunikativ Méiglechkeeten, wéi SMSen a sozial Netzwierker, hunn de Gebrauch vun der lëtzebuergescher Schrëftsprooch erhéicht, och a virun allem bei der Jugend. Dofir ass et vun Interesse, de Jonken hir reell schrëftsproochlech Praktiken aus dem Alldag méi genee ënner d'Lupp ze huelen. Eng grouss ugeluechten Etüd soll Abléck bréngen, wéi d'Jugend als digital natives schreift an allgemeng kommunizéiert, am Kontext vun hiren technologeschen a méisproochlege Kompetenzen. Unhand vun engem Documentaire sollen op eng méi uspreechbar Aart a Weis d'Aspekter vu Jugendsprooch a Jugendkommunikatioun vermëttelt ginn.

Aktuell:

Am Hierscht 2022 fänkt en Doktorand op der Universitët u mat enger Etüd iwwer d'Sprooch vun de Jugendlechen, a Kooperatioun mat dem ZLS an dem CEPAS.

Ze dinn:

- de Suivi vun dëser Etüd garantéieren
- d'Jugendsprooch ass net statesch, dofir muss de kontinuëierleche Suivi dovunner an d'Missiounen vum ZLS an der Uni koordinéiert ginn

6. Literaturconcours fir d'Kannerliteratur

Strategie, Mesure 20:

An de leschte Joren ass am Beräich vun der Kannerliteratur vill zu Lëtzebuerg entstanen, vun etabléierten hin zu Nowuess-Auteuren, déi an der Lëtzebuurger Sprooch schreiwen. Fir d'lëtzebuergesch Auteuren nach méi present an der Educatioun ze maachen an eng gewëssen Aktualitéit an den Thematiken ze garantéieren, gëtt e Literaturconcours an d'Liewe geruff, iwwer deem neit Textmaterial an Opdrag gi gëtt. Zousätzlech ginn d'Geschichten op enger digitaler Plattform ugebueden, wou een zum Beispill duerch Liesunge vun den Auteuren selwer och d'Héiervorstoe kann op authentesch Weis üben.

Aktuell:

Fir dëse Concours am Beräich vun der Kannerliteratur, solle Bicher oder Texter an Opdrag fir d'Schoul ginn, a spezifesch Beräicher, an deenen e Besoin festgestallt gëtt, zum Beispill kuerz Texter op Lëtzebuergesch, déi d'Elteren, d'Grousselteren oder d'Personal an de Crèche kéinten de Kanner virlesen, oder aktuell kuerz Liestexter fir de Primaire an de Secondaire.

Ze dinn:

- didaktescht Material, dat feelt, ausschaffe loossen

7. Sproochekenntnisser am Gesondheetssecteur

Strategie, Mesure 31:

Dokteren, Psychotherapeuten an Apdikter, gradewéi déi reglementéiert Gesondheetsberuffer musse laut Gesetz déi dräi administrativ Sprooch vum Grand-Duché, dorënner also och Lëtzebuergesch, verstoen oder sech engagéieren, fir sech déi néideg Kenntnisser an dëse Sproochen nodréiglech unzëeegnen. De Gesondheetsminister huet d'Recht, d'Sproochekenntnisser duerch de Collège médical iwwerpräiwen ze loossen. Vill Efforte ginn elo schonn an de verschiddene Spideeler gemaach, fir Lëtzebuergeschcoursë fir hiert Personal unzebidden. Dës Coursen hu generell e grouse Succès. Donieft ass de Ministère am Gaang ze iwwerleeën, zesumme mat der Fédération des hôpitaux luxembourgeois (FHL) an dem Collège médical, wéi dës Offer nach kann erweidert ginn.

Aktuell:

Am LOD, op med.lod.lu gëtt am medezinesche Beräich gewisen, wéi ee sech am Lëtzebuergesch an op Däitsch, Franséisch, Englesch a Portugisesch ausdréckt, wann et ëm Bobboen, Krankheeten, Behandlungen a Fleeg geet.

D'Fachbegrëffer gi mat engem Beispillsaz op Lëtzebuergesch a mat der Iwwersetzung an déi aner Sprooch vum LOD virgestallt.

D'Coursen an de Spideeler konnte wéinst der Pandemie net gehale ginn ewéi geplangt.

Ze dinn:

- eng Hëllefstellung fir Patienten, déi sproochlech Problemer hunn, fir sech mam Dokter oder mam Personal an de Spideeler ze verstännegen
- Coursë fir d'Personal an de Spideeler, sur place an och via Internet mat Blended learning
- d'Méiglechkeet schafen, datt Chercheure vun der Universitéit dierfen d'sproochlech Relatioun tëscht Patient an Dokter analyséieren

8. Eeler Leit

Strategie, Mesure 34:

Och fir déi eeler Leit kann d'Sproochesituatioun zu Lëtzebuerg eng Erausforderung sinn. Fir hinnen den Informatiounszougang ze erliichteren, ginn eng ganz Partie Broschüren an Internetsitten an den dräi Sprooch Lëtzebuergesch, Däitsch a Franséisch ugebueden. Et ginn den eelere Persounen och Lëtzebuergeschcoursen offréiert. Etüden iwwer d'Integratioun vun eelere Leit mat Migratiounshannergrond sollen ausserdeem hëllef, den net-Lëtzebuurger Residenten d'Integratioun an eis Strukture fir den drëtten Alter ze erliichteren.

Aktuell:

Souwuel d'Offer u méisproochegen Internetsitten ewéi och u méisproochege Broschüren ass ausgebaut ginn. Déi eeler Leit profitéieren vun all de ville Formatiounen, déi elo méiglech sinn.

Ze dinn:

- gezielte Mesurë fir all déi Leit, déi vun hire Kompetenzen hier net gutt eens gi mat den digitale Medien oder déi kee gudden Zougang dozou hunn
- eng Etüd ass néideg iwwer déi spezifesch Besoinen an deem Beräich, speziell déi vu Leit mat Migratiounshannergrond a vu Frontalieren

9. Conclusiounen aus der Ëmsetzung vun der Strategie 2017

Op deene heite Punkte mussen sech Objektivier gesat ginn:

- méi Präsenz vum Lëtzebuergeschen an den europäesche Sproocheprogrammer an Iwwersetzung vun den europäeschen Traitéen op Lëtzebuergesch
- Zesummenaarbecht mat der Unesco, fir an hire Publikatiounen d'Lëtzebuergesch als eegestänneg Sprooch ze definéieren an ze analyséieren
- Instanzen an den Nopeschlänner an a Regiounen, an deene vill Lëtzebuurger liewen, fir iwwer Lëtzebuergesch a Lëtzebuergesch léieren ze informéieren
- Ausbau vun der Präsenz vum Lëtzebuergeschen a vun de Coursë fir LaF an de Grenzgebieder
- eng mobil Ausstellung iwwer d'Lëtzebuergesch an d'Sproochen zu Lëtzebuerg fir d'Kanner aus de Grondschoulen
- informatesch Méiglechkeeten ewéi Sproocherkennung, Traductiounen, an de Spellchecker bei Office
- spezialiséiert Glossairen, och mat Illustratiounen
- e Colloque all zwee oder dräi Joer ënner der Leedung vum Institut fir Luxemburgistik vun der Universitéit
- de Suivi vun der Evolutioun vun der Jugendsprooch
- didaktescht Lies- a Lauschtermaterial fir d'Kannerbetriebsstrukturen, d'Grondschoulen, d'Lycéeën, déi ëffentlech international Schoulen an d'Erwuessenebildung
- Offere fir Persounen, déi manner gutt mat digitale Medie kënnen ëmgoen, oder keen Zougang do drop hunn
- Hëllef schafe fir Patienten, déi sproochlech Problemer hunn, fir sech mam Dokter oder mam Personal an de Spideeler ze verstännegen
- Coursë fir d'Personal an de Spideeler, och via Internet a mat Blended learning
- Recherche iwwer d'sproochlech Relatioun tëscht Patient an Dokter

B. D'Sproocheronn 2022

Déi öffentlech Diskussiounen an der Sproocheronn hunn d'Bierger vum Land mam Minister zesummebruecht:

- 7. Juni: Terre-Rouge-Gebai um Belval
- 9. Juni: Lycée classique d'Echternach
- 14. Juni: Lycée Michel-Rodange an der Stad
- 16. Juni: Lycée Edward Steichen zu Clierf
- 10. Oktober mat Schülerinnen a Schüler an der EIDE, der École Internationale Differdange et Esch-sur-Alzette
- an um Online Forum op www.lux.lu

Déi dräi Theemeberäicher waren déi heiten:

1. Lëtzebuergesch léieren
2. Lëtzebuergesch am Alldag
3. Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert

Den ausféierleche Rapport vun der Sproocheronn steet an der Annex C.

Sproocheronn 2022 um Belval: *Lëtzebuergesch am Alldag*

Sproocheronn 2022 um Belval: *Lëtzebuergesch am 21. Jh*

2. Sproocheronn zu lechternach am lechternacher Kolléisch

donneschdes, den 9. Juni 2022

Sproocheronn 2022 zu lechternach: *Lëtzebuergesch léieren*

Sproocheronn 2022 zu lechternach: *Lëtzebuergesch am Alldag*

Sproocheronn 2022 zu lechternach: *Lëtzebuergesch am 21. Jh*

3. Sproocheronn an der Stad am Lycée Michel Rodange

dënschdes, de 14. Juni 2022

Hei koume keng spezifesch Proposen zum Thema: *Lëtzebuergesch am 21. Jh.*

Sproocheronn 2022 an der Stad: *Lëtzebuergesch léieren*

Sproocheronn 2022 an der Stad: *Lëtzebuergesch am Alldag*

Sproocheronn 2022 zu Clierf: Lëtzebuergesch am 21. Jh

6. Sproocheronn um Online Forum

Um Forum um Internetsite www.lux.lu konnten d'Bierger hir Meenungen a Propositionen eraginn. Hei koume keng spezifesch Proposen zum Thema: *Lëtzebuergesch am 21. Jh.*

Sproocheronn 2022 online: *Lëtzebuergesch léieren*

Sproocheronn 2022 online: *Lëtzebuergesch am Alldag*

7. Conclusiounen vun der Sproocheronn

Lëtzebuergesch léieren

Crèche

- Lëtzebuergesch soll déi éischt Kontaktsprooch sinn
- Sproochkompetenze vun den Educateuren/Educatricë vill méi préiwen
- Däitsch an eventuell Englesch och féerden, Lëtzebuergesch méi féerden

Grondschoul

- Fuerderung no méi Lëtzebuergesch: Lëtzebuergesch ass besonnesch wichteg virun allem fir Kanner, déi net an der lëtzebuergescher Spillschoul waren
- et gëtt e grouse Besoin u Léiermaterial (LaF), grad och an den ëffentlechen internationale Schoulen
- LaF brauch méi Wochestonnen an den ëffentlechen internationale Schoulen, méi mëndlech Coursen.
- Lëtzebuergesch soll och an anere Fächer gebraucht ginn an am Periscolaire, z. B. fir eng *Reading competition*
- Alphabetiséierung soll op Lëtzebuergesch méiglech sinn
- Wäert op richtig Aussprooch a korrekte Vocabulaire a korrekt Grammaire leeën
- Erhale vu Lidder, Gebräicher a Mondaarten
- Rechtschreiwung obligatoresch/net esou wichteg (d'Meenunge si gedeelt)

Lycée

- méi Literatur op Lëtzebuergesch
- e grouse Besoin u Léiermaterial (LaF) fir Jugendlecher, och an den ëffentlechen internationale Schoulen
- d'Méiglechkeet fir d'Schüler an d'Schülerinnen, Froen am Cours op Lëtzebuergesch ze stellen, z. B. an der Mathé
- Schoulfächer ewéi Chimie a Physik asw. ganz op Lëtzebuergesch enseignéieren
- méi sproochespezifesch Klassen
- méi Wochestonne fir LaF an den ëffentlechen internationale Schoulen, méi mëndlech Coursen
- Lëtzebuergesch och an anere Fächer gebrauchen an am Periscolaire
- d'Wichtegkeet vum Lëtzebuergeschléiere vermëttelen
- Lëtzebuergesch als L2 oder L3 an den ëffentlechen internationale Schoulen erméiglechen

Erwuessenebildung

- méi multikulturell Klassen
- méi grouss Offer u Coursen, méi strukturéiert Coursen, den Zougang zu de Coursë sollt vereinfacht ginn
- extra Sproochcoursë fir däitschsproocheg Leit
- Coursë fir Leit, déi schoulesch net esou staark sinn
- Intensivcoursen all Dag
- online Coursen, och fir ënnerwee op d'Schaff
- Offer bis Niveau C1, an e richteg Programm fir den Niveau C1
- Offer och an de Grenzgebieder
- Congé linguistique fir d'Elteren
- méi Léierpersonal néideg, besseren Encadrement vum Léierpersonal nom ZLSK
- Coursen an de Betriber: d'Kompetenzen nom Sproochkurs kontrolléieren
- méi modern Formater fir Lëtzebuergesch ze léieren; Duolingo op Lëtzebuergesch, Babbel ass och eng Alternativ
- méi Offer fir informellt Léieren: Sproochecaféen, *Pratique Langues en Ligne*

Lëtzebuergesch am Alldag

Méi Visibilitéit a méi Prestige

- Mondaarte an Diversitéit vum Lëtzebuergesch erhalen a respektéieren, och am Schreiwen
- all d'Formularen och op Lëtzebuergesch
- Lëtzebuergesch op méi Plazen (Apdikt, asw.)
- öffentlich Beschëldeunge fir Plazen an och d'Flouernimm am Respekt vun der Schreifweis
- Friemwieder sollten net tel quel iwwerholl ginn, et sollte lëtzebuergesch Wieder dofir fonnt ginn (z. B. *Kannernascht* fir *Crèche*)
- offiziell Texter sollten all op Lëtzebuergesch publizéiert ginn
- offiziell Internetsäite sollten zumindest eng Wëllkommsäit op Lëtzebuergesch hunn
- eng zentral Plaz fir all Material iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch

Lëtzebuurger Medien

- dat sinn d'Multiplicateur vum der Sprooch, si hunn en ze vill groussen däitschen Afloss, an dacks keng gutt Diktioun an Aussprooch
- eng besser Ausbildung fir Speaker a Speakerinnen um Radio (och fir d'Spriechnetechnik)
- méi Lëtzebuergesch an der geschriwwener Press

Bicher:

- positiv: déi vill Publikatiounen vu Bicher an och vun Hörbicher op Lëtzebuergesch
- kritiséiert: Literaturrezensen, déi ze schwéier si fir Leit, déi d'Sprooch léieren
- néideg: adaptéiert an differenzéiert Lies- a Lauschertexter fir Leit, déi Lëtzebuergesch léieren

Spellchecker vu Microsoft:

- wgl. d'Qualitéit verbessern

Fir besser Lëtzebuergesch ze léieren:

- Lëtzebuergesch schwätze mat Apprenanten an Apprenanteën
Et gouf dacks bedauert, datt Lëtzebuergerinnen a Lëtzebuerger automatesch an eng aner Sprooch wiesselen, amplaz de Leit d'Chance ze ginn, sech op Lëtzebuergesch auszudrécken
- Proposition fir eng Spéngel erauszéien mat *Ech schwätze Lëtzebuergesch*
- Konzept vum *Sproochebuddy* mat dem entsprecheenden Internetsite
- Mammesproochler an Net-Mammesproochler sollen am Fräizäitberäich méi zesummebruecht ginn
- Serien ewéi Capitani notzen, fir Lëtzebuergesch ze léieren
- Synchronisatioun vun auslännesche Filmer inklusiv Ënnerstitelen virundreiwen
- Appen entwéckelen, fir d'Sprooch ze léieren

Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert

- Wichtigkeet vum Lëtzebuergesch als Integratiounssprooch
- E grouss Stellenwert kruten déi regional Moudarten vum Lëtzebuergesch attribuéiert. Variatiounen sollen erhalen bleiwen (z. B. Millermoler), och bei den Uertsnimm.
D'Förderung soll um Niveau vun der Gemeng geschéien, eventuell duerch Coursen, Dialekttheater asw.
Eng grouss Suerg ass och d'Dokumentatioun vun den Moudarten vum Lëtzebuergesch.
- Gefaart gëtt eng Parallelgesellschaft vu Leit, déi kee Kontakt mam Lëtzebuergesch hunn
- D'Unerkennung als eege Sprooch ass wichteg, d'Unerkennung als offiziell EU-Sprooch gouf ugeschwat
- Kritiséiert goufen d'System-Messagen am Computer op Lëtzebuergesch, déi den Ament voller Feeler sinn. Et misst d'fir gesuergt ginn, datt déi orthografesch korrekt sinn
- D'Sproocherkenntnis op Lëtzebuergesch war och e Sujet z. B. Siri, Alexa, Spellchecker fir SMSen, Speech-to-text
- Informatesch Outils schafen an adaptéieren

C. Aus de ministeriellen Departementer

1. Reunioun vum Comité interministériel

De Comité interministeriell, deem de Commissaire fir d'Lëtzeburger Sprooch assistéiert, huet sech 2022 ënnert der Presidence vum Commissaire fir d'Lëtzeburger Sprooch getraff, fir iwwer déi Mesuren ze schwätzen, déi fir d'Lëtzeburger Sprooch an de staatlechen Administratiounen néideg sinn. All ministeriellen Departement huet seng Positioun dozou bäigedroen.

Déi weesentlech Punkten, déi ervirgehewe goufen, sinn déi heiten:

Lëtzebuergesch léieren

- Beamte sollen d'Méiglechkeet kréien, a Lëtzebuergeschcoursen ze goen:
 - D'Coursë si séier voll an et besteet e Mangel u Léierpersonal.
 - Fir d'Lëtzebuergeschcoursë stinn net genuch Formateuren zur Verfügung.
 - Et brauch ee méi där Coursen.
 - Et sollte verstärkt Lëtzebuergeschcoursen ugebuede ginn, an och an de Ministère sur place, well e grouss Besoin do ass.
 - E-Learning-Coursë wiere gutt.
- Et soll ee sech kënnen verbessern.
 - Coursë fir Orthografie a Grammatik sinn néideg.
 - Et ginn dringend méi Formatioune gebraucht fir ze léieren, fir sech à l'aise am Schreiwen op Lëtzebuergesch ze spieren.
 - Perfectionnements-Coursen am Lëtzebuergesche wiere wünschenswäert.
- Et besteet eng grouss Demande, notamment bei de Grenzgänger, fir Lëtzebuergesch ze léieren.
 - Informatiker sinn dacks franséischsproocheg a ginn a Coursen, fir Lëtzebuergesch ze léieren.
 - 60 Prozent vun de Gesondheetsberuffler kommen aus den Nopeschlänner.
- Fir de Congé linguistique
 - Et gëtt et eng grouss Demande.
 - D'Gesetz misst reforméiert ginn.

Visibilitéit a Gebrauch

- Et gëtt ëmmer méi op Lëtzebuergesch kommunizéiert:
 - Um Ministère ass d'Ëmgangssprooch Lëtzebuergesch.
 - Lëtzebuergesch gëtt ëmmer méi an der Kommunikatioun benotzt.
 - D'Rieden an d'Question-parlementaire sinn op Lëtzebuergesch.
 - Wann et Froe vum Public op Lëtzebuergesch sinn, da gëtt ëmmer op Lëtzebuergesch geäntwert.
 - Ëmmer méi Bierger pochen drop, mat de Beamte Lëtzebuergesch ze schwätzen an och ze schreiwen.
 - Informatiounsversammlunge ginn op Lëtzebuergesch gehalen (mat Iwwersetzung op Franséisch).
 - Den Internetsite vum Ministère ass nieft Franséisch och op Lëtzebuergesch / Et gëtt eng ofgespeckte Versioun vum Internetsite op Lëtzebuergesch.
 - D'Iwwersetzung vum Internetsite gëtt inhouse gemaach.
- Villes bleift méisproocheg:
 - Kommunikatiounen, déi méi formell sinn, Communiquéen, Dossier-de-presse asw. si meeschtens op Franséisch.
 - D'Sitte benotze véier Sproochen, déi dräi vum Land an Englesch, well de Public cible lëtzebuergesch an international ass.
 - Well de concernéierte Public meeschtens eréischt zanter kuerzer Zäit am Land ass, sinn déi offiziell Kommunikatiounen an der Reegel net op Lëtzebuergesch.
 - D'Mediecampagnë lafen dräisproocheg, op Lëtzebuergesch, Franséisch an Englesch.
 - Et ass dacks net méiglech, a méi Sproochen ze kommunizéieren, well net genuch personell Ressourcen do sinn.
- Iwwersetzunge sinn dacks schwiereg ze realiséieren:
 - Et feelt un der néideger orthografescher Sécherheet.
 - Problematesch gëtt et mat den technesche Wierder.
 - D'Juristen dinn sech schwéier, fir déi richteg Tournuren op Lëtzebuergesch ze fannen, wann et ëm Begrëffer aus de Gesetzter geet.
 - Déi franséisch juristesche Tournurë sinn dacks schwéier ze iwwersetzen.
 - Schwiereg bleift de Gebrauch vum Lëtzebuergesche bei komplexe juristesche Sujeten.

- Et si vill détailléiert Glossairen ausgeschafft ginn:
 - D'Iwwersetzunge vun der Terminologie si vum Zenter fir d'Lëtzebuenger Sprooch iwwerpréift ginn.
 - D'Ekipp vum LOD verdéngt e grouse Merci, well si ëmmer do ass, wann Hëllef gebraucht gëtt.
- Et ass net einfach fir eeler Leit mat verschiddene Migratiounssproochen, fir mateneen ze schwätzen.
- Et ass wichteg, Lëtzebuergesch op EU-Niveau besser no vir ze bréngen. Den Objektiv dovunner muss kloer sinn.

Lëtzebuergesch virundreiwen

- Fir all Internetsite soll eng Versioun op Lëtzebuergesch kommen.
- Et ass e grouse Problem - dee muss geléist ginn - fir Kandidaten ze fannen, déi Lëtzebuergesch schwätzen.
- En eegene Spellchecker fir Microsoft ass néideg.
- Fir Patiente sollt et eng Aart Interprète oder Mediateur ginn, dee bei all Kommunikatioun asprange kann.
- Et mussen iwwerall Glossairen erstallt ginn an dës sollten ëffentlech accessibel sinn.
- Eng geschlechtersensibel Approche fir d'Lëtzebuenger Sprooch ass néideg, fir Texter kënnen ze verfaassen.

2. Conclusiounen vun de ministeriellen Departementer

Wichtig Objektiv sinn déi heiten:

- méi Coursen iwwer d'Orthografie an iwwer Lëtzebuergesch als Friemsprooch, och sur place an iwwer Internet
- thematesch Glossairen ausschaffen
- Spellchecker a Sproocherkennung
- spezifesch Coursen an de Spideeler
- en Interprète oder Mediateur, dee bei all Kommunikatioun tëscht Patient an Dokter asprange kann
- eng gemeinsam Sprooch fir eeler Leit mat Migratiounshannergrond
- de Congé linguistique reforméieren, a festleeën, wat no der Formatioun gekonnt muss ginn
- Lëtzebuergesch op EU-Niveau besser no vir bréngen

D. Vun den Experten

1. Observatoire vu Kanner a Jugend a vun der Schoul

Lëtzebuergesch léieren

- *Sprungbrettfunktion* Lëtzebuergesch-Däitsch a Fro stellen
- Schoulerfolleg moosse bei Kanner, déi Lëtzebuergesch doheem geléiert hunn, a bei deenen, déi dat net gemaach hunn. Spezialiséiert Studie maachen iwwer d'Fro vun der Alphabetiséierungssprooch
- de kulturelle Raum ass staark germanofon
- Lëtzebuergesch ännert sech immens séier
- et gëtt net genuch spezialiséiert Personal; Fro vun der Strategie, fir Leit ze rekrutéieren
- Integratioun: Lëtzebuergesch gëtt net an allen Accueil-Strukture geschwat
- Fro, ob d'Zil vu Chancëgläichheet ëmgesat ginn ass
- d'Demande fir Coursen ass immens grouss, ze wéineg Personal, d'Demande aus dem noen Ausland ass grouss; dofir d'Chance vum Blended learning nutzen, Inhouse learning, méi Zilgruppen
- Ënnerscheeder an der Sprooch: Wéi gi mer domadder ëm?
- fir Crèche gëtt et keen ausgeschaffte Material, et feelt didaktescht Material. Fro, wéi s de kanns mat kleng Kanner Lëtzebuergesch léieren. Kanner gi spilleresch mat Sprooch ëm a switchen dauernd vun enger Sprooch an déi aner
- dialektal soll een net enseignéieren; am *Héichlëtzebuergesch* ënnerriichten

Lëtzebuergesch am Alldag

- den INL ass fir d'Léieren zoustänneg, den ZLS fir d'Norméierung
- Alldag mat ville Sproochen
- Lëtzebuerg ass e multilinguaalt Land
- Campagne fir Toleranz fir Auslänner, déi Lëtzebuergesch léieren
- d'Mondaarte vum Lëtzebuergesche solle bäibehale ginn
- et brauch eng national Norm fir d'Schreifweis esouwéi fir d'Landkaart
- Coursë méi subventionéieren
- Familljen informéieren, datt, wa si d'Sprooch léieren, d'Chancen an der Schoul méi grouss sinn ze reusséieren
- d'Eltere mussen méi abezu ginn
- Etüd: wéi een Impakt huet Lëtzebuergesch an der Schoul?
- Fro, wéi et mat de Langue-véhiculären ass

2. Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch

Lëtzebuergesch léieren

- den ZLS ass éischten Adressat, fir nei Wieder ze froen, mee wéi ass d'Prozedur? Et ginn dräi Institutionen dofir. E Public vote? Beispiller: *Maison relais*, *Precoce*
- Froe vun der Langue véhiculaire an der Schoul a vun der Alphabetisatioun op Lëtzebuergesch; et gi Problemer, Däitsch a Lëtzebuergesch ausereneezhalen
- Rechtschreiwung soll zu engem groussen Deel fräiwëlleg bleiwen; Lëtzebuergesch Orthografie soll keng Hürd sinn
- ZLS an INL solle Grondwuertschatz ausschaffen an definéieren
- am Master misst d'Basis fir d'Enseignéiere vum Lëtzebuergesche geluecht ginn, well den Enseignant éischer Lëtzebuergesch als Friemsprooch enseignéiert ewéi Literatur
- et bräicht ee méi *Print on demand* beim ZLS, méi Subside fir Iwwersetzungen
- d'Accessibilitéit vu Lëtzebuergger Literatur ass net garantéiert

Lëtzebuergesch am Alldag

- d'Demande u Servicer beim ZLS misst agegrenzt ginn: Mondaarten, nei Wieder, extra Coursen. Den ZLS brauch méi an eventuell manner spezialiséiert Personal
- Spezialiste fir Mondaarte vum Lëtzebuergesche si schwéier ze fannen, et gëtt kee Knowhow. Daten, déi do sinn, solle valoriséiert ginn, e Variatiounsatlas ass wichteg an en ëffentlech zougängleche Korpus
- wichteg Partner sinn RTL, 100,7, Chamber an och d'Lëtzeburger Editoren
- op www.lux.lu sollen all Publikatiounen ugewise ginn
- d'Äntwerte vum ZLS op grammatesch Ufroen sollte publizéiert ginn
- Spezialisatioun als lëtzebuergeschen Iwwersetzer (Dolmetscher, schriftlech Iwwersetzungen)
- et ass wichteg, legislativ Texter ze iwwersetzen
- zweesproocheg Gemengesitten an eng sproochlech Uniformisatioun
- grouss Demande, virun allem vun de Medien, fir Coursé vu gudder Lëtzeburger Sprooch, awer op eng onverkrampften Aart a Weis

3. Institut fir Luxemburgistik op der Universitéit vu Lëtzebuerg

Lëtzebuergesch léieren

- viru sécherstellen, datt tëscht den Acteure gutt geschafft gëtt, méi Transparenz
- ZLS: Standard a Critère fir d'Lëtzebuergesch
- Froe firwat esou vill Frontaliere Lëtzebuergesch léieren, a wat heescht dat fir d'Sprooch
- Lëtzebuergesch am Gesondheetssektor: Accès fir d'Fuerschung, iwwer d'Kommunikatioun tëscht de Patienten an den Dokterinnen
- Lëtzebuergesch als Alphabetiséierungsprooch: e Pilotprojet

Lëtzebuergesch am Alldag

- Fro vun der Carrière mam lëtzebuergesche Masterdiplom, an der Fuerschung? Dat muss de Schüler vermëttelt ginn, och an den ëffentlechen internationale Schoulen
- méi Offer u Coursen am Enseignement, déi net fir LaF sinn
- e Statut fir de Bachelor an der Formation des adultes
- an der Chamber méi oppe Kommunikatioun vun alle Säiten
- keng Fetischiséierung vun der Schrëftsprooch
- Unisposte finanzéieren, extern Finanzéierung, Stëftung
- technologesch Entwécklung matmaachen
- Dokumentatioun vum Schwätze vun eelere Leit, mat enger ëffentlecher Campagne an enger mobiller Sproochkabin

4. D'Conclusiounen vun den Experten

Allgemeng:

- viru sécherstellen, datt tëscht den Acteure gutt geschafft gëtt, mat Transparenz
- an der Chamber ass eng méi oppe Kommunikatioun vun alle Säiten néideg
- et ass wichteg, legislativ Texter op Lëtzebuergesch ze iwwersetzen
- Gemengesitte sollten a mindestens zwou Sproochen sinn inklusiv Lëtzebuergesch
- et gëtt eng sproochlech Uniformisatioun vun de Gemengesitte gefrot

Etüde maachen iwwer

- den Impakt vum Lëtzebuergeschen an der Schoul
- de Schoulerfolg bei Kanner, déi Lëtzebuergesch doheim geléiert hunn a bei deenen, déi et net gemaach hunn

- d'Fro vun der Alphabetiséierungssprooch, déi sougenannte *Sprungbrettfunktion* Lëtzebuergesch-Däitsch,
- d'Problemer, Däitsch a Lëtzebuergesch auserneenzehalen
- d'Roll vun de Langue-véhiculaires
- Lëtzebuergesch an den Accueil-Strukturen: Ass d'Zil vu Chancëgläichheet ëmgesat?
- d'Frontalieren: Firwat léieren esou vill Leit Lëtzebuergesch?
- d'Fro, wat et heescht fir d'Lëtzebuergesch, wann esou vill Leit et léieren

Enseignement

- d'Eltere mussen méi abezu ginn
- d'Eltere müssen informéiert ginn, datt, wa Kanner d'Lëtzebuurger Sprooch léieren, d'Chancen an der Schoul méi grouss sinn ze reusséieren
- spezifesch didaktescht Material fir d'Crèche
- Rechtschreiwung soll zu engem groussen Deel fräiwëlleg bleiwen
- méi Offer u Coursen am Enseignement, déi net fir d'Léiere vu Lëtzebuergesch als Friemsprooch sinn

Coursen an der Erwuessebildung

- d'Demande ass immens grouss, och aus dem noen Ausland,
 - ze mann Personal: Strategien hannerfroen, fir Léierpersonal ze rekrutéieren
 - Coursë méi subventionéieren
 - d'Chance vum Blended learning notzen
 - Inhouse learning an de Betriber
 - méi Zilgruppe viséieren
- gutt Lëtzebuergesch schwätzen a schreiwen
 - Demande fir Coursë fir Lëtzebuergesch ze léieren, awer op eng onverkrampten Aart a Weis
 - grouss Demande vun de Medien
- Lëtzebuerg ass e multilinguaalt Land, mat ville Sproochen; et gi Campagnë gebraucht fir:
 - Toleranz
 - Gedold mat deenen, déi Lëtzebuergesch léieren

Norméierung a Visibilitéit vun der Sprooch

- eng national Norm gëtt gefuerdert, esou wéi fir d'Landkaart.
 - wéi e Standard a wéi eng Critère fir d'Lëtzebuergesch?
 - Mondaarte vum Lëtzebuergesch solle bäibehalen ginn, dialektal soll een net enseignéieren
 - wéi eng Prozedur soll geholl gi fir nei Wierder, wéi eng Roll hunn do derbäi den ZLS an de CPLL? Ass e *Public vote* nützlich?
 - ZLS an INL solle Grondwuertschatz ausschaffen an definéieren

- Publikatiounen a Literatur
 - Print on demand beim ZLS
 - méi Subside fir Iwwersetzungen
 - op www.lux.lu sollen all d'Publikatiounen op Lëtzebuergesch an iwwer d'Lëtzebuergesch ugewise ginn
 - d'Accessibilitéit vun der Lëtzebuurger Literatur ass net garantéiert (esoubal d'Bicher net méi am Verkaf sinn, wat dacks séier geschitt)
- ZLS:
 - den ZLS brauch méi Personal, eventuell manner spezialiséiert Leit
 - d'Äntwerte vum ZLS op grammatesch Ufroen sollte gesammelt a publizéiert ginn
 - technologesch Entwécklung matmaachen
- Universitéit a Recherche
 - am Master d'Basis fir d'Enseignéiere vum Lëtzebuergesch als Friemsprooch leeën
 - eng Spezialisatioun als Lëtzebuergesch-Iwwersetzer (Dolmetscher, schrëftlech Iwwersetzungen)
 - Lëtzebuergesch am Gesondheetssecteur: Accès fir d'Fuerschung iwwer d'Kommunikatioun tëscht de Patienten an den Dokterinnen
 - Carrièren:
 - wat sinn d'Carrière mam Masterdiplom?
 - et brauch een e Statut fir de Bachelor an der Erweessenebildung
 - Carrièren an der Fuerschung? Unisposte iwwer extern Finanzéierung vun enger Stëftung
- d'Schwätze vun eelere Leit muss dringend dokumentéiert ginn, mat enger ëffentlecher Campagne an eventuell enger mobiller Sproochkabinn

Annexen

A. Loi du 20 juillet 2018 relative à la promotion de la langue luxembourgeoise (extraits)

Art. 1er.

La politique de la langue luxembourgeoise est une approche transversale du Gouvernement qui vise à :

- 1° renforcer l'importance de la langue luxembourgeoise ;
- 2° soutenir l'utilisation et l'étude de la langue luxembourgeoise ;
- 3° encourager l'apprentissage de la langue et de la culture luxembourgeoise ;
- 4° promouvoir la culture en langue luxembourgeoise.

Un plan d'action sur la langue luxembourgeoise, désigné ci-après « plan d'action », détermine les lignes directrices permettant la mise en œuvre de cette politique par le Gouvernement et les institutions créées par la loi.

Le plan d'action adopté par le Gouvernement porte sur une période de vingt ans. Tous les cinq ans sa mise en œuvre est évaluée et le plan d'action révisé, le cas échéant.

Art. 3.

Il est institué, sous l'autorité des ministres ayant l'Éducation nationale et la Culture dans leurs attributions, ci-après dénommés « ministres », un commissaire à la langue luxembourgeoise, ci-après dénommé « commissaire ».

Le commissaire est appelé à contribuer à la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise et à proposer au Gouvernement un projet de plan d'action et après adoption du plan d'action par le Gouvernement, à superviser et coordonner sa mise en œuvre.

Art. 5.

Il est institué un Centre pour le luxembourgeois, dénommé ci-après « Centre » [...]

La dénomination luxembourgeoise du Centre est « Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch ».

Art. 6.

Le Centre contribue à la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise et constitue un organisme de contact et d'information en la matière.

Le Centre peut, de sa propre initiative ou à la demande du Gouvernement, être chargé d'étudier les questions en rapport avec la politique de la langue luxembourgeoise.

Dans l'exercice de ses missions, le Centre :

1° publie les règles relatives à l'orthographe et à la grammaire de la langue luxembourgeoise ;

2° élabore et met à jour des outils linguistiques ;

3° répond aux questions ayant trait à l'orthographe, la grammaire, la phonétique et le bon usage de la langue luxembourgeoise ;

4° procède, sur demande des ministres, à la traduction de documents officiels et de communications officielles destinés à être publiés.

Les règles visées à l'alinéa 3, point 1, sont soumises pour avis au Conseil permanent de la langue luxembourgeoise créé à l'article 11.

Le Centre peut être chargé par les ministres d'autres missions dans le domaine de la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise.

Art. 11.

(1) Il est créé un Conseil permanent de la langue luxembourgeoise, dénommé ci-après « CPLL ».

(2) Le CPLL est un organe consultatif qui est entendu en son avis par le Gouvernement sur les questions suscitées par la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise.

Le CPLL donne son avis sur les questions concernant les règles régissant l'orthographe et la grammaire de la langue luxembourgeoise, la phonétique et le bon usage de la langue luxembourgeoise. À cette fin, lui sont soumis pour avis par le Centre, les règles visées à l'article 6, alinéa 3, point 1.

Le CPLL est demandé en son avis sur tous les projets et propositions de loi concernant la langue luxembourgeoise et la situation langagière au Grand-Duché de Luxembourg.

(3) Le CPLL publie un rapport annuel.

(4) La dénomination luxembourgeoise du CPLL est « Conseil fir d'Lëtzebuenger Sprooch ».

B. Kuerz Geschicht vun der Lëtzebuerger Sprooch

Lëtzebuergesch gëtt scho laang Zäit an der Géigend ëm den haitege Grand-Duché geschwat, mee et ass net geschriwwen ginn. Dofir si Quellen iwwer d'Lëtzebuergesch virum 19. Joerhonnert ganz seelen.

D'Méisproochegkeet ass do dergéint gutt beluecht. Scho fir d'11. Joerhonnert weisen Dokumenter, datt den Enseignement an der Abtei Neimënster op Däitsch an op Franséisch gehale gouf. Lëtzebuerg bestoung du laang aus engem franséischsproochegen Deel, dem Quartier wallon, an engem germanofonen, dem Quartier allemand, an deem d'Leit dat geschwat hunn, wat si selwer als *onst Däitsch, Lëtzebuerger Däitsch*, bezechent hunn.

Lëtzebuerg huet vill vu sengem Territoire missen ofginn, virun allem 1839 beim éischte Vertrag vu London, duerch deem déi haiteg Province de Luxembourg un d'Belsch gefall ass. Et gouf du quasi keng franséischsproocheg Leit méi zu Lëtzebuerg, an awer huet Franséisch sech als Sprooch vun der Administratioun, vun enger gesellschaftlecher Elite a vum Kolléisch gehalen.

Lëtzebuergesch hat kee Statut, stoung och net an de Constitutiounen vum 19. Joerhonnert, déi festgehalen haten, datt Franséisch an Däitsch d'Sprooch vum Land wieren. Mee et gouf ugefaangen, op Lëtzebuergesch ze schreiwen, a verschiddenen Zeitungsartikelen, an engem éischte Buch vum Antoine Meyer, engem éischten Dictionnaire vum François Gangler an a bemierkenswäerte literaresche Kreatiounen vun den dräi Auteuren, Dicks alias Edmond de la Fontaine, Michel Lentz a Michel Rodange, dee mam Reenert en nationalen Epos geschaf huet. Do derbäi koumen déi éischt Propositionen, fir dem Lëtzebuergesch eng kohärent Schreifweis ze ginn.

Offiziell war dat ni, an der Chamber gouf viru Franséisch geschwat, a keen hätt dru geduecht, vum Lëtzebuergesch als Sprooch ze schwätzen. Dat sollt sech eréischt no den zwee Weltkriechen änneren. Am Zweete Weltkriech haten déi däitsch Besatzer probéiert, de Lëtzebuerger kloer ze maachen, datt si a Wierklechkeet Däitscher wieren. Doduerch koum nom Kriech eng Ofgrenzung zu der däitscher Sprooch, déi derzou gefouert huet, datt nom Zweete Weltkriech no an no méi Lëtzebuergesch geschriwwen gouf. Schliisslech ass am Sproochegesetz vum 1984 Lëtzebuergesch als Sprooch vum Land festgehalen ginn: *Art. 1er. Langue nationale. La langue nationale des Luxembourgeois est le luxembourgeois (Loi du 24 février 1984 sur le régime des langues)*.

An der Suite vun deem Gesetz si verschidden Institutiounen an Organer entstanden, déi sech dem Lëtzebuergesch ugehol hunn. Déi staark Immigratioun huet derzou gefouert, datt déi agewandert Kanner Lëtzebuergesch net méi *einfach esou* geléiert hunn, an et hu misse Coursen an didaktesch Wierker entwéckelt ginn, fir Lëtzebuergesch als Friemsprooch ze enseigner. Och bei den Erwuessenen am Land an an de Grenzregiounen ass d'Demande fir Lëtzebuergeschcoursen ëmmer méi grouss ginn.

Duerch déi Entwécklungen ass d'Roll vum Lëtzebuergesch an der Gesellschaft vum Land ëmmer méi diskutéiert ginn, wouopshin d'Regierung 2017 reagéiert an eng Strategie ugehol huet, fir d'Lëtzebuerger Sprooch ze fërderen. Eng éischt Konsequenz dovun war d'Gesetz vum 20. Juli 2018 iwwer d'Promotioun vun der Lëtzebuerger Sprooch. Domadder goufen d'Ziler vun der Strategie confirméiert: de Stelleväert vun der Lëtzebuerger Sprooch stäerken, d'Norméierung, de Gebrauch an d'Etüd vun der Lëtzebuerger Sprooch virundreiwen, d'Leiere vun der Lëtzebuerger Sprooch a Kultur fërderen, d'lëtzebuergeschsproocheg Kultur promovéieren.

Dat Gesetz huet och d'Missiounen vun de verschiddenen Acteuren definéiert:

De Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch schafft en Aktiounsplang iwwer d'Promotioun vum Lëtzebuergeschen aus, proposéiert deem der Regierung a kuckt dono, wéi déi festgehalen Mesuren ëmgesat ginn.

Den Zenter fir d'Lëtzebuerger Sprooch ass zoustänneg fir Reegelwierker a fir d'sproochlech Outilen. Seng Originne louchen am *Dictionnaire pratique de la langue luxembourgeoise*, un deem zanter dem Joer 2000 geschriwwen gouf an aus deem dono de *Lëtzebuerger Online Dictionnaire* (LOD) entstanden ass.

De Conseil fir d'Lëtzebuerger Sprooch (Conseil permanent de la langue luxembourgeoise, CPLL) gëtt säin Avis zu all Froen iwwer d'Sproochepolitik an iwwer d'Reegelwierker.

Eng méi komplett Geschicht vun der Lëtzebuerger Sprooch ass um Site www.lux.lu ze fannen an och an der Publikatioun iwwer d'Lëtzebuerger Orthografie op www.zls.lu.

C. De Rapport vun der Sproocheronn 2022

LE GOUVERNEMENT
DU GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG
Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch

Zesummen d'Lëtzebuerger Sprooch fërderen

RAPPORT IWWER D'SPROOCHERONN 2022

INDEX

1. Aféierung
2. D'Ziler vum Aktiounsplang
3. D'Sproocheronn
4. Ofschloss

1. AFÉIERUNG

D'Méisprouchegekeet ass eng vun de grouse Méiglechkeeten, Chancen an och Erausforderunge vum Lëtzebuurger Land. D'Niefteneen an d'Matenee vu méi Sproochen am Alldag vun den allermeeschte Bierger sinn typesch fir eist Land; et ass e Räichtum, mee och muenchmol eng Barrière. D'zentraalt Element vun dësem Sproochemix war an ass nach ëmmer Lëtzebuergesch – souwuel als Integratiounssprooch wéi och als Kommunikatiounsmëttel am Alldag. Dës Regierung huet Efforte gemaach, fir de Status vum Lëtzebuergesch weider opzewäerten a konsequent d'Förderung vun der Sprooch ze garantéieren. Dat soll kuerz- a virun allem laangfristeg geschéien, natierlech virun allem an der Educatioun an an der Kultur, mee och an allen anere Beräicher vum öffentleche Liewen.

Lëtzebuergesch ass um Niveau vun der Regierung an der Kompetenz vum Educatiounsminister Claude Meisch. Hien huet an enger breeder Consultatioun d'Meenung vun de Bierger am Land héieren, déi et erlaben, hir Positioun mat an den Aktiounsplang fir d'Lëtzebuergesch eranzehuelen, dee vum Commissaire fir d'Lëtzebuurger Sprooch ausgeschafft gëtt an op **dëse** Pilieren opbaut:

- de Mesurë vum Strategiepabeier, deem d'Regierung 2017 festgehalen hat, a vun den Erfarunge vun Administratiounen an Experten, déi bei der Ëmsetzung vun deene 40 Mesurë gemaach gi sinn;
- der Sproocheronn, déi den Awunner aus dem Land d'Méiglechkeet ginn huet, aktiv matzediskutéieren iwwer d'Entwécklung vun der Lëtzebuurger Sprooch.

Fir dës Sproocheronn ware véier Biergerowenter mam Minister uechter d'Land organiséiert ginn, um Belval, zu lechternach, an der Stad Lëtzebuerg an zu Clierf. Jiddweree konnt am Online-Forum op www.lux.lu aktiv ginn, fir seng Meenung ze schreiwen a sech mat anere Bierger auszetauschen. De Minister huet sech och mat de Schüler getraff an iwwer d'Lëtzebuergesch ausgetosch an der EIDE, der École Internationale Differdange et Esch-sur-Alzette.

D'Proposen, d'Resultater, d'Ureegung vum der Sproocheronn ginn an dësem Dokument zesummegefaasst. Dëse Pabeier steet domadder fir eng ganzheetlech Strategie zu Gonschte vun der lëtzebuergescher Sprooch.

2. D'ZILER VUM AKTIOUNSPLANG

An de leschte Joren huet den Educatiounsminister Gesetzer a Projeten ausgeschafft an ëmgesat, fir d'Lëtzebuergesch virunzedreiwlen an der Nationalsprooch dee Stellewäert ze ginn, dee si am Kontext vun der Sproochendiskussioun verdéngt.

D'Regierung huet 2017 d'Wichtigkeet vun der Lëtzebuurger Sprooch als Kommunikatiouns-, Integratiouns- a Literatursprooch ënnerstrach, déi dunn an d'Gesetz vun 2018 iwwer d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch agedroe gouf.

Nieft dem Lëtzebuergesch ass och d'Méisprouchegekeet eng Charakteristik vu Lëtzebuerg. Traditionell si Lëtzebuergesch, Däitsch a Franséisch d'Sproochen vum Land, mee do dernieft ginn am Alldag nach aner Sproochen genotzt. Zesumme prägen si d'Identitéit vum Land an droen zu der gesellschaftlecher a sozialer Kohäsioun bäi. Dofir bedeit d'Promotioun vum Lëtzebuergesch gläichzäiteg och d'Promotioun vun der Méisprouchegekeet.

De Strategiepabeier vun der Regierung mat de 40 Mesurë vun 2017 war en entscheidend Dokument an huet et erlaabt, mëttel- an och laangfristeg Initiativen an de System, an d'Gesellschaft eranzubringen, déi der Entwécklung vum Lëtzebuergesch hëllef. Dëse Strategiepabeier gouf op Regierungsniveau ausgeschafft; et war eng Kooperatioun tëscht den ënnerschiddleche Ministèren ënner der Leedung vun der Educatioun an der Kultur. Et hunn awer och aner Ministèren hir Proposen am Kontext vun der Förderung vum Lëtzebuergesch mat erabuecht, fir e kohärenten an duerchduechte Strategiepabeier ze schreiwen.

D'REGIERUNG VISÉIERT VÉIER GROUSS ZILER AN ENGAGÉIERT SECH KONKREET, FIR:

1. de Stewäert vun der Lëtzebuurger Sprooch ze stäerken

D'Visibilitéit an d'Evolutioun vum Lëtzebuergesche leie ville Bierger um Häerz a sinn heefeg d'Theema vun Diskussiounen. D'Dokumentatioun vun der Sproochegeschicht soll konsequent opgeschafft a komplettéiert, a staatlech Internetsitte sollen op Lëtzebuergesch iwwersat ginn.

2. d'Norméierung, de Gebrauch an d'Etüd vun der Lëtzebuurger Sprooch virunzedreiwen

Et goufe wichteg Pisten opgemaach a fir d'Zukunft definéiert, déi virdru laang Zäit broochlouchen. Dës hu keng Auswierkungen op den Alldag vum Bierger, mee fir d'Entwécklung vun der Sprooch ass de Statut op nationalem an op europäeschem Plang wichteg. Lëtzebuergesch kënnt an d'Constitutioun stoen a gëtt op europäeschem Niveau als Sprooch unerkannt.

Déi konsequent Norméierung vun Orthografie a Grammaire ass den interesséierte Bierger nobruecht ginn. D'Lëtzebuurger Sprooch brauch en Dictionnaire, op der Basis vum aktuelle Lëtzebuurger Online Dictionnaire (LOD), dee kontinuéierlech komplettéiert an aktualiséiert gëtt. Dozou gehéieren d'Méiglechkeete vun enger effikasser Recherche. An och spezialiséiert Dictionnaire si wichteg, esou wéi deen op med.lod.lu fir de medezinesche Beräich, an deem et ëm Bobboen, Krankheeten, Behandlungen a Fleeg geet.

De Conseil permanent de la langue luxembourgeoise (CPLL) ass de Rechtschreifrot vum Lëtzebuergeschen, deen eng wichteg Berodungsfunktioun fir d'Regierung huet.

D'Zesummenaarbecht mat der Universitéit an de kulturellen Instituter garantéiert, datt iwwer d'Lëtzebuergesch gefuerscht gëtt an datt d'Archivéierung vun den Dokumenter a vum Sproochgebrauch séchergestallt ass. Derno gëtt och mat auslänneschen Universitëten zesummegeschafft.

3. d'Léiere vun der Lëtzebuurger Sprooch a Kultur ze fërderen

Op ënnerschiddlechen Niveaue goufen an der Educatioun Mesurë geholl, fir d'Lëtzebuergeschléieren ze ënnerstëtzen. Dat ass nach laang net ofgeschloss a gëtt virun ausgebaut.

Am Beräich vun der Erwuessenebildung ass d'Demande fir Lëtzebuergeschcoursë reegelrecht explodéiert; eleng an de Coursen am Institut national des langues an an deenen, déi mat der Formation des adultes zesummen ugebuede ginn, schreiw sech pro Joer 7.000 bis 8.000 erwuessen Apprenanten an. Fir déi erwuesse Schüler entwéckelt den INL speziell Léiermaterial, fir Lëtzebuergesch als Friemsprooch ze enseigner, an et gëtt elo eng Internet-Plattform www.llo.lu, mat där ee kann iwwerall op der Welt gratis Lëtzebuergesch léieren.

Donieft gëtt am Schoulberäich konsequent d'Lëtzebuurger Sprooch bei de Kanner a Jugendleche gefërdert, sief et iwwer:

- e spillerescht Eruntaaschten un d'Sprooch beim klengen Kand (Crèche, Precocé),
- d'Ausschaffe vu Materialie fir Coursen am Lëtzebuergeschen an der Grondschoul an an den ënneschte Klasse vum Secondaire,
- en obligatoreschen Cours am Lëtzebuergeschen op der 4e fir all d'Schüler,
- d'Offer un Orthografiescoursen am Lycée, vun deenen all Schüler ka profitéieren, wann en dat wënscht,
- obligatoreschen Coursen am Lëtzebuergeschen an extra ausgeschafft Léiermaterial fir déi Schüler, déi als Jugendlechen an d'Land kommen an déi a sougenannten Insertiounsklasse scolariséiert ginn,
- d'Implementéierung vum Lëtzebuergeschen als obligatoreschen Sprooch am Curriculum vun den internationale Schoulen, dës esouwuel um Niveau vun der Grondschoul ewéi och am Secondaire.

4. d'lëtzebuergeschsproocheg Kultur ze promovéieren

Am Beräich vun der Kultur zu Lëtzebuerg gi méi gezielt Projeten a Lëtzebuurger Sprooch ënnerstëtzt. Et gëtt nei Präisser fir Kreatiounen a Lëtzebuurger Sprooch a fir Verdéngschter ronderëm d'Lëtzebuurger Sprooch.

De Strategiepabeier vun der Regierung steet op Lëtzebuergesch an op Franséisch op de Sitten:

<https://gouvernement.lu/dam-assets/fr/actualites/articles/2017/03-mars/09-promotioun-sprooch/strategiepabeier.pdf>

https://gouvernement.lu/dam-assets/fr/actualites/articles/2017/03-mars/09-promotioun-sprooch/170309-article-strategie-luxembourgeois-2_.pdf

Déi 40 Mesuren aus dem Strategiepabeier an d'Conclusiounen aus hirer Ëmsetzung ginn an der Annex D presentéiert.

3. D'SPROOCHERONN

An eiser méisproocheger Gesellschaft spillt d'Lëtzebuergesch eng wichteg Roll. Den Interessi vun de Leit, déi Lëtzebuergesch léiere wëllen, wiest zënter Jore konstant. Esou wéi 2017 an der Strategie vun der Regierung fir d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch festgehalten, sollen d'Mesuren an deem Beräich e kloren Kader kréien, mat engem Aktiounsplang, dee bis Enn 2022 virleie soll.

Den Aktiounsplang baséiert op de Conclusiounen vun de Bierger an der Sproocheronn 2022, dem Input vum Comité interministériel, deem de Commissaire fir d'Lëtzebuurger Sprooch assistéiert, an op de Resultater vun der Ëmsetzung vun der Strategie vun 2017.

Wéi bei der Sproocheronn 2017 kruten d'Bierger och 2022 nees Geleeënheet, fir sech aktiv an d'Entwécklung vun der Lëtzebuurger Sproochepolitik anzebréngen. Dem Minister fir Educatioun, Kanner a Jugend, Claude Meisch, ass et wichteg, d'Bierger mat anzubannen:

„Fir datt d'Lëtzebuurger Sprooch leeft, muss den Aktiounsplang fir d'Lëtzebuurger Sprooch och partizipativ entstoen. En Aktiounsplang kann nëmmen e Succès sinn, wann d'Bierger sech mat de Mesuren, déi mer fir déi nächst 2 Joerzénge wëlle festhalen, kënnen identifizéieren.“

D'Bierger konnten op zweeërlee Aart a Weis un der Sproocheronn deelhuefen: Tëschent dem 7. Juni an dem 16. Juni 2022 goufen op véier Plazen am Land Biergerforen organiséiert, um Belval, zu lechternach, an der Stad an zu Clierf. Op dese véier Owenter haten d'Bierger d'Wuert a konnten hiert Ulees matdeelen. D'Diskussiounen goufen strukturéiert no dräi Themeberäicher ronderëm d'Lëtzebuurger Sprooch:

1. Lëtzebuergesch léieren
2. Lëtzebuergesch am Alldag
3. Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert

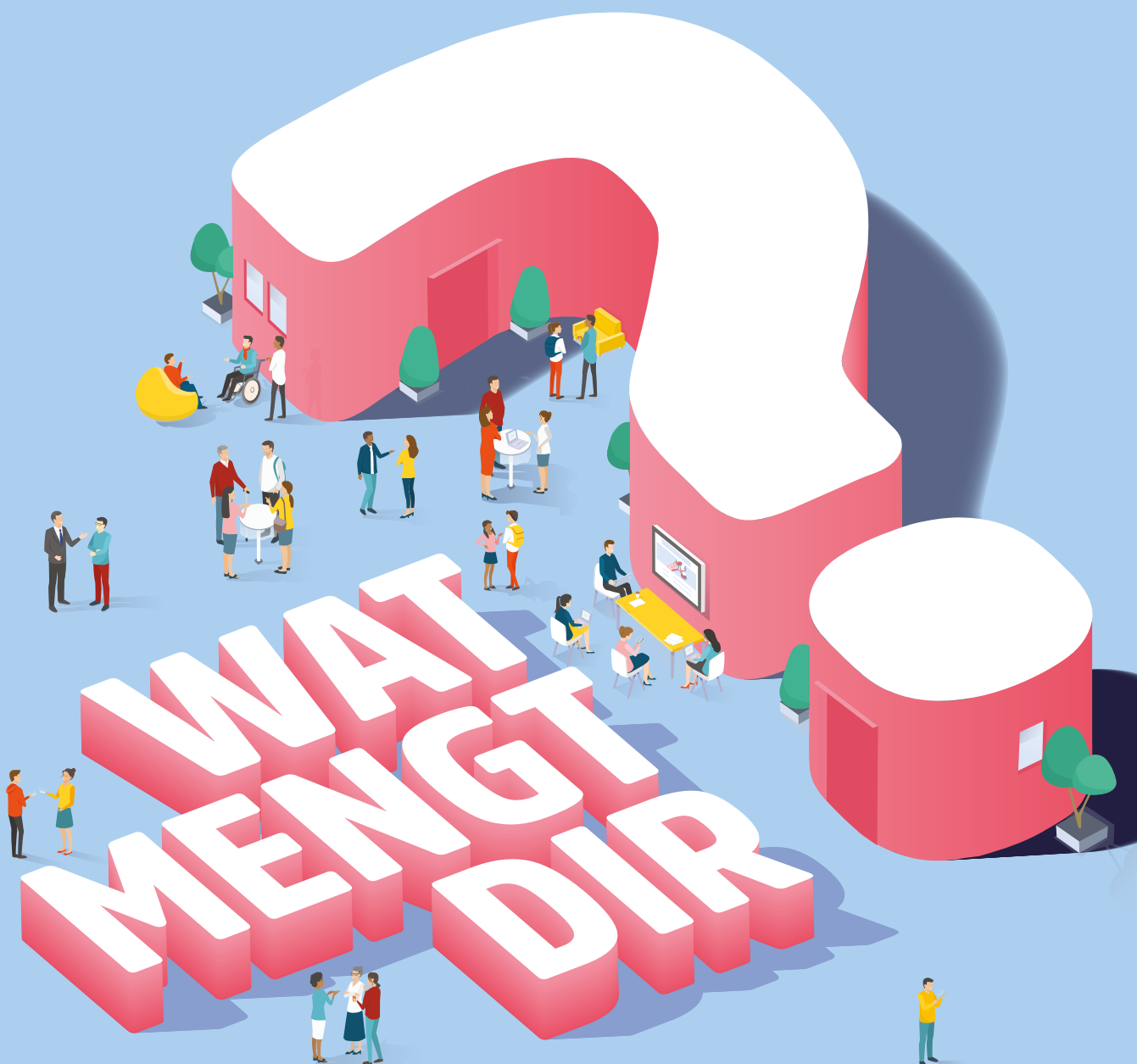
D'Bierger konnten och um Online-Forum op www.lux.lu aktiv ginn a sech mat anere Bierger austauschen. D'Leit konnten sech an déi verschidden thematesch Beräicher eraklicken, hir Meenunge schreiwen an op aner Commentairen reagéieren.

D'Soiréeën waren esou opgedeelt, datt noeneen dräi méi global Themen am Beräich vum Lëtzebuergeschen an der Gesellschaft diskutéiert goufen. Déi verschidden Themeberäicher goufen op virtuelle Post-ite festgehal an affichéiert.

Meenungen an Erfarungen vun allen Alterskategorien goufen gelauschert, fir méiglechst vill Perspektiven ze sammelen. D'Suggestiounen vun de Bierger goufen allkéiers op der Leinwand **en direct** zesummegefaasst, fir en allgemenge Fazit vun de Soiréeën kënnen ze zéien.

ZESUMME FIR ENG LIEWEG LËTZEBUGER SPROOCH

SCHAFFT MAT UM 20-JORESPLANG FIR D'PROMOTIOUN VUM LËTZEBUGERGESCHEN

SPROOCHERONN

Op 4 Plazen am Land. Kommt an diskutéiert mat eis.

07.06.2022
Dënschdeg | 19 Auer
Terre-Rouge-Gebai
Belval

09.06.2022
Donneschdeg | 19 Auer
Lycée classique d'Echternach
lechnach

14.06.2022
Dënschdeg | 19 Auer
Lycée Michel-Rodange
Lëtzebuerg

16.06.2022
Donneschdeg | 19 Auer
Lycée Edward Steichen
Clief

ONLINE FORUM

Hei kënt Dir Propose maachen,
Meenungen austauschen an
zesammen diskutéieren.

LUX.lu

lux.lu

LE GOUVERNEMENT
DU GRAND-DUCHÉ DE LUXEMBOURG
Ministère de l'Éducation nationale,
de l'Enfance et de la Jeunesse

ÉISCHT THEEMA: LËTZEBUGESCH LÉIEREN

Bei dësem Theema konnt diskutéiert ginn, wéi Lëtzebuergesch an der Crèche, an der Grondschoul, am Lycée an an der Erwuessenebildung gelléiert a gefërdert soll ginn. D'Participantë konnten Inhalter an Theeme proposéieren, déi an de Schoule behandelt solle ginn. Si konnten Virschléi maachen, wéi d'Léiere vum Lëtzebuergesche fir auslännesch Kanner a Jugendlecher ka verbessert ginn.

Sproocheronn um Belval: Lëtzebuergesch léieren

Sproocheronn zu lechternach: Lëtzebuergesch léieren 1

Sproocheronn zu lechternach: Lëtzebuergesch léieren 2

Sproocheronn an der Stad: Lëtzebuergesch léieren

Sproocheronn zu Clief: Lëtzebuergesch léieren

1. Diskussiounssujet Lëtzebuergesch léieren

Am Beräich vun der Fërderung vum klenge Kand gëtt verstärkt op d'Integratiounssprooch Lëtzebuergesch gesat (Precocé). An de Crèche soll Lëtzebuergesch déi éischt Kontaktsprooch sinn.

Lëtzebuergesch ass besonnesch wichteg an der Grondschoul, virun allem fir Kanner, déi net an der lëtzebuergescher Spillschoul waren. Duerfir sollt an der Grondschoul méi Lëtzebuergesch enseignéiert ginn, d'Lëtzebuergesch misst méi Plaz an eng méi wichteg Roll kréien, wéi dat bis elo am nationale Schoulcurriculum de Fall ass. D'Kanner sollte fréi dofir sensibiliséiert ginn, fir dann dës Kompetenzen zu engem spéideren Zäitraum ausbauen ze kënnen an ze schäerfen. Duerfir misst d'Stonnenzuel klammen an d'Kanner sollte motivéiert ginn, Lëtzebuergesch ze léieren.

De Stellwäert vun der Orthografie an de Schoule war e grouss Sujet an der Sproocheronn. Verschidde Leit op der Sproocheronn fuerderen, datt d'Schüler schonn an der Grondschoul richteg schreiwe léiere sollen, datt d'Lëtzebuenger Orthografie scho virum C4 vermëttelt gëtt, anerer fuerdere souguer, datt et en obligatorescht Fach soll ginn.

An erëm anerer fannen d'Orthografie ze komplizéiert, ze wëssenschaftlech an et wäeren ze vill Ännerungen am Reegelwierk. Trotzdeem soen och dës Leit, d'Orthografie wär am private Beräich net esou wichteg, misst awer an der Schoul geléiert ginn.

Op der Sproocheronn gouf ausdrécklech de Wonsch geäussert, datt an der Grondschoul Lidder iwwee d'Gebräicher erhale solle ginn (z. B. heesche goen). Dës sollen dokumentéiert ginn.

D'Fro vun der Alphabetiséierung op Lëtzebuergesch gëtt och permanent gestallt.

Et wär méi ausgebild Personal néideg. An deem Zesammenhang koum och d'Revendicatioun op, fir d'Formateuren/Formatrice besser ze bezuelen an och fir méi Material fir esou Initiative wéi d'Poterdëscher (z. B. Textsammlungen, Fotoen, Comicken asw.) zur Verfügung ze stellen. Et gouf de Wonsch ausgedréckt, méi didaktescht Material auszeschaffen.

D'Förderung vum Lëtzebuergesch an den (onofhängegen) internationale Schoule sollt och virugedriwwen ginn.

Am Lycée gëtt sech méi Literatur op Lëtzebuergesch erwaart. Lëtzebuergesch wär op der 4er méi einfach ze enseignéieren wéi op der 7er. Dozou wär awer méi Zousatzmaterial (Literatur) néideg.

Um Niveau vun der Erwuessenebildung gi sech méi multikulturell Klasse gewënscht. Et gi méi Coursen an e richteg Programm fir den Niveau C1 gefuerdert. D'Offer allgemeng u Coursen uechter d'Land sollt klammen, d'Coursë solle méi strukturéiert sinn, den Zougang dozou sollt vereinfacht ginn. Anerer hätte gär méi extra Sproochcoursë fir däitschsproocheg Leit. Fir all dës Coursë kënnen ze garantéieren, ass méi Léierpersonal néideg.

Lëtzebuergeschcoursë sollten och an de Grenzgebitter, wéi Däitschland an der Belsch, ugebuede ginn. Dozou kënn och eng verstärkt Ënnerstëtzung fir regional Veräiner.

Loutreng freet no Hëllef, déi néideg wär, fir méi Lëtzebuergeschcoursë kënnen ze organiséieren. Eng enk Zesummenaarbecht mat Lëtzebuerg wär néideg, fir Lëtzebuergeschcoursen an de Schoulen unzebidden.

Wat d'Berufswelt ubelaangt, ass festgestallt ginn, datt d'Sproocheléieren Zäit an Talent brauch. D'Kompetenze missten nom Sproochkurs duerch en Examen kontrolléiert ginn. D'Sproochvoraussetzung misste kloer definéiert sinn an et misst e méi héijen Niveau an de Coursen erreecht ginn.

Verschiede Leit fuerderen e besseren Encadrement vun de Leit, déi en ZLSK (Zertifikat Lëtzebuurger Sprooch a Kultur) hunn. A punkto INL-Zertifikatioun gëtt bemängelt, datt Examensbeispiller feelen.

Et besteet och e grouse Besoin u Léiermaterial (LaF) fir Jugendlecher.

Et gouf sech Suergen ëm d'Sproochkompetenz vun den Educateuren/Educatrice gemaach, déi d'Lëtzebuergesch op engem gudden Niveau solle vermëttelen. Hei war et de Wonsch, datt an der Schoul d'Léierpersonal nach méi Wäert op eng richteg Aussprooch an de korrekte Vocabulaire leeë soll.

Déi richteg lëtzebuergesch Wierder sollten nees richteg agesat ginn (z. B. Seechomes amplaz Ameis).

D'Iddi ass och opkomm, méi **kllassesch** Wierder, Ausdréck, am LOD ze markéieren an ze weisen.

Am Kader vu Lëtzebuergesch als Friemsprooch, gëtt sech awer och Gedanke gemaach ëm d'Plaz vun de Mondaarte vum Lëtzebuergesch an der Schoul, an der Grondschoul, awer och am Lycée. Et gi sech Froen gestallt, wéi ee Lëtzebuergesch sollt ënnerriichten. Wou ginn d'Mondaarte situéiert?

An der Schoul an den Net-Sprooch-Coursë sollt d'Méiglechkeet fir d'Schüler an d'Schülerinne geschaf ginn, Froen op Lëtzebuergesch ze stellen. Op dës Manéier ginn déi fachlech Problemer méi einfach a besser geléist. Dëst ass z. B. de Fall an der Mathé. Anerer fuerderen, datt d'Schoulfächer ewéi Chimie a Physik ganz op Lëtzebuergesch gehal ginn. Dozou missten dann och déi entsprecheend Léiermaterialien ausgeschafft ginn.

Op d'Wichtigkeet vum Lëtzebuergesch als Integratiounssprooch gëtt ëmmer erëm gepocht. Dowéinst wär et ëmsou méi wichtig, och dëst de Leit mat Migratiounshannergrond méi no ze bréngen. De Congé linguistique fir d'Eltere géif an dës Richtung schwätzen. Och misst méi didaktescht Material an deenen entsprecheend Sproochen ugebuede ginn.

ZWEET THEEMA: LËTZEBUGESCH AM ALLDAG

Hei konnt een diskutéieren, wéi Lëtzebuergesch am professionellen an öffentleche Kader soll thematiséiert an ausgeschafft ginn. Dat betrëfft zum Beispill d'Fro, wéi een d'Sprooch a wëssenschaftleche Kontexter kann erfuerschen, mee och d'Reeglung vun der Schreifweis oder d'Fro, wéi Lëtzebuergesch an der Ëffentlechkeet ka visibel an accessibel gemaach ginn. Sproocheronn um Belval: *Lëtzebuergesch am Alldag*

Sproocheronn zu lechternach: *Lëtzebuergesch am Alldag*

Sproocheronn an der Stad: *Lëtzebuergesch am Alldag*

Sproocheronn zu Clief: Lëtzebuergesch am Alldag

Diskussiounssujet Lëtzebuergesch am Alldag

2. Diskussiounssujet Lëtzebuergesch am Alldag

E grousst Thema, dat ville Leit um Häerz läit, ass d'Visibilitéit vum Lëtzebuergesch. Dacks gouf de Wonsch geäussert, datt nach méi Lëtzebuergesch an der Ëffentlechkeet present soll sinn. Méi Visibilitéit bedeit méi Unerkennung vun der Sprooch. Et gëtt méi Visibilitéit am Alldag gefrot, sief dat z. B., fir all d'Formularen op Lëtzebuergesch ze maachen oder andeems Lëtzebuergesch op méi Plazen oder esouguer iwwerall benotzt gëtt (Apdikt asw.). Dobäi ginn ë. a. och déi ëffentlech Beschëlderungen an d'Flouernimm viséiert, an den Asaz vum Lëtzebuergesch an de Medien.

Et gëtt drop higewisen, datt méi Visibilitéit fir d'Lëtzebuergesch virun allem fir de lëtzebuergeschsproocheghe Public immens wichteg wär an eng Chance fir d'Orthografie bedeite géif.

Friemwierder sollten net tel quel iwwerholl ginn (z. B. *Precoce*, *Maison relais*, *Crèche*), et sollte lëtzebuergesch Wierder dofir fonnt ginn (z. B. *Kannernascht*).

Kritiséiert gouf op enger Sproocheronn, datt déi lëtzebuergesch Nimm fir d'Bushaltestellen zum Deel ze komplizéiert an och deelweis falsch geschriwwen sinn (z. B. *Kiirch* amplaz richteg *Kierch*).

Dem Lëtzebuergesche sollt am Allgemenge méi Prestige attribuéiert ginn. De Sproochecongé kéint eng Mesure an déi richteg Richtung sinn.

Offiziell Texter sollten all op Lëtzebuergesch publizéiert ginn; duerfir wär vill Aarbecht gefuerdert, fir de ganze Vocabulaire opzebauen.

An och d'Internetsäite sollten all eng Wëllkommssäit op Lëtzebuergesch hunn.

Da gouf de Wonsch fir eng zentral Plaz geäussert, fir all dat Material iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch, dat et gëtt, ze zentraliséieren. Dëst sollt op www.lux.lu geschéien an zur Verfügung gestallt ginn.

Kritik ass un de Lëtzebuurger Medie geäussert ginn, déi als Multiplicateurs vun der Sprooch fungéieren an en ze vill groussen däitschen Afloss am Lëtzebuergesch (z. B. *Fuerbunn*, *Infos*, asw.) um Niveau vum Vocabulaire a vun der Struktur zouloossen. D'Sprooch misst besser gefleegt ginn, och um Niveau vun der Diktoun, vun der Aussprooch. Et gëtt eng besser Ausbildung fir Speaker a Speakerinnen um Radio (z. B. *Aussprooch*) gefuerdert. Eng Lëscht mat Standardaussproochen (z. B. vun Nimm) kéint hei hëllefen. Déi geschriwwen Press misst méi op Lëtzebuergesch publizéieren.

Op der Sproocheronn gouf och proposéiert, datt Archivmaterial vun RTL sollt als Beispill fir d'Lëtzebuergesch vu virun 20 bis 25 Joer gëllen, als pedagogesch Ënnerstëtzung.

Et gouf sech positiv geäussert iwwer déi vill Publikatiounen vu Bicher a méttlerweil och iwwer d'Erauskomme vu méi Hörbicher op Lëtzebuergesch. Kritiséiert goufen awer d'Literaturiwwersetzungen, déi zum Deel ze schwéier si fir Leit, déi d'Sprooch léieren.

Bei Toolen ewéi dem Spellchecker vu Microsoft gëtt sech gewënscht, d'Qualitéit ze verbesseren.

Op der Sproocheronn ass däitlech erauskomm, datt méi modern Formater, fir Lëtzebuergesch ze léieren, gesicht musse ginn. Et koume ganz vill Iddien op, fir Lëtzebuergesch am Alldag ze léieren. Op all Sproocheronnowend kount d'Fuerderung, fir Duolingo op Lëtzebuergesch erauszebréngen. An deem Sënn sollte méi grouss Plattformen genotzt ginn, fir Lëtzebuergesch ze léieren. Babel ass och eng Alternativ.

Et gouf och iwwer den Ëmgang mat Apprenanten/Apprenanteën debattéiert. D'Participanten ware sech esou wäit eens, datt een hinne misst méi Geleeënheet ginn, baussent hire Sproochecoursen Lëtzebuergesch ze üben,

an datt een eréischt bei Kommunikatiounsschwieregkeeten d'Sprooch wiessele soll. Et gouf bedauert, datt d'Lëtzebuerger automatesch an eng aner Sprooch wiesselen, esoubal se mat enger Persoun schwätzen, déi net fléissend Lëtzebuergesch schwätzt. Heiduerch kréien d'Leit, déi d'Sprooch wëlle léieren, net d'Méiglechkeet, fir Lëtzebuergesch an de reelle Situatiounen baussent dem Klassesall ze praktizéieren. Sensibiliséierungsinitiativen ewéi **Schwätz Lëtzebuergesch mat mir** géifen an dës Richtung goen.

Mammesproochler an Net-Mammesproochler sollen am Fräizäitberäich méi zesummebruecht ginn an dës Aktioun sollt och public gemaach ginn. Dëst ass eng änlech Initiativ wéi **Guide for one day**. Sproochecaféë sinn och eng wichteg Struktur fir Leit, déi d'Sprooch léiere wëllen an déi Kontakt sicke mat Lëtzebuerger, déi hinnen dobäi Hëllef wëllen.

Et ass iwwer Initiativen diskutéiert ginn, ewéi z. B. eng Spéngel erauszebrénge mam Text „Ech schwätze Lëtzebuergesch“ oder „Ech léiere Lëtzebuergesch“; anerer hunn no engem Bracelet mam Hiweis, datt ee Lëtzebuergesch mat engem schwätze soll, gefrot. Da koum d'Iddi op fir e „Lëtzebuergeschcours an der Kichen“ mat traditionelle Rezepten. Et gouf iwwer en TikTok-Challenge geschwat an iwwer d'Konzept vum **Sproochebuddy** mat dem entsprechenden Internetsite.

D'Offer, fir Lëtzebuergesch ze léieren, sollt méiglechst flexibel gestalt ginn an a méi klengen Dose verméttelt ginn. Lëtzebuergesch kéint een och mat Filmer a Serien ewéi Capitani léieren. D'Synchronisatioun vun auslännesche Filmer op Lëtzebuergesch (inklusiv Ënnertiteln) sollt virugedriwwen ginn. Et sollte méi Appen, fir d'Sprooch ze léieren, geschaf ginn, fir Lëtzebuergesch op eng méi spilleresch Aart a Weis kennen ze léieren (z. B. mat Challenge). Lëtzebuergesch kann een och mat de Medien (RTL), Youtube, Podcasten asw. léieren. An d'Präsenz vum Lëtzebuergesch an de soziale Medien ass och grouss; et wär wichteg, hei Qualitätskontrolle virzegesinn (Orthografie).

An deem ganzen Zesammenhang gëtt och de Wonsch fir méi flott, modernt Léiermaterial op Lëtzebuergesch geäussert.

Ee Participant vun der Sproocheronn huet op d'Vulnerabilitéit vun der Lëtzebuerger Sprooch an der Unesco-Astufung higewisen. Lëtzebuergesch gëllt als vulnerabel a misst all 2 oder 3 Joer vun auslänneschen Experten objektiv analyséiert ginn.

DRËTT THEEMA: LËTZEBUGESCH AM 21. JOERHONNERT

An dësem Beräich gouf diskutéiert, wéi d'Lëtzebuenger Sprooch am méisproochegen Alldag soll agesat ginn a wou Kommunikationsproblemer virleien. Hei war den alldeegleche Gebrauch vum Lëtzebuergesche vun Interesse, awer och de kulturellen Aspekt vun der Sprooch.

Sproocheronn 2022 um Belval: Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert

Sproocheronn 2022 zu lechternach: Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert

Sproocheronn 2022 zu Clierf: *Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert*

3. Diskussiounssujet: Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert

Dëst Thema war bewusst breit gefächert, fir de Participanten d'Méiglechkeet ze ginn, iwwer Uleiessen ze schwätzen, déi hinne perséinlech um Häerz leien. Fir d'Sproocheronn an der Stad, am Lycée Michel-Rodange, ass keen Tableau mat Post-itten iwwer „Lëtzebuergesch am 21. Joerhonnert“ affichéiert, well dëse Sujet deels an déi aner Theemen iwwergaang ass a well den zäitleche Kader et net méi zougelooss huet.

Et gouf allgemeng nach eng Kéier op d'Wichtigkeet vum Lëtzebuergesch als Integratiounssprooch gepocht, virun allem a Schoulen, Maison-relais asw. E ganz grouss Stellwäert kruten déi regional Mondaarten attribuéiert. Variatiounen sollen erhale bleiwen (z. B. Millermoler), och bei den Uertsnumm. Eng grouss Suerg ass allerdéngs d'Dokumentatioun vun de Mondaarten vum Lëtzebuergesch an hir Fërderung um Niveau vun de Gemengen, eventuell duerch Coursen, Dialekttheater asw.

Am Sproochentest fir d'Nationalitéit sollt d'Gespréich méi interaktiv sinn, et sollt méi an d'Richtung vun engem Spontangespréich lafen. Den Niveau A2 ass eng gutt Basis, d'Kenntnisser kënnen duerno awer verdéift ginn.

Gefaart gëtt eng Parallelgesellschaft vu Leit, déi kee Kontakt mam Lëtzebuergesch hunn.

Et gouf och iwwer d'Lëtzebuergesch op EU-Niveau diskutéiert. D'Unerkennung als eege Sprooch ass wichtig, d'Unerkennung als offiziell EU-Sprooch gouf och ugeschwat. Gläichzäiteg ass an dësen Diskussiounen de wichtege Stellwäert vun de Mondaarten vum Lëtzebuergesch opkomm.

Kritiséiert goufen a Computerprogrammer (z. B. vu Microsoft) op Lëtzebuergesch, déi den Ament voller Feeler sinn. Et misst duerfir gesuergt ginn, datt déi orthografesch korrekt sinn.

D'Sproocherkenntnis op Lëtzebuergesch war och e Sujet, z. B. Siri, Alexa, Spellchecker fir SMSen, Speech-to-text.

Sproocheronn EIDE, École Internationale Differdange et Esch-sur-Alzette

Méindeg, den 10.10.2022

Proposen:

- méi Coursen d'Woch
- méi spannend Coursen
- méi mëndlech Coursen
- Bicher, déi un d'Schüler ugepasst sinn
- Bicher, fir Lëtzebuergesch ze léieren, net just Blieder a PPT
- et brauch ee méi Méiglechkeeten, fir Lëtzebuergesch ze schwätzen
- Fro: méi (laang) Lëtzebuergesch an der Schoul (Lycée) wéinstens als Optionscours?
- Firwat musse mer schreiwe léieren?
- et wier wichteg, méi Infoen iwwer d'Optiounen fir d'Zukunft zu Lëtzebuerg ze kréien
- fir d'Schüler ass de Lëtzebuergeschcours keng Prioritéit, well se d'Sprooch am Alldag net wierklech brauchen
- méi Informatioun iwwer Lëtzebuergesch op der Studentefoire
- Am Ausland wier et ganz selbstverständlech, d'Nationalsprooch an enger International School ze léieren

- Iddi: Reading Competition an der Schoul
- et brauch méi Coursen, fir datt een d'Sprooch och richteg/fléissend schwätze kann
- d'Léieren an d'Schwätze si wichteg fir d'Identitéit
- léieren ze schwätzen, ier een d'Rechtschreiwung an déi ganz Grammaire léiert
- vill Wäert op Widderhuelung leeën, fir datt d'Basis och sëtzt (z. B. wéi ee sech presentéiert)
- et ass wichteg, datt och ausserhalb vun der Schoul Lëtzebuergesch geschwat gëtt
- mëndlech ass wichteg, et brauch awer och eng Basis am Schreiwem
- Niewefächer op Lëtzebuergesch (Sciences humaines, VIESO): Dat kéint ze schwéier sinn, well vill Schüler d'Sprooch net gutt genuch kënnen.
- Méi Fächer op Lëtzebuergesch an den Accu-Klassen
- et wier wichteg, mee et géif sécherlech net jidderengem gefallen
- et ass net gutt, datt ee fir vill Aarbechtsplazen e gudden Niveau am Lëtzebuergesche brauch, deen een awer an der Schoul nëmme schlecht erreecht
- onlogesch: Lëtzebuergesch an der Spillschoul geléiert an (elo) an der Primärschoul muss een Däitsch léieren
- dacks gëtt op eng aner Sprooch wéi Lëtzebuergesch zeréckgegraff, well ee wëllt, datt jiddereen ee versteet (zum Beispill am Sportskurs)
- Offer jo, mee keen Zwang (dann ass ee méi motivéiert)
- méi Filmer op Lëtzebuergesch
- méi Coursen an der Primärschoul, do méi e grouss Fokus drop leeën
- Periscolaire Aktivitéiten op Lëtzebuergesch
- richteg schreiwe léiere brauch adäquat Material
- net richteg Lëtzebuergesch an der Schoul geléiert (am lëtzebuergesche System)
- Material fir ze léieren op Lëtzebuergesch (Sport)
- Engagement a Veräiner (hëlleft beim Léieren)
- d'Méiglechkeet misst gi sinn, véier Sproochen ze maachen oder eng ewechzeloossen, wann ee Lëtzebuergesch wëllt
- de Cours am Lëtzebuergeschen nach méi eescht huelen
- et ass eng Erausforderung, d'Sprooch ze léieren, mee et ass wichteg

D'PROPOSEN AM ONLINE FORUM:

Déi ganzen Zäit iwwer war den online Forum op www.lux.lu geschalt, wou ee Proposen iwwer déi dräi Theeme konnt eraginn. Hei sinn déi wichtegst.

Online Forum: Lëtzebuergesch léieren

Kommentar 1:

Avoir des cours intensifs 5 jours par semaine en soirée, après 18h00. Du lundi au vendredi à l'INL ou online

Pouvoir étudier jusqu'au niveau C1/C2

Pouvoir étudier les niveaux les plus avancés par petits groupes s'il n'y a pas assez d'étudiants. Les cours sont parfois remis à plus tard par les centres de formations quand il n'y pas assez d'étudiants alors que certains étudiants veulent aller aux plus hauts niveaux.

Kommentar 2:

Gudde Moien, ech fannen dass d'Lëtzebuergesch grad an de Schoule méi Opmierksamkeet geschenkt soll kréien. Als Schüler kann ech aus Erfahrung soen, dass vill Kanner a Jugendlecher Lëtzebuergesch schwätze wéi se wëllen, ouni sech weider mat der Sprooch ze beschäftegen oder sech ze verbessern. Dee Fall kënnt och bei Proffe vir, an doduerch hunn d'Proffen dann eng éischter negativ Wierkung op d'Sproochentwécklung vum de Schüler. Grad am Enseignement misst d'Nationalsprooch awer perfekt beherrscht ginn, fir dem Schüler e gutt Beispill/Virbild ze sinn (zemoos bei Proffen, déi Lëtzebuergesch enseignéieren).

Och am Stonneplang misst d'Lëtzebuergesch vill méi vertrueden a gefërdert ginn. Ech fannen, déi

eng Stonn op Septième an elo och op Quatrième ass e Witz, well d'Schüler en intensive Kontakt mat der grammatesch korrekter Sprooch sollen hunn, deen se mat Sécherheet am Lëtzebuergeschcours kréichen.

Vill Leit hunn sech a leschter Zäit schlecht Gewunnechten ugëeegent wei zum Beispill den iwwerdriwwene gebrauch vu wou. Als Beispillssaz: „Dat sinn dach déi Leit, DÉI mer gëschter an der Stad gesinn hunn!“ Dëse Saz ass korrekt, mee vill Leit fänken un, den zweeten DÉI mat WOU ze ersetzen: „Dat sinn dach déi Leit, WOU mer gëschter an der Stad gesinn hunn!“ Wat natierlech komplette Kabes ass a genau sou falsch Gewunnechte solle gestoppt a verbessert ginn.

Ech fannen, dass et der Schoul hir Aufgab ass, dem Schüler déi schlecht Gewunnechten ofzewinnen an dem Schüler eng grammatesch korrekt Uwendung unzewinnen. Dobäi däerf net nëmmen déi richteg sproochlech Uwendung mee och déi grammatesch gefërdert ginn.

Obwuel Lëtzebuergesch meng Mammesprooch ass, hunn ech nach ëmmer Problemer mat der Grammatik, also wéi verschidde Wieder geschriwwen ginn. Dës ass och bei villen anere Lëtzebuurger de Fall.

Obwuel ech mech elo intensiv mat der Lëtzebuergescher Sprooch (Grammatik) beschäftegen, ass déi korrekt grammatesch Uwendung eng kleng Erausforderung. An dëser mickreger Lëtzebuergeschstonn, déi een dann op Septième a Quatrième huet, ginn de Schüler villäicht grammatesch Reegele bäibruucht, mee wéi schonn an engem Kommentar erwänt, ass den intensive Kontakt mat der Grammatik wichteg, an do ginn déi mickreg Stonnen net duer, zemools net, fir sech déi Grammatik anzeprägen.

Ech mengen, ech hu meng Iddien, fir dass d'Leit (Proffen a Schüler) an de Schoule grammatesch korrekt Lëtzebuergesch applizéieren a Schüler korrekt Lëtzebuergesch léieren, elo kloer gesot. Ech wollt als Ofschluss nëmmen nach soen, dass een hei am Land d'Gefill kritt, dass Lëtzebuurger Kultur a Sprooch ëmmer méi u Wichtegkeet verléieren, wat mech zimmlech fäerdeg an och rose mécht. Dofir musse mer ufänken, d'Leit (déi keng Lëtzebuurger sinn) eis wonnerbar Sprooch bäizebréngen, an hinnen eis fantastesch Kultur méi no bréngen.

Merci fir Är Opmierksamkeet an ech hoffen, dass ech iergendee mat dësem Kommentar erreeche kann.

Kommentar 3:

D'Recherche iwwert d'Sproocheléieren, an och d'Erfahrung vun der Gemeinschaft vu Polyglotten a Sproochekenner um Internet, weist, dass déi bescht an och héchstwarscheinlech déi eenzeg Manéier, fir eng Sprooch richteg schwätzen ze léieren, stännegen, interessanten Input ass, esouwuel lauschten ewéi lesen.

Alles aneres (Grammaire, vun de Schüler ze fréi verlaangen, sech an der neier Sprooch auszedecken, asw.) ass méi oder wéineger verlueren Zäit, well een dobäi aner Kompetenze fërdert, oder ganz einfach feelerhaft Gewunnechten opbaut.

Dee gréisste Problem fir Lëtzebuergesch ass, dass et net genuch zougänglecht Material op Niveau A1 bis B2 gëtt, wat och fir Erwuessener interessant ass. Ab B2 ginn et vill Podcasten a Radiosender ewéi 100komma7. Lëtzebuurger Schrëftmedien esou wéi Bicher, vun deenen et der souwisou net vill gëtt, sinn a menger Erfahrung ze schwéier esouguer fir B2. Vun de soziale Medien emol net ze schwätzen, virun allem, well déi meescht Lëtzebuurger keng Standardschreifweis an emol kee Standardvocabulaire benotzen.

Den Audio vun der Serie Schwätzt Dir Lëtzebuergesch vum INL ass e gudden Ufank, mee et bräicht een nach vill, vill méi Audio- a Videomaterial op nidderegem Niveau (A1-A2) wann ee wëllt, dass d'Leit einfach a massiv Lëtzebuergesch léieren. E gutt Beispill dofir sinn d'Bicher *Lingua Latina Per Se Illustrata* vum Dän Hans Orberg oder YouTube-Kanäler ewéi *Dreaming Spanish* vum Pablo Ramon. Zemoools dat lescht Format wier warscheinlech fir den ZLS zu Lëtzebuerg net schwéier nozemaachen.

Online Forum: Lëtzebuergesch am Alldag

Kommentar 1

N'Owend. Ech hunn dëse Bericht fortgeschéckt an op déi Aart a Weis äre Forum kenne geléiert.

Wat mech perséinlech stéiert ass folgenden Ëmstand:

De Lëtzebuurger Steierzueler héiert eenzeg an eleng engleschsproocheg Musek souwuel um 100Komma7 wéi op RTL; an dobäi steet jo awer den L am Numm fir eppes Konkreetes.

Speziell fir eisen Nationalfeierdag hunn déi zwee Sender net vill Lëtzebuergesch virzebréngen. Wann ech bedenken, wou all déi Opnamen aus der Villa Louvigny verschwonne sinn! Mir hunn esou vill Schéines an eisem Repertoire opzeweisen. Wuerfir kënnst keen op déi Iddi, eis Kultur erëm iwwer d'Antenne lafen ze loossen?

Wann d'Sprooch ze léieren ass, gëtt et fir d'Schüler, déi Lëtzebuergesch léieren, och vill méi einfach, d'Aussprooch emol ze léieren.

Eis Künstler am Gesang ewéi Theater sollen ënnerstëtzt ginn an net déi auslännesch mat eise Suen.

Ech géing mech riseg freeën, emol mat ze diskutéieren.

Déi Eeler hunn Zäit, fir Radio ze lauschten, während déi Jong an der Schoul sinn oder scho schaffen. Wann ech am Auto sëtzen, lauschten ech nëmme Lëtzebuergesch iwwer den USB-Stick; a wann ech den Text kennen, sangen ech mat. Nëmme esou bleiwen d'Stécker erhalen. Ëmmer an ëmmer erëm wi dderhuelen.

Bis dann eng Kéier hoffentlech.

Kommentar 2

D'Lëtzebuergesch Verb wäerten gëtt zwar normalerweis, anescht wéi dat däitscht werden, gebraucht fir eng Méiglechkeet oder en Doute iwwert d'Zukunft auszudrécken. Esou steet et och am LOD. Mee dat ass net ëmmer de Fall.

Vun Aalst hier fënnt een op Lëtzebuergesch Sätz esou wéi „Ech wäert e bréngen, Här Kinnek, zielt duerop.“ Dat seet de Bier zum Kinnek am Rodange sengem Reenert. Natierlech gëtt et ëmmer Ongewëssheet iwwert d'Zukunft, mee et ass an deem Fall sech schwéier virzestellen, dass een als Äntwert op e Befehl vum Kinnek wëllt en Doute oder och nëmme eng Hoffnung ausdrécken, ob een elo wierklech dat mécht, wat ee gefrot gouf.

Kommentar 3

Ech hätt zwou Remarque fir Lëtzebuergesch am Alldag.

Éischters muss een sech bewusst sinn, datt et am Lëtzebuergesch selwer vill Diversitéit gëtt, a fir datt déi erhale gëtt, muss een Effort gemaach ginn, fir dorops hinzewiesen, datt d'Schreifweis nëmme een Outil ass.

Wann ech hekt oder mar amplaz vun haut oder muer soen, schwätzen ech kee falscht Lëtzebuergesch.

Ech hu grad ugefaangen, a soziale Reinsertiounszentren a fir gréisser Entreprisë Lëtzebuergeschcoursen ze ginn, an ee vun de Problemer mat eiser Orthografie ass, datt ugeholl gëtt, dat jiddwereen eng Basis am Däitschen oder am Franséischen huet an e Wuert wéi Coiffeur wäert verstoen. Zweetens muss een de Leit erklären, déi kee Franséisch schwätzen, datt bei Clienten den t net ausgeschwat gëtt, well et aus enger Sprooch kënnt, déi si net kennen, mee iergendswéi mussen se d'Etymologie kennen, fir kënne richtig ze schreiwen.

Orthografiesreegele vun engem Dag op deem aneren ze imposéieren huet ni richtig fonctionéiert an et misst ee vläicht drun denken ze akzeptéieren, datt eis Sprooch esou geschriwwen gëtt, wéi se geschwat gëtt, an datt d'Aussprooch vun de Buschtawen eng gréisser Wichtigkeet huet.

Zweetens muss een e gemeinsamt Zil hunn; mir kënne keng Regierung hunn, déi op eemol decidéiert, datt Englesch néideg ass als Kommunikatiounssprooch, well et méi international ass; an deem Fall wieren Amsterdam a Paräis och keng international Stied. Wat ee méi mat Lëtzebuergesch a Kontakt kënnt, wat ee méi Loscht huet et ze léieren.

Mir müssen akzeptéieren, datt d'Schwätzeléieren eng Prioritéit ass. An eis Strategien, fir de Leit Lëtzebuergesch bäizebréngen, adaptéieren.

Kommentar 4

Dat géif ech och ganz wichteg fannen! Ech wënsche mir, datt meng Kanner fir d'éischt hir Mammesprooch Lëtzebuergesch an der Schoul léieren an dono eréischt all aner Sproochen als Friemsprooch. Et ass vill wäert, propper Franséisch an Englesch ze schwätzen, mee net méi gradesou vill, wann ee seng Mammesprooch net richtig geléiert hutt.

Kommentar 5

Moien, als Enseignant an als Awwunner vun der Stad muss ech besuergt feststellen, dass mer amgaang sinn, eis Dräisproochegkeet ze verléieren.

Schoulesch gesi sinn d'Resultater grad an den ënneschte Klasse vum Lycée (classique) katastrofal (Hallschent vun der Klass ongenügend, e gudden Deel versteet Däitsch als Unterrechtssprooch knapps, an d'Ëmgangssprooch Lëtzebuergesch ass och plazeweis just nach fragmentaresch ze verstoen). D'Ursaach läit bei der Tatsaach, dass elo Eltere massiv Drock maachen, wann et dorëms geet, an de Classique ze kommen, obwuel d'Kompetenzen net do sinn. D'Léierpersonal wëllt sech keng Problemer siche goen, an déi Kommissioun, déi tranchéiere soll, entscheet zu 90% fir d'Elteren. Virun e puer Joer ware ronn 30-35% vun de Schüler am Classique, elo ass et ronn d'Hallschent mat esou groussen Defiziten, dass déi sproochlech Produktiounen net méi ze verstoe sinn.

Als Enseignant an engem Hauptstadlycée sinn déi Entwécklungen ëmsou méi frappant, wann een elo nach ausserhalb vum Schoulgebai kuckt, wéi eis Stad sech entwéckelt. Offensichtlech ouni statistesch Daten, mee mat vill Beobachtung kann ee feststellen, dass mer en enormen Zouwuess vu franséischsproocheger Leit an deene leschte Joere kritt hunn am Géigesaz zu allen aneren Nationalitéiten. Dat huet natierlech en Impakt op eis Schoulbevëlkerung an op eis Stärkten a Schwächen. De géigewäertete System ass awer net op déi Sproochefamill ausgeluecht, wat een un den uewe genannte Konsequenze gutt ka gesinn.

Net dass de Problem emol net adresséiert gëtt, et geet elo och nach an déi falsch Richtung andeems mer Crèchen op Franséisch fërderen an elo wëllen op Franséisch alphabetiséieren, anstatt verstärkt an d'Richtung vun deene Sproochen ze goen, déi defizitär sinn, nämlech Lëtzebuergesch, Däitsch a mat Aschränkungen och Englesch.

Dass déi nei Europaschoulen dee Problem solle behiewen, schéngt op den éischte Bléck eng gutt Iddi, mee an den traditionelle Schoule bleift de Problem. Hei mussen onbedéngt nei Moossname getraff ginn ewéi zum Beispill den Ausbau vun ALLET-Klassen oder ganz Filière vu Klassen, déi sproochlech Aschränkungen hunn.

Kommentar 6

Ech hu vill ze di mat Leit, déi Lëtzebuergeschcoursë beluecht hunn.

Et ass esou, wéi hei schonn een et beschriwwen huet. Wann se 3 Joer Cours hannert sech hunn, kënnen se d'Sprooch net praktizéieren a si verléieren esou dat, wat se mat vill Méi geléiert hunn. Langue véhiculaire ass Franséisch an Englesch.

Ech fannen déi Iddi dofir flott vun de Sproochecaféen.

Ech ville mech meeschtens wéi en Auslänner a mengem Land. Ech wunnen an der Hauptstadt.

Kommentar 7

Gudde Moien, ech gesinn a mengem Beruff vill Gruppe Kanner. An de private Crèchen ass de Gros vum Personal an de Kanner francophone. Déi Kanner léiere kee Lëtzebuergesch méi, an der Schoul schwätzen se weider ënnert sech just Franséisch. Si héiere Lëtzebuergesch just am Cours an déi Erwuessen tendéiere vill dozou, och do Franséisch ze schwätzen, well dat oft (op mannst an de Klassen an der Stad an am Süden) vu méi Kanner verstane gëtt. Resultat ass, dass vill Kanner guer net wierklech Lëtzebuergesch léieren. Ech gesinn, dass et net méi esou ass wéi soss, wou d'Kanner um Enn vun der Grondschoul Lëtzebuergesch konnten. Si sinn net méi genuch am Alldag domat a Kontakt, fir et wierklech ze festegen, an esoubal aus der Schoul eraus, sinn se jo souwéisou oft guer net méi domat a Kontakt.

Ech hunn d'Erfahrung gemaach, dass vill Jugendlecher, déi an enger lëtzebuergescher Primärschoul waren, herno mol guer net méi uginn, Lëtzebuergesch kënnen ze schwätzen, well se et verléiert hunn duerch ze wéineg Gewunnecht, et ze schwätzen.

Jo, et gi vill Erwuessener déi Lëtzebuergeschcoursë besichen, mee ass dat net just fir kënnen Fonctionnaire ze ginn oder et kënnen an de CV ze schreiwen? An der Realitéit gëtt et awer herno guer net praktizéiert, och well mir Lëtzebuurger direkt iwwerall Franséisch schwätzen an oft net vill Wäert op eis Sprooch leeën. Merci

Kommentar 8

Gudde Moien, vill Leit, déi Lëtzebuergesch léieren oder wëlle leieren, ziele mir, dass se wéineg Geleeënheet hunn, et ze schwätzen, well mir all d'Gewunnecht hunn, direkt a Butteker oder wann een anzwousch urifft, franséisch ze schwätzen.

Ech fannen et wichteg, dass een d'éischt mat Lëtzebuergesch ufänkt, fir dass deen aneren et ka léieren an iwwerhaupt emol esou ze signaliséieren, dass een normalerweis Lëtzebuergesch géif schwätzen. Well et sinn och vill Auslänner, déi mengen, et wär net néideg, Lëtzebuergesch ze léieren, well souwéisou jidderee Franséisch schwätzt. Merci

Kommentar 9

Gudde Mëtteg, wann ech schonn d'Méiglechkeet kréien, fir eng perséinlech Meenung ze äusseren, da lass!

Ech fannen et einfach schrecklech, wéi d'Verb wäerten mëssbraucht gëtt, fir de Futur auszedrécken! Souwäit ech weess, dréckt wäerten en Doute aus a keng Zukunft. Da lauschtert dach de Radio oder d'Televisioun an dann zielt emol, wéi vill Mol wäert gebraucht gëtt, ob dat vu Politiker oder vu Journalisten ass! Kann da kee vun lech, déi verantwortlech si fir eis Sprooch, dat ënnerbannen, emol an deene verschiddene Redaktiounen dorop opmierksam maachen? Oder ass dat egal, ass dat déi lieweg Verännerung vun eiser Sprooch? Wéi ginn d'Auslänner domat ëm, déi eng Reegel an der Grammatik ze léieren an da just de Contraire an de Medien héieren?

Dat ass en Thema, dat mech richtig opreegt. Ech wär frou, eppes doriwwer vun lech ze héieren.

Mat léiwe Gréiss

Kommentar 10

Gudde Moien, ech fannen dat ee ganz pertinente Constat. Ech si schockéiert, datt esou vill Leit déi Confusioun mam Futur maachen an et mécht dacks d'Apprenanten duercherneen. Onbedéngt am LOD dat richtegstellen, wgl.

Kommentar 11

Et ginn eng sëllege Busarrêten uechter d'Land, déi Kierch oder bei der Kierch heeschen. Leider fënnt een oft Kiirch oder bei der Kiirch geschriwwen. Wéi kann een dat besser an de Grëff kréien?

Kommentar 12

Gudde Mëtteg,

ech schaffe bei der ASTI am Projet Pratique Langues en Ligne.

Do hu Persounen, déi an engem Sproochecours sinn oder waren, Geleeënheet, Konversatioun ze maachen op Lëtzebuergesch, Däitsch, Franséisch oder Englesch. Et ass kee Sproochecours. Keng Grammaire, Orthografie, Vocabulaire, etc.

Fir deelzehuelen als Apprenant muss een an de Sproochen den A1 gemaach hunn. Eemol an der Woch huet den Apprenant Geleeënheet, fir eng Stonn mat engem Benevole Konversatioun ze maachen.

Et ass ee Projet, dee ganz vill an Usproch geholl gëtt. All neie Benevole, fir Lëtzebuergesch ze schwätzen, ass wëllkomm.

Léif Gréiss

4. OFSCHLOSS

An dësem Dokument hu mir den Tour gemaach a verschidde Meenungen, Initiativen, Froen an Doleancen, déi an eiser Gesellschaft mat der Lëtzebuurger Sprooch zesummenhänken, zesummegefaasst.

D'Efforte vun der Regierung sinn dran opgefouert, d'Aussoe vun den interesséierte Bierger bei den Diskussiounsronnen an um Internetforum resuméiert. Dat erlaabt en allgemengen Iwwerbléck a sollt zu engem nohaltege Konzept vun enger duerchduechter an akzeptierter Förderung vun der Nationalsprooch féieren.

Esou eng politesch Demarche, déi op dem Abezéie vun der Gesellschaft an der Participatioun vun engagéierte Bierger baséiert, gëtt dem fundamentale Charakter vun der Diskussioun iwwer d'Lëtzebuergesch an de Multilinguismus an eisem Land gerecht.

D. Ëmsetze vun der Strategie vun 2017

Joresrapport 2020-2021 vum Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch, aktualiséiert am Oktober 2022

Eng Strategie fir d'Lëtzebuerger Sprooch

De Minister fir Educatioun, Kanner a Jugend, Claude Meisch, an de Staatssekretär am Kulturministère, Guy Arendt, hunn den 9. Mäerz 2017 d'Strategie vun der Regierung fir d'Promotioun vun der Lëtzebuerger Sprooch virgestallt.

Doranner sinn nieft den allgemengen Ziler fir d'Promotioun vum Lëtzebuergeschen och 40 Mesurë proposéiert ginn, fir derzou bäizedroen, datt d'Lëtzebuerger Sprooch sech entwéckelt an datt se dokumentéiert ass.

De Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch zitt mat dësem Rapport e Bilan vun den Aarbechten, déi bis haut am Kader vun där Strategie geleescht gi sinn.

D'Joren 2020 an 2021 ware vun der Coronapandemie gepräagt. An dësem Beräich ewéi a villen aneren ass et esou, datt se virum Hannergrond vun engem Gesondheitsnoutstand net déi éischt Prioritéit haen. D'Restriktiounen am gesellschaftlechen a beruflechen Zesummeliwen hunn derzou gefouert, datt verschidde Projeten hu missen no hanner gestallt ginn. Nawell ass et a ville Beräicher, déi vun der Strategie viséiert goufen, ganz séier virugaang. An dat, obschonns déi vum Minister gewënschten ëffentlech Consultatioun huet misse bis 2022 waarden.

Am Bilan hei ginn déi 40 Mesuren ënner d'Lupp geholl, an d'Realisatioun dovunner mat engem Faarwescheema a fënnef Stufe charakteriséiert:

Déi Measure ass ëmgesat.	7	17,5 %
Dës Measure ass ëmgesat, mee se muss ëmmer erëm ugepasst ginn.	18	45 %
Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.	14	35 %
D'Preparatiounen hunn ugefaangen, an et geet elo richtig lass.	1	2,5 %
Hei ass nach kaum eppes geschitt.	0	

Eng laangfristeg Sproochen- a Kulturpolitik

D'Regierung erkennt d'Wichtigkeet vun der Lëtzebuurger Sprooch als Kommunikatiouns-, Integratiouns- a literaresch Sprooch un. Och wann et scho vill Moossname ginn, fir d'Lëtzebuurger Sprooch ze fërderen, wëll d'Regierung hiert Engagement fir d'Sprooch nach eng Kéier verstärken. Mee och d'Méisproochegkeet ass eng Charakteristik vu Lëtzebuerg. Nieft dem Lëtzebuergeschen, dem Däitschen an dem Franséische sinn am Alldag nach aner Sproochen am Gebrauch. Zesumme prägen si d'Identitéit vun eisem Land an droen e weesentlechen Deel zur sozialer Kohäsion bäi. Dofir engagéiert d'Regierung sech mat der Promotioun vum Lëtzebuergeschen och gläichzäiteg fir d'Promotioun vun der Méisproochegkeet.

Véier staark Engagementer vun der Regierung

D'Regierung viséiert véier grouss, iwwergräifend Ziler an engagéiert sech konkret, fir:

1. *de Stewäert vun der Lëtzebuurger Sprooch ze stäerken;*
2. *d'Norméierung, de Gebrauch an d'Etüd vun der Lëtzebuurger Sprooch virunzedreiwen;*
3. *d'Léiere vun der Lëtzebuurger Sprooch a Kultur ze fërderen;*
4. *d'lëtzebuergesch-sproocheg Kultur ze promovéieren.*

Mam Gesetz vum 20. Juli 2018 iwwer d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch, dat eestëmmeg an der Chamber gestëmmt gouf, gëtt den Engagement ënnerstrach, fir d'Roll vun der Lëtzebuurger Sprooch an der Gesellschaft ze stäerken an d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch a Kultur ze sécheren.

Loi du 20 juillet 2018 relative à la promotion de la langue luxembourgeoise

Art. 1er.

La politique de la langue luxembourgeoise est une approche transversale du Gouvernement qui vise à:

- 1° renforcer l'importance de la langue luxembourgeoise ;*
- 2° soutenir l'utilisation et l'étude de la langue luxembourgeoise ;*
- 3° encourager l'apprentissage de la langue et de la culture luxembourgeoise ;*
- 4° promouvoir la culture en langue luxembourgeoise. [...]*

(1) En Aktiounsplang fir eng Sproochen- a Kulturpolitik ronderëm d'Lëtzebuergesch

Well dëst praktesch all d'Beräicher vun der Ëffentlechkeet an och all d'Ministère concernéiert, ass d'Regierung der Meenung, datt een sech dofir muss eng eenheetlech Strategie ginn, déi vun alle gedroe gëtt an op déi se all hischaffen. D'Festhale vu gemeinsamen an iwwergräifende Richtlinne sollen e kohärente Suivi vun der Lëtzebuurger Sprooch erméiglechen. Dës Strategie fir d'Fërdere vun der Lëtzebuurger Sprooch wäert zesumme mat allen Acteure vun eiser Gesellschaft ausgeschafft ginn, an an

engem Aktiounsplang fir d'Förderung vun der Lëtzebuerger Sprooch festgehalen ginn.

Dëst ass am Gesetz vum 20. Juli 2018 festgehalen, als 20-Joer-Aktiounsplang, am zweeten an drëtten Alinea vum éischten Artikel:

Un plan d'action sur la langue luxembourgeoise, désigné ci-après « plan d'action », détermine les lignes directrices permettant la mise en œuvre de cette politique par le Gouvernement et les institutions créées par la loi.

Le plan d'action adopté par le Gouvernement porte sur une période de vingt ans. Tous les cinq ans sa mise en œuvre est évaluée et le plan d'action révisé, le cas échéant.

De Prinzip vum transversalen 20-Joer-Aktiounsplang ass am Gesetz festgehalen. Dee gëtt zesumme mat allen Acteuren vun eiser Gesellschaft ausgeschafft, well praktesch all d'Beräicher vun der Ëffentlechkeet an och all d'Ministère concernéiert sinn. Dee Plang soll vun en alleguer gedroe ginn, an déi iwwergräifend Richtlinne sollen e kohärente Suivi vun der Lëtzebuerger Sprooch erméiglechen.

Et gouf 2021 eng grouss Campagne, fir d'Lëtzebuerger Sprooch ze fërderen an d'Leit dobaussé mat drun ze bedeelegen. D'Campagne **wuertschatz.lu** huet vum 21. Juni 2021 un de Public opgeruff, Wierder a Spréch, déi an de Vergiess gerode sinn, ze sammelen an se eranzeginn. Zil ass et, de Räichtum vun der Sprooch ze weisen an op eng flott a faarweg Aart a Weis ze presentéieren.

Nodeems de Minister déi Campagne lancéiert hat, hunn am éischte Mount iwwer 11.000 Persounen de Site besicht. Bal 1.400 E-Maile sinn erakomm an hunn iwwer 2.300 Spréch gemellt.

Op Facebook louch de Gesamt-Reach bei 108.132; och do koumen eng 200 Spréch eran. Och op Instagram mat iwwer 2.000 an op Twitter mat bal 10.000 Reaktiounen war den Interessi grouss.

All déi Spréch gi beim ZLS gekuckt a ginn dann am LOD publizéiert oder esouguer an engem neie Band III vun der Serie Lëtzebuerger Wuertschatz opgegraff an erkläert.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(2) E Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch

Fir dësen Aktiounsplang auszeschaffen an der Regierung hiren Engagement fir d'Lëtzebuergesch nach weider ze stäerken, gouf de Poste vun engem Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch geschafen. Seng Missioun wäert et sinn, d'Ministère vun der Educatioun an der Kultur am Hëllef op d'Promotioun vum Lëtzebuergesch ze beroden an d'Efforten an deem Beräich vun alle Ministèreen an Administratiounen ze koordinéieren. De Commissaire soll ënner anerem de besteeënde Mesuren an Efforten e Kader ginn, d'Koherenz vun de sproochlechen Iwwerleeungen assuréieren, de Suivi vun de Mesuren institutionaliséieren, an den Dialog tëscht deenen eenzelen Interessenten, déi sech mam Sproochgebrauch respektiv der Kultur zu Lëtzebuerg beschäftegen, opbauen, koordinéieren an um Liewen halen. De Commissaire gëtt a senger Aarbecht vun engem interministerielle Comité begleet a kann iwwer dee Wee och mat Missiounen beoptraagt ginn.

Dës Funktioun gouf am Gesetz vum 20. Juli 2018 iwwer d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch geschaf.

Le commissaire à la langue luxembourgeoise

Art. 3. Il est institué, sous l'autorité des ministres ayant l'Éducation nationale et la Culture dans leurs attributions, ci-après dénommés « ministres », un commissaire à la langue luxembourgeoise, ci-après dénommé « commissaire ».

Le commissaire est appelé à contribuer à la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise et à proposer au Gouvernement un projet de plan d'action et après adoption du plan d'action par le Gouvernement, à superviser et coordonner sa mise en œuvre.

Le commissaire établit un rapport d'activités annuel et peut, sur demande du Gouvernement ou de sa propre initiative, établir un rapport thématique.

Art. 4. Le commissaire est nommé, sur proposition du Gouvernement en conseil, par le Grand-Duc pour un mandat renouvelable de sept ans.

Op Proposition vum Regierungsrat ass den Här Marc Barthelemy den 1. Oktober 2018 Commissaire fir d'Lëtzebuurger Sprooch genannt ginn.

De Commissaire ass zoustänneg fir d'Ausschaffen an d'Ëmsetze vun engem 20-Joer-Aktiounsplang ronderëm d'Lëtzebuergesch a gëtt begleet vun engem interministerielle Comité. D'Membere vun dësem Comité aus de verschiddene Ministère sinn de 17. Dezember 2018 iwwer Arrêté grand-ducal nominéiert ginn. De Commissaire huet de Comité 2019 an 2022 am grouse Krees zesummegeruff; während der Pandemie gouf sech iwwer déi elektronesch Medien ausgetosch.

Dës Mesure ass ëmgesat.

(3) En „Zentrum fir d'Lëtzebuergesch“

Ronderëm de Commissaire fir d'Lëtzebuurger Sprooch gëtt en „Zentrum fir d'Lëtzebuergesch“ geschafen. Zu sengen Aufgabe gehéieren d'Etüd an d'Norméierung vun der Lëtzebuurger Sprooch an der Sproochesituatioun zu Lëtzebuerg, an d'Sproochpromotioun, souwuel an der Lëtzebuurger Gesellschaft wéi am europäeschen an internationale Kontext. Den Zentrum schafft en mat den aneren Acteuren an deem Beräich (CNL, CNA, Uni Lëtzebuerg, ...) zesummen. Seng Mataarbechter wäerte sproochlech a kulturell Experten aus verschiddene Beräicher sinn (Linguistik, Sproochegeschicht, Educatioun, Kultur...).

Och den Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch (ZLS) gouf mam Gesetz vum 2018 geschafen:

Le Centre pour le luxembourgeois

Art. 5. Il est institué un Centre pour le luxembourgeois, dénommé ci-après « Centre », placé sous l'autorité des ministres et sous la direction d'un directeur. Le directeur peut être assisté par un directeur adjoint auquel il peut déléguer certaines de ses attributions et qui le remplace en cas d'absence.

La dénomination luxembourgeoise du Centre est « Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch ».

Une autre dénomination peut être conférée au Centre par voie de règlement grand-ducal.

Art. 6. Le Centre contribue à la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise et constitue un organisme de contact et d'information en la matière.

Le Centre peut, de sa propre initiative ou à la demande du Gouvernement, être chargé d'étudier les questions en rapport avec la politique de la langue luxembourgeoise.

Dans l'exercice de ses missions, le Centre :

- 1. publie les règles relatives à l'orthographe et à la grammaire de la langue luxembourgeoise;*
- 2. élabore et met à jour des outils linguistiques ;*
- 3. répond aux questions ayant trait à l'orthographe, la grammaire, la phonétique et le bon usage de la langue luxembourgeoise ;*
- 4. procède, sur demande des ministres, à la traduction de documents officiels et de communications officielles destinés à être publiés.*

Les règles visées à l'alinéa 3, point 1, sont soumises pour avis au Conseil permanent de la langue luxembourgeoise créé à l'article 11.

Le Centre peut être chargé par les ministres d'autres missions dans le domaine de la mise en œuvre de la politique de la langue luxembourgeoise.

Den Här Luc Marteling ass zanter dem 1. Juli 2019 den Direkter vum Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch. Den Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch (ZLS) këmmert sech ëm d'Norméierung vun der Lëtzebuurger Sprooch an hir Promotioun zu Lëtzebuerg an doriwwer eraus. En dreift de Gebrauch an d'Etüd vun der Lëtzebuurger Sprooch virun an dokumentéiert och d'Lëtzebuurger Sprooch, absënns hir Geschicht, hir Mondaarten an de villsproochege Kontext. Den Zenter organiséiert och Ausstellungen a Konferenzen.

Héichspezialiséiert Personal: D'Aktivitéiten an d'Ekipp vum fréiere Service vum Lëtzebuurger Online Dictionnaire (LOD), deen am Kulturministère funktionéiert hat, sinn an den ZLS integréiert ginn. Den Effectif ass vun 10 op 15 Leit an d'Luucht gaang. D'Ekipp besteet aus héichspezialiséierte Leit, dorënner Linguisten, Historiker, e Lexikograf an e Computerlinguist.

De Lëtzebuurger Online Dictionnaire bleift d'Haaptaktivitéit vum ZLS, et kommen awer nach aner Aufgaben dobäi.

Den ZLS huet am November 2019 e kohärent Reegelwierk mat alle Grondreegele vun der Lëtzebuurger Orthografie erausbruecht. Zanter der Rentrée 2020 zielt just dës completéiert an aktualiséiert Orthografie.

Am Kader vun der Promotioun vum Lëtzebuergesche gi Wieder, Ausdréck a Spréch, déi e bëssen an de Vergiess gerode sinn, nees fir den alldeegeleche Sproochgebrauch presentéiert.

Dës Measure ass ëmgësat.

(4) Verankerung vun der Lëtzebuurger Sprooch an der Verfassung

An eiser méisproocheger a multikultureller Gesellschaft huet d'Lëtzebuurger Sprooch e ganz besonnesche Stellewäert: Si ass Kommunikatiouns-, Integratiouns- a literaresch Sprooch zugläich. Dëse Stellewäert gëllt et net nëmmen ze erhalen, mee och ze stäerken. Dofir ass d'Regierung der Meenung, datt d'Lëtzebuergesch als Nationalsprooch an der Verfassung soll verankert ginn. Gläichzäiteg ass awer och d'Sproochenvielfalt e prägnante Facteur vun eiser kultureller Identitéit an dem gesellschaftlechen Zesammenhalt zu Lëtzebuerg.

D'Regierung ass der Meenung, datt d'Lëtzebuergesch als Nationalsprooch an der Verfassung sollt verankert ginn. Op der enger Säit gëllt et, de besonnesche Stellewäert vun der Lëtzebuurger Sprooch als Kommunikatiouns-, Integratiouns- a literaresch Sprooch ze erhalen an ze stäerken. Op der anerer Säit zielt och déi alldeeglech Sproochenvielfalt zu der kultureller Identitéit an der gesellschaftlecher Verbondenheet zu Lëtzebuerg.

Nodeems gewosst war, datt et net zu enger grousser Verfassungsreform kënnt, mee punktuell Ännerungen am Grondgesetz vun 1868 gemaach ginn, huet missen ofgewart ginn, bis d'Chamber iwwer dësen Entworf ofstëmmt. Dat ass eng éischte Kéier de 25. Januar 2022 geschitt, fir dësen Text an d'Constitutoun ze schreiwen:

Art. 4. (1) La langue du Luxembourg est le luxembourgeois. La loi règle l'emploi des langues luxembourgeoise, française et allemande.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(5) Lëtzebuurger Sprooch op EU-Niveau

D'Regierung wäert mat den europäeschen Institutiounen Negociatiounen ophuelen, fir mat hinnen en Accord iwwer en „arrangement administratif“ ze fannen, esou wéi en an de Conclusiounen vun dem EU-Conseil ënner der Lëtzebuurger Presidence 2005 festgehale gouf.

All Bierger soll esou d'Recht kréien, sech op Lëtzebuergesch un d'europäesch Institutiounen ze adresséieren, an eng Äntwert op Lëtzebuergesch ze kréien.

D'Zil vun der Demarche vun der Regierung ass, datt d'lëtzebuergesch Praxis, wéi se am Gesetz vun 1984 festgehale ginn ass, um EU-Niveau soll applizéiert ginn. Konkreet heescht dat, datt d'franséisch Sprooch och weiderhin d'Sprooch vun den offiziellen nationalen an europäeschen Dokumenter wäert bleiwen, an och d'Aarbechtssprooch am Echange tëscht dem Lëtzebuurger Staat an den europäeschen Institutiounen soll sinn.

Den Ament huet Lëtzebuergesch kee Statut an der Europäescher Unioun. All aner Sproochen, déi an Europa geschwat ginn, hunn awer e Statut: Si ginn als offiziell Landessproochen oder als Minoritéitesproochen unerkannt. Lëtzebuergesch ass weeder dat eent nach dat aner.

D'Regierung huet, mat Hëllef vun der Verriedung vun der Europäescher Kommissioun, mat verschiddenen europäeschen Institutiounen Kontakt opgeholl, fir mat hinnen en Accord iwwer en „arrangement administratif“ ze fannen, esou wéi et an de Conclusiounen vun dem EU-Conseil ënner der Lëtzebuurger Presidence 2005 festgehale gouf.

All Bierger soll d'Recht kréien, sech op Lëtzebuergesch un d'europäesch Institutiounen ze adresséieren, an eng Äntwert op Lëtzebuergesch ze kréien. Déi franséisch Sprooch soll awer weiderhin d'Sprooch vun den offiziellen nationalen an europäeschen Dokumenter bleiwen, an och d'Aarbechtssprooch am Echange tëscht dem Lëtzebuurger Staat an den europäeschen Institutiounen.

Wichtig ass et, verschidde legal Texter zu Lëtzebuerg op Lëtzebuergesch ze iwwersetzen, z. B. d'Constitutioun, wichteg Gesetzer oder och den Traité vu Maastricht, woubäi déi franséisch Versioun déi bleift, déi am Zweiwelsfall zielt.

Eng Note vun den zoustänneg Ministeren ass vun den dofir kompetente Beamten ausgeschafft ginn an den 22. Juli an d'Regierung komm, déi déi heiten Decisiounen geholl huet:

Le Gouvernement décide :

- *de faire traduire en langue luxembourgeoise la Constitution du Grand-Duché et le Traité européen ;*
- *de transmettre la traduction du Traité européen en langue luxembourgeoise au Conseil de l'Union européenne afin qu'elle puisse être versée aux archives du Conseil, aux termes de l'article 55, paragraphe 2 TUE ;*
- *d'entamer les démarches pour rendre possible la contribution financière des institutions européennes aux activités de recherche, d'enseignement et de publication relatives à la langue luxembourgeoise ;*
- *d'explorer les possibilités de la mise en place d'une procédure afin que chaque citoyen puisse s'adresser aux institutions européennes en luxembourgeois et recevoir une réponse dans cette langue ;*
- *de rendre accessible gratuitement l'outil d'apprentissage en autonomie sur Internet dans les prochains mois et de viser une certification payante à distance en fonction des domaines de compétences et des niveaux définis par le Cadre européen commun de référence pour les langues ;*
- *d'élargir le dispositif de conventions avec des autorités et institutions de la Grande Région afin de permettre l'organisation de cours de luxembourgeois à l'étranger et des épreuves de certification à distance.*

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

Nieft dësen iwwergeuerdente Mesuren huet d'Regierung eng ganz Rei vun Initiativen ergraff, fir d'Roll vum Lëtzebuergesch – ëmmer am Kontext vun der méisproocheger Situatioun am Land – an der Gesellschaft ze stäerken. Duerch dee Pak vu Moosname sollen déi véier Ziler erreecht ginn an d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Sprooch a Kultur kohärent an nohalteg geséichert ginn. D'Mesurë cibléieren all Kéier ënnerschiddlech Zielgruppen, souwuel wat de Contenu wéi och den Alter ugeet.

DE STELLEWÄERT VUN DER LËTZEBUGER SPROOCH STÄERKEN

(6) Dokumentatioun vun der Sproochegeschicht

D'Archivaarbecht an d'Ausstellung vun de bedeutendste sproochhistoreschen Dokumenter ass eng weider wichteg Aufgab, fir de Stelleväert vum Lëtzebuergeschen an der Sproochenvielfalt ze erhéijen. D'Sproochegeschicht vum Land soll mat Hëllef vun Erklärungen visualiséiert ginn, zum Beispill iwwer de Wee vun enger Ausstellung, fir ze weisen, wéi sech eis Sproochesituatioun am Kontext vun der gewuessener a gelieferter Méisproochegkeet entwéckelt huet. Zilpublikum sollen esouwuel Awwunner vu Lëtzebuerg, Frontaliere wéi och Touriste sinn, déi eppes iwwer eis Sprooch wëlle gewuer ginn.

Am Optrag vum Educatiounsminister huet sech en Aarbechtsgrupp drëm gekëmmert, e Konzept vun enger Ausstellung iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch auszuschaffen. De Kulturministère huet d'Zouso ginn, fir dëse Projet mat der Hëllef vun de véier Kulturinstituter CNL, BNL, ANL an CNA ze ënnerstëtzen. Déi zoustänneg Experte vun der Universitéit an aus den zoustännegen Associatiounen hunn och hir Mataarbecht confirméiert.

Dës Ausstellung soll och ëmmer de Lien mat der Méisproochegkeet zu Lëtzebuerg maachen an et soll speziell d'Entwécklung vun de verschiddene Sproochen zu Lëtzebuerg beliicht ginn.

Fir dës Ausstellung sinn zwou Variante virgesinn:

- Eng permanent Ausstellung, nieft der Kathedral an der Stad, no 2026.
- Eng mobil Ausstellung fir an d'Schoulen an an d'Gemengen, déi 2023 prett ass.

Dës Ausstellung soll net statesch ginn, mee interaktiv mat Workshopen. An der Ausstellung gëtt aus dëse Sujeten ausgewielt:

- Geschicht vum Land
- Geschicht vun der Lëtzebuurger Sprooch a vun der Méisproochegkeet zu Lëtzebuerg
- Entwécklung vun der Lëtzebuurger Schrëftsprooch
- Lëtzebuurger Sprooch an der Politik
- Lëtzebuurger Sprooch an der Literatur an an den Iwwersetzungen
- Lëtzebuurger Sprooch an de Medien, inklusiv nei Medien an Internet
- Lëtzebuurger Sprooch am Film
- Lëtzebuurger Sprooch an der Musek an an de Lidder
- Lëtzebuurger Sprooch an der Schoul an an der Erwuessenebildung
- Lëtzebuurger Lexikografie, Dictionnaren
- Lëtzebuurger Sprooch an hir Mondaarten, eventuell och Jéinesch
- Lëtzebuergesch an der Groussregioun
- Lëtzebuergesch an der Welt
- Actioun Lëtzebuergesch an hir Virgänger
- Recherche iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch

D'Ausstellung riicht sech u Leit, déi hei gebuer sinn, un déi, déi heihinnergeplënnert sinn, un Touristen, u Lycéesschüler a Studenten. Si all solle kënne mat op eng partizipativ Rees goen an dobäi Äntwerten op hir Froe kréien:

- Wou kënnt d'Lëtzebuenger Sprooch hier?
- Wéi eng Mondaarte ginn et a gouf et?
- Wat bedeit Lëtzebuergesch fir d'Identitéit vum Land?
- Wou a firwat gëtt Lëtzebuergesch benotzt?
- Wéi eng Sproochen gi soss nach am Land geschwat a gebraucht?
- Wéi ass den Afloss vun de Sproochen ënnereneen?

E besonnesche Fokus vun der LOD-Ekip läit um Dokumentéiere vun ale Wierder. Dofir ass eng Lëscht opgestallt gi vun den zum Deel vereezte Wierder, déi bis elo nach net am **LOD** ze fanne waren, awer heefeg an der Online-Versioun vum **Luxemburger Wörterbuch (LWB)** gesicht ginn. Déi Wierder goufen de Richtlinn vum **LOD** no opgeschafft. Dobäi goufen nëmmen déi Sënner zeréckbehalen, déi verschidde Mammesproochler och haut nach kennen. Déi „nei“ Artikelen sinn all mam **LWB** verlinkt. Esou kann den interesséierte User kamoud tëschent deenen zwee Dictionnaren hin- an hiersurfen.

De Sproochhistoriker am ZLS gëtt sech och mat de Lëtzebuenger Flouernimm of a mat ausgewielten Etymologien.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(7) Iwwersetze vu staatlechen Internetsitten op Lëtzebuergesch

Opgrond vum Gewicht vum Franséischen als wichtegst administrativ Sprooch ginn d'Internetsitte vun de Ministère an de staatleche Servicer aktuell haaptsächlech, wann net esouguer exklusiv, op Franséisch ugebueden. Fir de Gebrauch vum Lëtzebuergesch am Kontakt mat de Bierger auszebauen, soll d'Lëtzebuergesch an Zukunft op de staatlechen Internetsäiten eng fest Plaz kréien. Dofir wëllt d'Regierung verschidden Online-Contenten, déi fir de Grand public relevant sinn, an d'Lëtzebuergesch iwwersetzen.

D'Iwwersetzungen op Lëtzebuergesch vum Fachvokabular vun de staatlechen Instituter ass op ville Plazen amgaang. Am Comité interministériel ass d'Demarche festgehale ginn, wéi déi verschidden Administratioune kënnen e Glossaire mat spezifischen Terme bei den ZLS eraginn, fir datt do déi lëtzebuergesch Ausdréck a Schreifweisen nogekuckt ginn.

Fir eng Partie Ministère ass dat ofgeschloss.

Och fir de ganzen Impakt vun der Corona-Pandemie op Lëtzebuergesch kënnen ze beschreiwen, gouf en extrae Glossaire opgestallt, de Covid-19-Glossaire www.lod.lu/covid-19/.

Domat goufen op ee Coup ëm déi 300 Wierder beschriwwen, déi duerch d'Coronakris an de Gebrauch koumen oder méi an de Gebrauch koumen. Dorënner sinn natierlech vill Anglizismen: Cluster, Drivethrough, Homeschooling, Screening ... De But vun deem Glossaire war an ass et, déi aussergewöhnlech Situatioun um sproochleche Plang gräifbar ze maachen, well se esou besser beschriwwen ka ginn.

Virun allem an de Méint vum Lockdown hat dee Glossaire vill Succès: Am Mee 2020 gouf e bal 8.000 Mol consultéiert.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

D'NORMÉIERUNG, DE GEBRAUCH AN D'ETÜD VUN DER LËTZEBUERGER SPROOCH VIRUNDREIWEN

(8) LOD-Webportal

De Lëtzebuurger Online Dictionnaire (LOD), deem 2004 vum Kulturministère an d'Liewe geruff gouf, wäert am Laf vun 2018 ofgeschloss ginn an integral, och am Open Data, accessibel sinn. De Virdeel vun engem Online-Dictionnaire ass, datt dës permanent aktualiséiert ka ginn an esou dauernd op sproochlech Phenomeener an Entwécklung reagéiere kann. Nieft dem Dictionnaire sollen d'Funktione um LOD-Webportal weider ausgebaut ginn.

De Lëtzebuurger Online Dictionnaire LOD ass e méisproocheg Wierderbuch, an deem lëtzebuergesch Wierder op Däitsch, Franséisch, Englesch a Portugisesch iwwersat an duerch Beispiller op Lëtzebuergesch illustréiert sinn. Donieft gëtt et och Verben- an Adjektivtabellen an en Audiosfichier, fir d'Aussprooch kënnen ze lauschten.

Den Interessi fir d'Lëtzebuurger Sprooch beim Grand public weist sech un de Frequentatiouns-Zuele vum **Lëtzebuurger Online Dictionnaire (LOD, lod.lu)**: Bannent engem Joer sinn net manner ewéi 9 Milliounen Wierderbuch-Artikelen gekuckt ginn. An der Moyenne ginn all Dag 2.500 Leit op de Site. An de Vakanzen an de Weekend ass et gewéinlech méi roueg ewéi an der Woch, wou alt Spëtzt vum 3.500 Useren den Dag erreecht ginn. Op esou Deeg ginn dann och iwwer 40.000 Artikelen opgeruff.

Op Ufro kann ee sech och en anert Format ufroen. Aktuell sinn am LOD iwwer 30.000 Artikelen (Lemmaen). Den LOD gëtt permanent aktualiséiert. Et kommen ëmmer nees nei Fonctiounen bäi.

De linguisteschen Inhalt vum Dictionnaire konnt iwweregens och duerch eng Rei Publikatiounen valoriséiert ginn: **D'Lëtzebuurger Verben** an déi éischt Bänn vun der Buchserie **Lëtzebuurger Wuertschatz** goufen an der Haaptsaach mat LOD-Date gefiddert.

Den LOD ass Open Data. Vun 2018 un ass den Datasatz online.

- **Gebärdesprooch-Videoen**

Fir d'Lëtzebuurger Sprooch nach méi zougänglech ze maachen, gouf eng fënneft Iwwersetzungssprooch an den LOD opgeholl, an zwar d'Gebärdesprooch. Op Initiativ vun an an Zesummenaarbecht mat der Associatioun **Hörgeschädigten Beratung SmH** ginn déi 1.000 beléiftsten LOD-Wierder a kuerze Videoen an der Gebärdesprooch gewisen. Déi Clippe kënnen op www.lod.lu bei de betreffenen Artikelen gekuckt ginn. Se ginn och zur Verfügung gestallt, fir op anere Plattformen fräi kënnen genotzt ze ginn.

- **Dyslexie-frëndlech Schrëft**

Am Beräich Accessibilitéit gouf e Schrëtt méi ënnerholl: Den LOD-Site kann an enger Schrëft (*OpenDyslexic*) gekuckt ginn, déi bei verschiddenen Dyslexie-Symptomer beim Liesen hëlleft.

- **Template-Artikelen**

Mat sougenannten Template-Artikele kréien d'Utilisateuren e besseren Abléck an d'Aarbecht an an de Workflow vum LOD. Déi Zort vun Artikel weist d'Wuert eleng mat senger grammatescher Kategorie. Well do en Deel vun de Relecturesprozeduren ewechfällt, ka méi séier reagéiert ginn, wann opfällt, datt e wichtegt Wuert feelt. D'Utilisateure kréien also matgedeelt, datt e Wuert an der Maach ass, a ginn och gewuer, wéi een et schreift.

- **Phoneetesche Transkriptiounen**

An Zesummenaarbecht mam *Institut fir lëtzebuergesch Sprooch- a Literaturwëssenschaft* vun der Uni Lëtzebuerg ginn d'IPA-Transkriptiounen vun den LOD-Wierder progressiv bäigesat. Nieft den Audio-Dateien, déi ee bei all Wuert ka lauschten, kann ee sech deemno och elo op eng aner Manéier iwwer d'Aussprooch vum Lëtzebuergesch op www.lod.lu informéieren.

- **Perspektiven**

50.000 Beispillsätz stinn dem Public am LOD zur Verfügung; déi kënnen geschwënn net just gelies, mee och gelauschert ginn.

Den ZLS huet, zesumme mat externe Partner, och ugefaangen, konkret un enger Sproocherkennung fir d'Lëtzebuergesch ze schaffen (Speech to Text). Dobäi hëllef natierlech d'Daten aus dem LOD.

Am Summer 2022 gouf d'Versioun 3.0 vum Dictionnaire online gesat, Enn 2023 koumen och déi entspreche Appen am App-Store vun Apple a bei Google Play eraus. Déi nei Versioun bitt e sëllege méi Sichméiglechkeeten, esou datt den LOD weider hëlleft, d'Lëtzebuurger Sprooch als Kommunikatiouns-, Integratiouns- a Literatursprooch ze positionéieren.

Op den LOD soll och weider an der Ëffentlechkeet higewise ginn – zum Beispill op de Walfer Bicherdeeg. Bicher, déi mat der Hëllef vun LOD-Donnéeë realiséiert goufen, sinn awer och schonn um Lëtzebuurger Stand op der Frankfurter Buchmesse gewise ginn.

Den LOD bleift en Haaptfokus vum ZLS an et ass jo evident, datt en Dictionnaire vun enger dynamescher Sprooch ni ka ganz ofgeschloss ginn. Nawell gött iwwer eng pabeiers Versioun nogeduecht.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(9) Norméierung vun Orthografie a Grammaire

Eng weider Prioritéit ass d'Opschaffen an d'Vermëttlung vu sproochstrukturellen Aspekter vum Lëtzebuergesch. Heizou gehéieren d'Norméierung vu grafeschen a grammatikaleschen Elementer vun der Sprooch.

De Commissaire fir d'Lëtzebuurger Sprooch suergt dofir, datt déi Theemefelder vun der Lëtzebuurger Orthografie, déi nach net gekläert sinn, sou séier wéi méiglech opgeschafft ginn. Op Basis dovunner hält de Conseil fir d'Lëtzebuurger Sprooch (Conseil permanent de la langue luxembourgeoise) eng eenheetlech Orthografie fest, déi am Kader vun engem koordinéierten Text publizéiert gëtt.

D'Schreifweis vun der Lëtzebuurger Sprooch gouf den 10. Oktober 1975 iwwer en Arrêté ministériel offiziell festgeluecht. Mam Règlement grand-ducal vum 30. Juli 1999 ware verschidde Reegele vereinfacht oder ergänzt ginn.

Am November 2019 ass e vervollstännegt Reegelwierk vun der Regierung festgehale ginn, dat vun engem Aarbechtsgrupp ënner der Leedung vum Commissaire ausgeschafft, vum Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch ZLS finaliséiert a vum Conseil fir d'Lëtzebuurger Sprooch (Conseil permanent de la langue luxembourgeoise, CPLL) positiv aviséiert gouf.

D'Reegelwierk iwwer d'Schreifweis D'Lëtzebuurger Orthografie ass gratis vum ZLS u jiddweree verdeelt a verschéckt ginn, deen dono gefrot huet. Well d'Nofro ganz grouss war, huet direkt e puer Mol mussen nogedréckt ginn. 2022 ass ewell déi 5. Oplo erauskomm. Den Inhalt ass dee selwechte bliwwen, un de Reegelen huet sech nämlech näischt geännert; just d'Kapitel iwwer déi lëtzebuergesch Schreifweis vun agebiegerten englesche Verbe gouf ausgebaut an e puer Klenggekeete goufe méi prezis formuléiert.

D'Verbebuch

D'Flexioun vun de Verben am Lëtzebuergesch ass alles anescht ewéi einfach. Dofir huet den Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch en aktualiséiert Verbebuch erausbruecht – als Nofolger vum sougenannte grénge Verbebuch (*Les verbes luxembourgeois* vun 2005), dat jorelaang gutt Déngschter gelescht huet. Dat neit Wierk mam Titel *D'Lëtzebuurger Verben* soll eng praktesch Hëllef beim Konjugéiere ginn.

Eppes iwwer 6.000 Verbe sinn am Lëtzebuurger Online Dictionnaire (LOD) verzeechent, all mat enger Konjugatiounstabell. Dat war d'Basis fir dat neit Verbebuch, dat de Lieser vun der Lëscht mat de Stammzäiten allkéiers bei eng komplett Verbtabelle féiert: Net manner ewéi 82 Mustertabellen (an der Reiefolleg Hëllefsvrben, Modalverben, Vollverben) presentéieren déi ganz Panoplie vun der Flexioun. Fir d'Mustertabelle goufe virun allem Verben ausgewielt, déi besonnesch heefeg am LOD opgeruff ginn.

Grammaire de la langue luxembourgeoise

Dës „blo“ Grammaire gouf iwwerschaaft a bleift disponibel.

Zanter 15 Joer gehéiert déi Grammaire (op Franséisch) zu de Standardwierker, wann et ëm d'Lëtzebuurger Sprooch geet. D'Wierk vun den Auteure Josy Braun, Marianne Johans-Schlechter, Josée Kauffmann-Frantz, Henri Losch, Geneviève Magnette-Barthel zesumme mam Jackie Messerich vum Projet Moien war vergraff a gouf dofir vun der Dr. Caroline Döhmer an der Dr. Judith Manzoni-Luxenburger fir den ZLS un déi aktuell Orthografie ugepasst. D'Grammaire vun der Lëtzebuurger Sprooch ass also weider ze kréien, parallel dozou huet den ZLS ugefaangen, un enger eegener, ganz neier Grammaire ze schaffen.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(10) Helpline fir Froen ronderëm d'Lëtzebuerger Sprooch

De Service vum LOD, dee sproochlech Ënnerstëtzung ubitt fir d'Ëffentlechkeet (Hëllef iwwer SMS, Telefon oder E-Mail) wéi och fir d'Verwaltungen (Iwwersetzen, Verbesserungen, Wuertlëschen), gëtt weider gefërdert.

Et kommen eng zéng Appeller era pro Woch wéinst orthografesche Froen, fir Bestellungen (Orthografie-Bücher, Postkaarten ...) oder fir soss Renseignementer ëm d'Lëtzebuerger Sprooch ze kréien.

Déi meescht Nofroen a Commandë kommen an der Tëscht per E-Mail: Wäit iwwer dausend waren et der zejoert, mat Proposen, Réckmeldungen, Froen a Bestellungen.

Den Ortho-Service per SMS funktionéiert net méi, well et ze dacks Problemer gouf mat Accenten, Treemaen, Guillemeten ...

Heiansdo kommen och Leit am ZLS laanscht, fir Renseignementer ze kréien, an der Coronazäit awer nëmmen nach ganz seelen.

Iwwer déi sozial Medien (Twitter, Facebook, Instagram) erreecht den Zenter och eng Partie Leit, wat natierlech zu neien Echangë féiert.

Dës Measure ass ëmgesat.

(11) Online-Portal vun de Fördermoosname fir d'Lëtzebuerger Sprooch

De Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch suergt fir d'Veréffentlechung vun enger kompletter Bestandsopnam vun de Moosname fir d'Lëtzebuerger Sprooch. Et gouf eng national Plattform geschafen, wou all Formatiounen, Projeten a finanziell Hëllef verëffentlecht ginn.

De Service vum Commissaire fir d'Lëtzebuerger Sprooch huet esou eng national Plattform ënner www.lux.lu geschaf.

Op dësem Site fënnt ee folgend Informatiounen:

- D'Hauptacturen an der Promotioun fir d'Lëtzebuerger Sprooch gi mat hire Missiounen virgestallt.
- Et gëtt sech mat der Geschicht vum Lëtzebuergesche beschäftegt.
- Déi nützlich Linken op kulturell Institutiounen an op Sproochecoursë stinn op deem Site.
- Et ass méiglech, sech un de Commissaire ze adresséieren mat Doleancen, wéi zum Beispill doriwwer, datt d'Offer vun de Lëtzebuergeschcoursen net duergeet, zu Lëtzebuerg an och am Ausland, oder iwwer de Gebrauch oder Net-Gebrauch vum Lëtzebuergeschen an den ëffentlechen Servicer ...

Dës Measure ass ëmgesat.

(12) Ëffentlechkeetsaarbecht vun der Fuerschung

Wëssenschaftlech a qualitativ Informatiounen iwwer d'Sproochesituatioun zu Lëtzebuerg mussen op eng verständlech Manéier fir d'breet Ëffentlechkeet opbereet ginn. Duerch eng direkt Kooperatioun tëscht dem „Zentrum fir d'Lëtzebuergesch“ an dem „Institut fir lëtzebuergesch Sprooch- a Literaturwëssenschaft“ vun der Uni Lëtzebuerg gi Fuerschanalysen a -resultater no bausse gedroen. Esou gi Synergië geschafen, fir d'Fuerschung zu der Lëtzebuurger Sprooch an der Literatur méi siichtbar ze maachen a besser an der Gesellschaft ze verankeren.

Reegelméisseg Virlesungsreie mat Virtrëg ronderëm spezifesch Theemen aus dem Beräich vun der Lëtzebuurger Sprooch a Kultur ginn dem interesséierte Public d'Méiglechkeet, d'Sproochfuerscher an -experten ze begéinen a sech mat hinnen auszutauschen.

D'Universitéit huet, am Kader vum Studieprogramm fir de Master an der Lëtzebuurger Sprooch, eng Virlesungsrei zesummegeallt mat Virtrëg iwwer d'Lëtzebuurger Sprooch a Kultur.

D'Uni huet dës Virtrëg an enger adaptéierter Form fir de groussen Public ugebueden, am CAPE an an de Rotonden. Deelweis sinn dës Virtrëg duerch Corona an d'Waasser gefall oder hu misse verluecht ginn.

Vu verschiddene Virtrëg ass eng vereinfachten a gekierzte Versioun geschriwwen an op www.kulturgeschichte.lu publizéiert ginn.

D'Universitéit huet eng App entwéckelt, fir déi geschwate Sprooch vun haut ze erfassen: <https://infolux.uni.lu/schnessen/>

*„**Schnessen** ass déi éischt App, fir d'Lëtzebuurger Sprooch vun haut an all hire Facettë mat Toun-Opnamen ze erhiewen an ze dokumentéieren. [...]*

*Bei der Schnessen-App handelt et sech ëm e Crowdsourcing-Projet. Dat bedeit, datt mat Hëllef vun der App Daten aus der Bevëlkerung vun de Leit selwer gesammelt ginn. Fir e méiglechst ëmfaassend Bild vum Lëtzebuergesche vun haut ze kréien, ass et wichteg, datt méiglechst vill Leit aus all den Ecker vum Land matmaachen. Matmaache ka jiddereen, ob al oder jonk, Mann oder Fra, Mammesproochler*in oder Net-Mammesproochler*in, Resident oder Net-Resident. Déi eenzeg Viraussetzung ass, datt Dir Lëtzebuergesch schwätze kënnt. [...]*

De Projet huet méi wéi just een Zil. Dat wichtegst ass sécherlech eng ëmfaassend Dokumentatioun vum facettëräiche Lëtzebuergesche vun haut. Des Weidere fléissen déi erhiewen Daten an Dissertatiounsprojeten, un deenen aktuell op der Universitéit Lëtzebuerg geschafft gëtt, an. Laangfristeg soll awer och en neie Lëtzebuurger Sproochatlas entstoën, woubäi déi aktuell Date mat deene vum Ufank vum 20. Joerhonnert verglach kënne ginn. Op dës Manéier gëtt et méiglech d'Entwécklung vun der Sprooch aus de leschten honnert Joer nozevollzéien.“

D'Resultater vun den Analysen iwwer d'Sprooch, déi iwwer d'Schnessen-App vun der Uni gesammelt ginn, sinn an der App disponibel. Se ginn och an engem Sproochenatlas publizéiert, vun deem déi éischt Säiten online sinn: <https://infolux.uni.lu/neie-letzebuergesche-sproochatlas-online/>

De viregte *Luxemburgischer Sprachatlas* ass vun 1963 a baséiert op Sproochdate vun der Zäit virum Zweete Weltkrich. Op deem neie Site kann een déi Donnéeën vun deemools mat deene vun haut vergläichen a feststellen, a wéi engem Mooss sech eis Sprooch verännert huet.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(13) Kooperatioun mat Universitëten am Ausland

Och op universitärem Niveau gi Fördermoossname fir d'Lëtzebuurger Sprooch lancéiert. Mam „Institut fir lëtzebuergesch Sprooch- a Literaturwëssenschaft“ vun der Uni Lëtzebuerg existéiert hei am Land eng Fuerschungsequipe, déi sech mat ganz spezifesch Elementer vun der Sprooch an der Kultur auserneesetzt a reegelméisseg interessant Donnéeën liwwert. Kooperatiounen mat Universitëten am Ausland ginn erhalen a wa méiglech ausgebaut (z. B. Center for Luxembourg Studies zu Sheffield). Eng besonnesch Bedeitung kënnt dobäi der Kooperatioun mat Universitëten an der Groussregioun zou.

Et besti Kontakter mat auslänneschen Universitëten, déi sech mat der Lëtzebuurger Sprooch beschäftegen. Haaptsächlech sinn dat Tréier (digital Dictionnairen), Mainz (Grammatik, Sproochgeschicht), Hannover. Mat Sheffield besteet d'Kooperatioun éischter am Kader vum Enseignement an der Formatioun vum Bachelor fir d'Englescht.

Eng méi staark Kollaboratioun mat de genannten Universitëten wier méiglech, awer och zum Beispill mat deene vu Metz, Namur, Köln, ... Da kann och e Colloque zu Lëtzebuerg organiséiert ginn.

Et ass ze bemierken, datt d'Departement vum Lëtzebuergesche vun der Universitët zanter e puer Joer e Colloque vun der Luxemburgistik iwwer Webex organiséiert, mat interessante Bäiträg vu Spezialiste vun der Universitët vu Lëtzebuerg, awer och vun aneren Universitëten.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(14) Etüd vun der Jugendsprooch a -kommunikatioun

Déi nei technologesch a kommunikativ Méiglechkeeten, wéi SMSen a sozial Netzwierker, hunn de Gebrauch vun der lëtzebuergescher Schrëftsprooch erhéicht, och a virun allem bei der Jugend. Dofir ass et vun Interessé, de Jonken hir reell schrëftsproochlech Praktiken aus dem Alldag méi genee ënner d'Lupp ze huelen. Eng grouss ugeluechten Etüd soll Abléck bréngen, wéi d'Jugend als digital natives schreift an allgemeng kommunizéiert, am Kontext vun hiren technologeschen a méisproochlege Kompetenzen. Unhand vun engem Documentaire sollen op méi uspreechend Aart a Weis d'Aspekter vu Jugendsprooch a Jugendkommunikatioun vermëttelt ginn.

Eng Etüd iwwer d'Sprooch vun deene Jonken ass schwier, well ee Jugendlecher versammelen a matenee schwätze loosse muss, ouni Erwuessener derbäi. Da muss een dat Ganzt nach ophuelen an analyséieren.

Bei Mannerjärege mussen d'Eltere hire schrëftlechen Accord ginn.

Déi Etüd huet am Hierscht 2022 ugefaangen, mat enger Doktorandin op der Universitët. Et ass eng Kooperatioun tëscht dem ZLS, dem CEPAS an der Uni. Fir d'Analys vun der Jugendsprooch soll sech op Messagen op WhatsApp oder iwwer sozial Medie baséiert ginn.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

D'LÉIERE VUN DER LËTZEBUGER SPROOCH A KULTUR FËRDEREN

AM KLENGKANDBERÄICH

(15) Lëtzebuergesch an de Betreuungsstrukturen

D'Fachleit bestätegen, datt kleng Kanner Sproochen op eng natierlech an intuitiv Manéier léieren. D'Regierung wëllt dës formidabel Chance notzen a féiert e Programm fir eng méisproocheg Erziéung fir Kanner vun 1 bis 4 Joer an. Vu September 2017 u gëtt an alle Crècheën a Betreuungsstrukturen, déi CSA-Déngschtleeschter sinn, souwuel Lëtzebuergesch wéi och Franséisch geschwat. Qualifizéiert a speziell ausgebildeten Erzieher féieren d'Kanner spilleresch un déi zwou Sproochen erun, woubäi si dem Alter an den individuelle Besoine vun deene ganz Kleng Rechnung droen. Esou kommen déi kleng friemsproochlech Kanner systematesch a Kontakt mat der Lëtzebuurger Sprooch, wat hinnen hëlleft, sech an déi Lëtzebuurger Gesellschaft ze integréieren a spéider an der Grondschoul op Däitsch lesen a schreiwen ze léieren.

Et ass wichteg, datt eiser offizieller Méisproochegkeet Rechnung gedroe gëtt. An de Crèche ginn d'Kanner spilleresch u Lëtzebuergesch a Franséisch erugefouert. Haut kommen all Kanner, och déi, déi mat enger anerer Éischtsprooch doheem opwuessen, an de Betreuungsstrukturen a Kontakt mam Lëtzebuergesch a mam Franséischen.

Et ass e *Référencier pédagogique* ausgeschafft an e *Référent pédagogique* agefouert ginn, deen d'Sproochekonzept an enger Struktur koordinéiert.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

AN DER GRONDSCHOUL

(16) Lëtzebuergesch am Cycle 1

D'Lëtzebuurger Sprooch behält déi wichteg Plaz, déi si och elo schonn am Cycle 1 vun der Grondschoul (Éducation précoce an Éducation préscolaire) huet. Fir d'Léierpersonal a sengen Efforten ze ënnerstëtzen, gëtt d'Léierwierk „Lëtzebuergesch an der Spillschoul“ fir de spillereschen Ëmgank an déi éischt (schoulesch) Erfarunge mam Lëtzebuergesch am Cycle 1 iwwerschaaft. Didaktesch a pädagogesch Methode ginn un d'Sproocherealitéit vum Land ugepasst. Zousätzlech gi „best practices“-Fichen erstallt.

An der Crèche ginn d'Kanner u Lëtzebuergesch a Franséisch erugefouert. Dat franséisch Ëmfeld ass a ville Fäll eng Realitéit an dofir hunn d'Kanner hei vill Kontakt mat Franséisch.

Am Cycle 1 ass dann traditionell dacks e Lach gewiescht, well do kee Franséisch méi present war. Déi geléiert Kompetenze si verluer gaangen. Et gëtt elo méi Wäert op dat mëndlecht Franséisch geluecht, mee et ass och wichteg, datt d'Kanner Zäit hunn, fir Lëtzebuergesch ze léieren. Am Cycle 1 gëtt de Fokus op Lëtzebuergesch, dann op Franséisch an op d'Méisproochegkeet gesat. Am Cycle 1 erlaabt de Programm Phonologesch Bewusstheet mam Sila, d'Kanner iwwer d'Lauschteren, de Reim an d'Silb lues a lues och un den Ulaut an de Laut am geschwate Wuert erunzeféieren: sila.script.lu

Mee et ass kloer, datt et ganz vill verlaangt ass, a fënnef Joer zwou an eng hallef Sproochen ze léieren. Déi Sprooche komme séier openeen an d'Kanner mussen genuch Zäit hunn derfir.

D'Léierwierker Sprooch a Sproochen zu Lëtzebuerg sinn an dräi Bänn um Internetsite <https://men.public.lu> publizéiert.

Best-practices-Fichë sollte fir d'Rentrée 2020/2021 fäerdeg sinn, mee do huet Corona fir Verspéidung gesuergt. Et ass elo eng Versioun mat 15 Aktivitéite fäerdeg, déi d'Enseignanten als PDF kréien. No an no solle 40 bis 50 Aktivitéite beschriwwen ginn.

Dës Mesure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(17) Lëtzebuergesch als Friemsprooch (LaF)

Et ginn e Programm a passend Léiermaterialien ausgeschafft, fir „Lëtzebuergesch als Friemsprooch“ bei jonke Kanner ze enseignéieren. Am Mëttelpunkt steet d'Entwécklung vu mëndleche Kompetenzen (rezeptiv an aktiv), mat Hëllef vu flottem Billermaterial an Audioopnamen. No enger Pilotphas an der École Internationale de Differdange an an de Classes étatiques vun den DPI-Strukture gëtt d'Material systematesch fir all d'Klassen an der Grondschoul entwéckelt.

Et besteet eng Programmkommissioun fir de Programm an den ëffentlechen internationale Schoulen, fir déi obligatoresch Coursen am Lëtzebuergesche vum Cycle 1 vun der Grondschoul bis op d'5e am Secondaire, a fir déi fakultativ Lëtzebuergeschcoursen vu 4e bis 1e.

Do sinn déi concernéiert Schoulen dra vertrueden, allkéiers mat engem Delegéierte fir d'Grondschoul an engem Delegéierte fir de Secondaire:

- EIDE : École Internationale Differdange et Esch-sur-Alzette
- EIGT: École Internationale Gaston Thorn, Luxembourg-Ville
- EIMAB : École internationale Mersch Anne Beffort
- EIMLB : École internationale Mondorf-les-Bains
- LESC: Lycée Edward Steichen International School, Clervaux
- LLIS : Lënster Lycée International School, Junglinster

Déi Programmkommissioun huet e Programm fir all déi Klassen ausgeschafft a bekëmmert sech och ëm dat didaktescht Material, op Basis vun Erfarungen an de verschiddene Schoulen, virun allem am Pilotprojet am EIDE.

Dës Mesure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(18) Méisproocheg Léiermaterialien

Fir d'Rentrée 2017-2018 ginn an der Grondschoul en iwwerschaafte Programm fir d'Lëtzebuergesch an eng Rei nei, méisproocheg asetzbar Materialien ageféiert. Dës vum Educatiounsministère ausgeschaffte Materialie kënnen souwuel eenzel an de verschiddene Sproochecoursen (Däitsch, Franséisch, Lëtzebuergesch) agesat gi wéi och hëllef, allgemeng d'Reflexioun an d'Diskussioun iwwer Sproochen unzereegen. D'Materialien erméiglechen en differenzéierten Ëmgang mat de Sproochen a si vülfälteg an de Klassen asetzbar: Ureege vu Spriechuläss bei de Kanner, éischte Kontakt mam Wuertschaz a Sproochtraining, Entdeckung vun der Sprooch am ëffentlechen Raum (Identifizéieren vu Sprooch op de Schëlter, ...), Begleetmaterial, fir Schreif- a Lieskompetenzen am Kader vun der Alphabetiséierung ze fërderen,

Um Site vum Script <https://heydoo.lu/lu> stinn eng Rei vun Aarbechtsmaterialie fir de plurilinguale Gebrauch, zum Beispill Gesangbicher, Meng éischt 300 Wieder asw.

Um Site <https://sila.script.lu/lu> fënnt een eng Online-Konferenz iwwer d'phonologesch Bewosstheet an och vill Léiermaterial, dat derzou gehéiert.

An da si mat der Pandemie eng ganz Partie vun Aktivitéiten fir den Homeschooling ausgeschafft an op de Site <https://schouldoheem.lu> gesat ginn. Dat ass och interessant fir d'Elteren.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(19) Obligatoresch Lëtzebuergeschcoursen an den internationale Grondschoulen

D'Lëtzebuurger Sprooch ass e wichtegen Facteur fir d'Zesummeliwwen an eiser Gesellschaft. Dofir soll och jiddwer Jonken, deen zu Lëtzebuerg eng international Schoul besicht, an sengem schouleschen Parcours kënnen Lëtzebuergesch léieren. Dat iwwerschaafft d'Gesetz iwwer d'Privatschoule wäert dofir d'Obligatioun fir all international Schoulen aféieren, Lëtzebuergeschcoursen fir sämtlech Schüler an hir Programmer opzehuelen. Den Educatiounsministère schafft e kohärent Konzept fir déi Coursen aus.

An den ëffentlechen internationale Schoulen ass Lëtzebuergesch obligatoresch.

D'Aarbechten um Gesetz iwwer d'Privatschoule sinn amgaangen. De Prinzip vun den obligatoreschen Lëtzebuergeschcoursen ass och an de Privatschoule virgesinn.

Wéi dat am Detail ausgesäit, muss a Gespréicher mat de concernéierten Schoule gekläert ginn, déi am nächste Joer virgesi sinn.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(20) Literaturconcours fir d'Kannerliteratur

An de leschte Joren ass am Beräich vun der Kannerliteratur vill zu Lëtzebuerg entstanden, vun etabléierten hin zu Nowuess-Auteuren, déi an der Lëtzebuurger Sprooch schreiwen. Fir d'lëtzebuergesch Auteuren nach méi present an der Educatioun ze maachen an eng gewëssen Aktualitéit an den Thematiken ze garantéieren, gëtt e Literaturconcours an d'Liewe geruff, iwwer deem neit Textmaterial an Optrag gi gëtt. Zousätzlech ginn d'Geschichten op enger digitaler Plattform ugebueden, wou een zum Beispill duerch Liesunge vun den Auteuren selwer och d'Héierverstoe kann op authentesch Weis üben.

Et gi jo eng Partie Präisser fir Literatur zu Lëtzebuerg, déi d'Fondation Servais (Prix Servais), de Kulturministère (nationale Literaturconcours, Prix Batty Weber all 3 Joer) oder d'Editure verginn.

Fir e spezifesche Concours am Beräich vun der Kannerliteratur ze organiséieren, ass a Gespräicher mam Kulturministère a mam Script e kloren Objektiv gesat ginn: Et geet drëm, Bicher oder Texter an Optrag ze gi fir d'Schoul, a spezifesche Beräicher, an deenen e Besoin festgestallt gëtt, zum Beispill kuerz Texter op Lëtzebuergesch, déi d'Elteren, d'Grousselteren oder d'Personal an de Crèche kéinten de Kanner virlesen, oder aktuell kuerz Liestexter fir de Fondamental an de Secondaire.

Déi éischt Editioun vun deem Concours ass 2022 ugelaft:

<https://script.lu/sites/default/files/publications/2022-06/KJLP%20Affiche%20a%20Flyer.pdf>

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

AM LYCÉE

(21) Ergänzungsmaterial am Beräich vum LaF

Och am Enseignement secondaire an am Enseignement secondaire technique gi weider Ressourcen a Mesurë geschafent, fir Lëtzebuergesch als Friemsprooch (LaF) nach méi zilorientéiert ze enseignéieren. D'Léierwierk Wat gelift? vun 2011, dat de Volet LaF speziell fir Jugendlecher am Teenager-Alter viséiert, gëtt iwwerschaft an ergänzt.

Fir Wat gelift? Lëtzebuergesch fir déi Jonk ass keen Update virgesinn, well méttlerweil allgemeng de Konsens besteet, datt d'Publikatioun vum INL Schwätzt Dir Lëtzebuergesch? (cf. Mesure 27) besser gëeegent si fir d'Schouלקlassen.

Ganz wichteg ass awer d'Professionalisatioun vun den Enseignanten, fir d'Lëtzebuergeschcoursë vu Proffen halen ze loossen, déi eng Ausbildung an där Sprooch hunn. Dat ass méiglech doduerch, datt vun 2010 u gezielt Detenteuren vum Master am Lëtzebuergesch rekrutiert gi sinn, déi zanterhier de Stage pédagogique fir Professer am Lëtzebuergesch ofgeschloss hunn.

D'Stonnenzuel op den Integratiounsklassen am Secondaire, déi Classes d'insertion genannt ginn a Jonker ophuelen, déi hir Grondschoul net hei am Land gemaach hunn, ass vun dräi op fënnf Stonnen d'Woch eropgesat ginn. Jee no Profil an Alter vum Jonke ginn et verschidden Typpe vu Klassen, an deenen haaptsächlech deemno ënnerscheet gëtt, ob de Schüler scho Franséisch kann oder net. Déi zoustänneg Programmkommissioun fir d'Lëtzebuergesch am Secondaire aktualiséiert ëmmer erëm d'Programmer an d'Léierwierker.

An der **Formation professionnelle** huet de Script Léierwierker ausgeschafft, déi et de Schüler erlaben, sech mat der fachlecher Terminologie a verschiddene Sproochen an och am Lëtzebuergeschen ze familiariséieren.

Déi komplett Serie *Staark fir d'Liewen – prett fir d'äi Beruff* wäert aus fënnf Publikatiounen bestoen, vun deenen der bis elo dräi publizéiert gi sinn:

Band 1: *Gebäude und Handwerk*

Band 2: *Commerce*

Band 3: *Industrie*

De Band 4: *Natur und Agrikultur* ass fäerdeg geschriwwen an aktuell schafft e Grafiker um Layout. Dëse Band kënnt am Laf vum Schouljoer 2022/23 eraus.

De Band 5: *Kunst und Design* gëtt am Moment inhaltlech ausgeschafft a wäert am Laf vum Schouljoer 2023/24 erauskommen.

Déi ganz Serie ass konzipéiert, fir als Zousazmaterial am Enseignement général (ENGE) vun der Formation professionnelle kënnen agesat ze ginn, virun allem an de Modullen Éducation à la santé (EDSAN), Éducation à la citoyenneté (EDUCI) an natierlech och an de Sproochen.

Dës Mesure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(1) **Förderung vun de Lieskompetenzen**

*Duerch d'Opschaffe vu bekannte Lëtzebuurger Texter sollen am Lycée literaresch Kenntnesser an doriwwer eraus allgemeng Lieskompetenze vermëttelt ginn. Dat 2014 publizéiert Liesbuch *Lies de bal* mat flotte klasseschen a modernen Texter gëtt konzeptuell iwwerschaaft an duerch eng didaktesch Dimensioun erweidert. Et gi Fiches pédagogiques entwéckelt, déi dem Léierpersonal hëllefen, Hannergrondinformatiounen zu den Texter, Auteurs an den thematesche Schwéierpunkter opzebereeden.*

Fir d'Buch *Lies de bal* gi momentan keng Iwwerleeunge gemaach fir didaktesch Fichen, well dat Buch fir de Cours op 7e virgesi war an an Zukunft op der 7e keng Lëtzebuergeschcoursé méi sinn. Op den ieweschte Klassen, op deenen elo Lëtzebuergeschcoursé sinn, ass et net virgesinn, dëst Buch anzesetzen.

De Script leet seng Schwéierpunkten op de Programm an d'Material fir déi nei Lëtzebuergeschcoursen op den ieweschte Klassen. Do kréien d'Schüler en allgemengt Wëssen iwwer Lëtzebuerg. Dobäi gëtt sech op dräi Hauptvolete konzentréiert:

- Allgemengt Wëssen iwwer d'Lëtzebuurger Land an d'Gesellschaft: Hei gi wichteg Etappe vun der Lëtzebuurger Geschicht, wichteg Perséinlechkeeten oder och Traditiounen ugeschnidden. Och iwwer aktuell Theemen an d'Liewen zu Lëtzebuerg gëtt diskutéiert.
- D'Lëtzebuurger Sprooch: D'Grondreegele vun der Schreifweis vum Lëtzebuergesche ginn am obligatoreschen Lëtzebuergeschcours enseignéiert an a kreative Schreifübungen trainéiert. Et gi sproochlech Feeler opgegraff, déi d'Schüler an den Diskussiounen am Cours maachen, fir hir mëndlech Ausdrucksfäegkeet ze verbessern.

Donieft ginn d'Sproochegeschicht, d'Roll vun de verschiddene Sproochen an der Gesellschaft an och d'Méisproochegkeet behandelt.

- D'Lëtzebuurger Kultur: An dësem Deel kënnen ënner anerem d'Literatur, d'Musek oder och de Film zu Lëtzebuerg am Cours beschwat ginn, sou datt d'Schüler en Iwwerbléck iwwer d'kulturellt Liewen zu Lëtzebuerg kréien. Déi verschidden Theeme gi mat Texter aus der lëtzebuergeschsproocheger Literatur oder mat Aktualitéitstexten verbonnen, déi dann Diskussiounsbasis an de Coursen sinn.

Donieft huet de Script mam ZLS eng nei kommentéiert Reeditioun erausgi vum Michel Rodange sengem Reenert, deem 2022 seng 150 Joer feiert. Et ass och eng Iwwersetzung online publizéiert op www.lux.lu.

Fir déi nei obligatoresch Stonn fir d'Optiounscoursen am Lëtzebuergeschen a fir d'Coursen am Lëtzebuergeschen als 4e Langue vivante op der A-Sektioun ass e Reader vu literareschen Texter a Lëtzebuurger Sprooch publizéiert ginn.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(23) Optiounscours „Orthografie“

Och am Beräich vun der norméierter Schrëftsprooch, der Orthografie, ginn nei Offere geschafen. An Zukunft gëtt all interesséierte Schülerinnen a Schüler en Optiounscours „Lëtzebuergesch Orthografie“ an hire jeeweilege Lycéeën ugebueden. D'Lëtzebuergesch-Enseignantë wäerten dës Coursen als Optiounsfach – et kann een also net doduerch duerchfalen – ubidden a weisen, datt dat Lëtzebuergesch am Fong guer net esou komplizéiert ass, wéi vläicht gemengt gëtt.

(24) Optiounscours „Lëtzebuergesch Kultur a Literatur“

Kulturell Inhalter sollen am Lycée a Form vun Optiounscoursen vermëttelt ginn. Dofir schafft den Institut fir lëtzebuergesch Sprooch- a Literaturwëssenschaft vun der Uni Lëtzebuerg eng Ringvorlesung aus, déi sech mat de Piliere vun der Lëtzebuurger Kulturgeschichte – vu fréier bis haut – befaasst. Zum enge gëtt dës Cours an der Formatioun vum Master in Secondary Education ageféiert, fir den zukünftigen Enseignant zentral Wëssensfelder aus dem Beräich vun der Lëtzebuurger Literatur, dem Theater, der Mediegeschichte mat Film, Radio a Kino souwéi och der Sproochegeschicht ze vermëttelen. Zum anere gi vum Educatiounsministère fir en Optiounscours „Lëtzebuergesch Kultur a Literatur“ an de Lycéeën Fiches pédagogiques ausgeschafft, mat Hëllef vun deenen d'Léierpersonal sech inhaltlech Schwéierpunkte eraussiche kann.

(25) Optiounscours „Kreatiivt Schreiwen am Lëtzebuergeschen“

Fir eege kreativ Produktiounen vun de Schülerinnen a Schüler ze fërderen, gëtt en Optiounscours „Kreatiivt Schreiwen am Lëtzebuergeschen“ an de Lycéeën ugebueden. Duerch geziilt Input vu Lidder, Texter an och Poetry Slams, déi vu bekannten an awer och vun Nowuesskënschtler op Lëtzebuergesch produzéiert ginn, sollen déi Jonk aktiv mat neien Textsorten a Kontakt kommen, ugereegt ginn, um creative writing deelzehuelen, a sech informell mat der lëtzebuergescher Schrëftsprooch auserneesetzen. Den Input vun den Enseignantë kann dobäi duerch professionell Hëllef vun de lëtzebuergesche Schrëftsteller, Schauspillen a Museker ergänzt ginn.

Déi Optiounen mussen vun all Lycée ugebuede ginn. Ob se organiséiert kënnen ginn, hänkt dann dovunner of, ob Schüler sech dofir interesséieren.

Mat der Aféierung vun der obligatorescher Lëtzebuergeschstonn op 4e kann den Interessi fir déi Optioune promovéiert ginn.

D'Materialie fir Kultur a Literatur sinn um Site www.kulturgeschicht.lu ze fannen an dat gëtt dauernd ausgebaut.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(26) Obligatoresch Lëtzebuergeschcoursen an den internationale Secondaire-Schoulen

Genee wéi fir d'Grondschoulen (cf. Mesure 19) gëtt och fir d'international Secondaire-Schoulen d'Obligatioun ageféiert, Lëtzebuergeschcoursë fir all Schüler an hir Programmer opzehuelen.

D'Lëtzebuergeschcoursen an den öffentlichen internationale Schoule si bis 5e obligatoresch, dono hunn d'Schüler d'Méiglechkeet, en optionale Cours am Lëtzebuergeschen ze wíelen.

Wéi schonns bei der Mesure 15 präziséiert, besteet dofir eng Programmkommissioun. Déi huet e Programm fir déi Klassen ausgeschafft a bekëmmert sech och ëm dat didaktescht Material, op der Basis vun Erfarungen an de verschiddene Schoulen, virun allem am Pilotprojet am EIDE.

An der Programmkommissioun sinn déi concernéiert Schoulen dra vertrueden, allkéiers mat engem Delegéierte fir d'Grondschoul an engem Delegéierte fir de Secondaire. Associéiert ass den LML: International School Michel Lucius (Lycée Michel Lucius)

Dës Mesure ass ëmgesat.

AN DER ERWUESSENEBILDUNG

(27) Erweiterung vun der Offer vu Lëtzebuergeschcoursen (LaF an Orthografie) an der Erwuessenebildung

E weidere Schwéierpunkt ass d'Förderung vum Lëtzebuergeschen an der Erwuessenebildung. An de leschte Joren ass d'Offer, mee och d'Demande fir Lëtzebuergeschcoursen (Lëtzebuergesch als Friemsprooch an Orthografie) bedeitend an d'Luucht gaangen. Dofir ginn d'Offere landeswäit nach weider ausgebaut an et gi méi Ressourcen zur Verfügung gestallt, an zwar op verschiddenen Niveauen:

- Ausbildung vu Formateuren. D'Formatioun „Lëtzebuurger Sprooch a Kultur“, déi vum Institut national des Langues (INL) a vum Institut fir lëtzebuergesch Sprooch- a Literaturwëssenschaft vun der Uni Lëtzebuerg ugebuede gëtt, gëtt nach weider promovéiert, fir datt méi fachlech kompetent Formateure kënnen ausgebilt ginn.

- Ausbau vun der landeswäiter Offer vu Lëtzebuergeschcoursen, och a weidere Gemengen (Lëtzebuergesch als Friemsprooch an Orthografie), doduerch, datt méi Formateure vum INL a vum Service de la formation des adultes vum Educatiounsministère rekrutéiert ginn;

- Verbesserung vum didaktesche Material. No dem „Schwätzt Dir Lëtzebuergesch – A1“, dee vum INL konzipéiert gouf, koum fir d'Rentrée 2017-2018 de Band „Schwätzt Dir Lëtzebuergesch – A2“ eraus.

D'Demande an der Formation des adultes fir Lëtzebuergeschcoursë wisst konstant:

Joer	Aschreiwungen
1999-2000	1.407
2000-2001	1.396
2001-2002	1.870
2002-2003	1.914
2003-2004	2.314
2004-2005	2.791
2005-2006	2.312
2006-2007	2.456
2007-2008	2.879
2008-2009	3.750
2009-2010	4.280
2010-2011	4.473
2011-2012	4.924
2012-2013	5.584
2013-2014	6.153
2014-2015	6.302
2015-2016	6.569
2016-2017	7.669
2017-2018	9.192
2018/2019	9.267
2019/2020	8.396
2020/2021	8.269
2021/2022	8.371

An zwanzeg Joer sinn d'Aschreiwungen a Lëtzebuergeschcoursë fir Erwuessener a Lycéeën, a Gemengen a bei Associatioune ferm an d'Luucht gaang. Déi Coursë ginn zesumme mat 23 Gemengen an 19 Associatiounen organiséiert, déi all eng Konventioun mam Service de la Formation des adultes hunn.

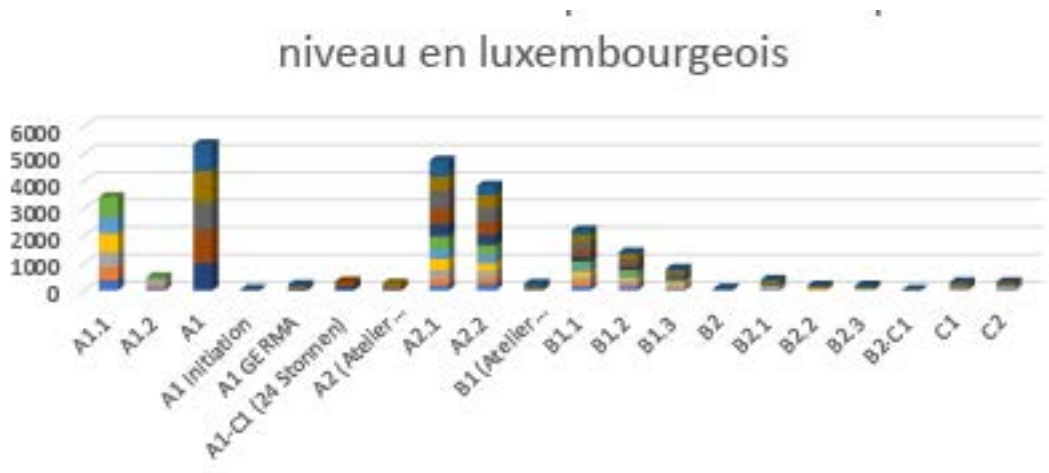
Et fält op, datt zwee Drëttel (64 Prozent) vun de Leit, déi hei Lëtzebuergesch léieren, Frae sinn.

Am Ganze sinn 216 Formateure fir d'Lëtzebuergesch beim Service de la Formation des adultes agreéiert, fir Coursen uechter d'Land an an der Grenzregioun ze ginn.

Institut national des langues (INL): D'Aschreiwungen am INL fir Lëtzebuergeschcoursë sinn an de leschte Jore staark an d'Luucht gaangen. Hei ass en Iwwerbléck, no Joren an Niveauen:

Fir déi éischte Kéier ginn et am Joer 2020 iwwer 3.000 Inscriptiounen an engem Semester am Lëtzebuergesch, trotz der schwieriger Situatioun wéinst der Pandemie.

Niveau / Hierschtsemester	A* 2012	A 2013	A 2014	A 2015	A 2016	A 2017	A 2018	A 2019	A 2020	A 2021	A 2022
A1.1	395	454	561	656	583	763					
A1.2	95	113	182		46	47					
A1							1000	1203	1015	1138	984
A1 Initiation											40
A1 GERMA							49	47	34	38	37
A1-C1 (24 Stonnen)							162	173			
A2 (Atelier Conversatioun)							20	59	70	105	
A2.1	190	261	301	394	336	489	457	556	658	517	585
A2.2	241	211	264	279	311	346	385	446	549	436	352
B1 (Atelier Conversatioun)								14	15	64	154
B1.1	157	185	143	192	192	194	183	216	303	262	171
B1.2	125	109	128	86	151	145	121	145	148	153	82
B1.3	46	72	87	73	61	65	68	63	101	79	83
B2											71
B2.1	19	23	44	26	58	32	34	30	55	56	11
B2.2		29	13	21	16	15	14	31	1	27	18
B2.3			13	22	20	17	22	9	33	13	29
B2-C1										14	10
C1	30	23	11	18	29	28	38	30	39	32	27
C2	50	24	32	21	20	9	17	49	27	28	32
Grand Total	1348	1504	1779	1788	1823	2150	2570	3071	3048	2962	2686

Nom Succès vun de Bicher „Schwätzt Dir Lëtzebuergesch?“ A1 an A2 huet den Institut national des langues (INL) den neie Band fir den Niveau B1 am September 2020 erausbruecht. D'Bicher A1, A2 a B1 baséieren op dem Gemeinsamen Europäesche Referenzkader fir Sproochen (GER).

„Schwätzt Dir Lëtzebuergesch?“ riicht sech an éischter Linn un Erwuessener, déi interesséiert sinn, d'Lëtzebuurger Sprooch ze léieren. Si ginn hei awer och villes iwuer den Alldag zu Lëtzebuerg gewuer, léieren ënner anerem d'Land, déi Lëtzebuurger Fester, Feierdeeg a grouss Perséinlechkeete besser kennen an entdecken och verschidde kulinaresch Lëtzebuurger Spezialitéiten.

De Band B1 erméiglecht et de Leit, déi den Niveau A1 an A2 schonn erreecht hunn, hir Kenntniss an der Lëtzebuurger Sprooch ze verbesseren an hir kommunikativ Kompetenzen ze stäerken.

Dat didaktescht Material fir den Niveau B2 gëtt net als Buch publizéiert, mee ass a Form vun online Dossieren um Site fräi zougänglech: https://sdl.inl.lu/?page_id=1856. Do sti momentan néng Dossieren, déi nächst komme bis Enn 2022 an déi lescht dräi bis d'Rentrée 23/24.

Den INL bitt Formatiounen un, wéi ee mat de Bicher „Schwätzt Dir Lëtzebuergesch?“ an enger Klass schaffe kann; dës Formatiounen sinn deelweis online.

Et gëtt eng Offer vu Blended-learning-Coursen am Lëtzebuergesch. Dës goufe vun engem internen Aarbechtsgrupp an Zesummenaarbecht mat externen Experten ausgeschafft.

Den ZLSK „Zertifikat Lëtzebuurger Sprooch a Kultur“ erlaabt et, fir Lëtzebuergeschcoursen an der Formation des adultes ze halen. Den Interêt un der Formatioun fir den ZLSK gëtt ëmmer méi grouss.

D'Digitalisatioun gëtt och an anere Beräicher virugedriwwen. Déi vum Sproochentest ass ofgeschloss an déi nei Versioun fir Tabletten ass implementéiert. Et gëtt un engem neien Astufungstest op Lëtzebuergesch geschafft, fir d'Apprenanten an de richtegen Niveau ze orientéieren an dem Bierger eng Autoevaluatioun ze erméiglechen.

Et besteet eng Collaboratioun mam Service de la formation des adultes fir den Opbau vu Blended-learning-Coursen iwuer Land ze ënnerstëtzen.

De Sproochentest fir d'Nationalitéit

An de meeschte Fäll muss eng Persoun, déi d'Lëtzebuurger Nationalitéit unhuele wëllt, noweisen, datt se genuch Lëtzebuergesch kann. Dat gëtt am Sproochentest gepréift fir de mëndlechen Ausdrock a fir d'Héiervverständnis. D'Epreuve ginn am INL organiséiert.

D'Zuele vun de Kandidaten an deem Sproochentest si staark an d'Luucht gaangen déi lescht Joren:

Joer	Kandidaten
2015	1.149
2016	1.377
2017	1.520
2018	2.435
2019	2.327
2020	2.163
2021	2.135
2022	3.515

Bei deene Kandidate waren iwwer honnert Nationalitéite vertrueden. Hei sinn déi mat iwwer 50 Vertrieder fir 2022, der Zuel vun den Kandidaten no: Syrer, Fransousen, Russen, Iraker, Däitscher, Inder, Italieener, Tierken, Marokkaner, Britten, Ukrainer, Rumänen, Tuneesier, Belsch, Portugisen, Polen, Iraner, Brasilianer.

Den Taux de réussite läit an de leschte Joren tëscht 60 a 80 Prozent. Dat weist, datt deen Test fir vill Kandidate richteg schwéier ass.

Eng grouss Demande fir Lëtzebuergesch: Et gëtt eng immens grouss Demande vun Erwuessenen, fir Lëtzebuergesch ze léieren. All Joer schreiwe sech eng 10.000 Leit an déi Coursen an, an dat geet net duer, well awer ëmmer erëm Demandeur mussen op dat nächst Joer vertréisch ginn. Eis Nopeschlänner froe reegelméisseg Hëllef un, fir de Residenten aus de Grenzgebitter et ze erméiglechen, fir d'Lëtzebuurger Sprooch ze léieren.

Et geet jo haaptsächlech dorëmmer, datt déi Salariéen, déi wëllen heihinner schaffe kommen an déi um lëtzebuergeschen Aarbechtsmaart noutwenneg si fir déi ekonomesch Entwécklung vum Land, déi néideg a gefrote Kompetenzen an de Sprooch kënne kréien.

Do derbäi kommen déi vill nei Lëtzebuurger, déi d'Nationalitéit iwwer de sougenannte Recouvrement kruten. Wie beweist, datt ee vu sengen Unhärecher op den 1. Januar 1900 déi lëtzebuergesch Nationalitéit hat, kann dovunner profitéieren, fir ouni weider Konditioun d'Lëtzebuurger Nationalitéit ze kréien. Dovunner hu méi wéi 25.000 Leit vun 2009 u profitéiert, 20.000 Residenten aus den Nopeschlänner, awer och iwwer 3.000 Awunner aus Brasilien an 2.000 aus den USA. Do derbäi kommen och nach d'Familljememberen. Vill vun dësen neie Lëtzebuurger wëlle Lëtzebuergesch léieren oder hir Kompetenzen an eiser Sprooch verbessern.

Internetcours LLO, fir autonom Lëtzebuergesch ze léieren

Wéinst der grousser Demande vu Coursë fir Lëtzebuergesch als Friemsprooch ass et kaum denkbar, fir dës Formatioun am Presentiel oder per Videokonferenz ofzehalen. D'Léisung ass e Cours iwwer Internet, deen et erlaabt, Lëtzebuergesch selwer ze léieren. Dës Léierplattform www.llo.lu steet weltwäit gratis zur Verfügung fir deen, dee wëllt autonom Lëtzebuergesch léieren.

Dës Plattform ass am September 2022 virgestallt ginn an online gaang, a bannent den éischte Wochen hu sech iwwer 30.000 Leit ageschriwwen a mat de Coursen ugefaangen. Déi meescht wunnen zu Lëtzebuerg, mee et sinn der och eng 6.000 aus Frankräich, 2.400 aus der Belsch, 900 aus Däitschland, 700 aus Brasilien, jee 300 aus Portugal an aus den USA.

Fir de Moment ass d'Plattform fir d'Niveauen A1 an A2 disponibel; et kënnt all Joer een Niveau derbäi.

Natierlech kann esou e Cours dann och vun Instituter begleet ginn, am sougenannte *Blended learning*, bei deem den Apprenant a bestëmmten Ofstänn mat sengem Enseignant iwwer den elektronische Wee kommunizéiert.

D'Kontakter mat de franséischen Autoritéiten, mam *Réseau langues* aus der Province de Luxembourg a mat den däitsche Länder Rheinland-Pfalz a Saarland, sinn etabliert.

Dës Measure ass ëmgasat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(28) Nei Offer vu Sproochcoursen (LaF) fir Persoune mat DPI- a BPI-Statut

Fir den erwuessene Leit, déi duerch déi rezent Flüchtlingsstréim op Lëtzebuerg koumen, d'Integratioun an eis Gesellschaft ze vereinfachen, gëtt vum Service de la formation des adultes vum Educatiounsministère eng Intégration linguistique an d'Lëtzebuergesch ugebueden. An dësem Cours, deem aus 4 Seancë vu jee weils 2 Stonne besteet an an de Structures de premier accueil stattfënnt, gëtt de Leit déi méisproocheg Situatioun zu Lëtzebuerg erkläert a mam Outil 100 Wieder Lëtzebuergesch eng éischt Aféierung an d'Lëtzebuergesch gemaach, fir d'Kommunikatioun mat der Gesellschaft ze fërderen. Fir déi Coursë vun der Intégration linguistique ze assuréieren, ginn am Service de la formation des adultes 3 nei Poste geschafen.

Am Kader vun der éischter Intégration linguistique ginn et d'**100 Wieder Lëtzebuergesch**, déi extra dofir ausgeschafft goufen, a Form vun Atelieren, fir d'Leit op d'Sprooch opmierksam ze maachen.

Duerno ass op den Integratiounsklasse vun der Formation des adultes Lëtzebuergesch e feste Bestanddeel vum Curriculum. Dës Integratiounsklassen entsprechen den Insertiounsklassen, déi fir Schüler am Secondaire vu 7e bis 5e ugebuede ginn.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(29) Congé linguistique

De „Congé linguistique“ ass e Spezialcongé vun 200 Stonne pro Berufsliewen, deem et de Salariéë vun allen Nationalitéiten (souwéi och den Independanten an deenen, déi e liberale Beruff ausüben) erméiglecht, d'Lëtzebuurger Sprooch ze léiere respektiv ze perfektionéieren, fir sech besser kënnen an eis Gesellschaft ze integréieren.

Déi interesséiert Salariéë mussen eng Demande un hire Patron maachen, dee säin Avis doriwwer ofgëtt. Duerno hu si, pro Stonn Congé, e Recht op e Lounausgläich, deem dem Stonneloun entsprécht. Dës Lounausgläich gëtt vum Patron bezuelt, deem da 50 % dovunner vum Staat rembourséiert kritt. Déi Leit, déi als Independant schaffe respektiv e liberale Beruff ausüben, hunn e Recht op e Lounausgläich vu 50 % vun engem Referenzmontant, deem als Basis gedéngt huet fir dee leschten „exercice cotisable“. An deenen zwee Fäll dierf de Remboursement ee Véierel vum Stonneloun vum onqualifizéierte Mindestloun net dépasséieren.

D'Formatiounen vun der Lëtzebuurger Sprooch, déi zu Lëtzebuerg respektiv am Ausland ugebuede ginn, sinn eligibel fir d'Accordéiere vum „Congé linguistique“. Wann de Patron decidéiert, op eegen Initiativ Lëtzebuergeschcoursen ze organiséieren fir seng Mataarbechter, huet den Aarbechtsministère e Budgetskredit, fir sech kënnen un den Organisationsfraisen ze bedeelegen.

An de leschte Joren hunn iwwer 3.500 Salariéen an Independanten eng Demande fir e Congé linguistique beim Ministère fir Aarbecht, Beschäftegung a fir Sozial- a Solidarwirtschaft gemaach, fir kënnen Lëtzebuergesch ze léieren.

Jee 41 Prozent vun den Demandeuren wunnen zu Lëtzebuerg oder a Frankräich, 14 Prozent an der Belsch, 4 Prozent an Däitschland. Zwee Drëttel si Fraen, een Drëttel Männer.

Pro Joer sinn et normalerweis ëm 300 Demanden.

Dës Measure ass ëmgesat.

(30) Sproochekenntnisser am sozialen, therapeuteschen a Familljesecteur

Fir agreéiert respektiv konventionéiert Strukturen, déi am sozialen, therapeuteschen a Familljesecteur tätég sinn, gesinn d'Gesetz (loi modifiée du 8 septembre 2008 réglant les relations entre l'État et les organismes œuvrant dans les domaines social, familial et thérapeutique) an déi dozougehéiereg Règlements d'exécution spezifesch Konditiounen fir d'Sproochekenntnisser vir. Esou mussen de Chargé de direction an d'Personal vun deene Strukturen beleen, datt si sech op Lëtzebuergesch an op d'mannst an enger zweeter vun deenen dräi Langues usuelles ausdrécke kënnen. Kënnen déi Sproochekenntnisser net beluecht ginn, da kann de Familljeminister den Agreement mat der Konditioun verbannen, datt déi betreffend Leit eng Formation en cours d'emploi musse maachen, fir déi Sproochen ze léieren.

Fir agreéiert a konventionéiert Strukturen, déi am sozialen, therapeuteschen a Familljesecteur tätég sinn, gesinn d'Gesetz (Loi modifiée du 8 septembre 1998 réglant les relations entre l'État et les organismes œuvrant dans les domaines social, familial et thérapeutique) an d'Reglementer, déi dozou gehéieren, plazeweis spezifesch Konditiounen fir d'Sproochekenntnisser vir.

De Règlement grand-ducal modifié du 8 décembre 1999 concernant l'agrément à accorder aux gestionnaires de services pour personnes âgées schreift vir, datt de Chargé de direction vun engem Gestionnaire fir e Service fir déi eeler Leit sech op Lëtzebuergesch an op d'mannst an enger zweeter vun deenen dräi offizielle Sproochen ausdrécke kann.

De Règlement grand-ducal du 9 janvier 2001 portant exécution des articles 1er et 2 de la loi du 8 septembre 1998 réglant entre l'État et les organismes œuvrant dans les domaines social, familial et thérapeutique pour ce qui concerne l'agrément gouvernemental à accorder aux gestionnaires de services pour personnes adultes seules ou avec enfants schreift vir, datt de Chargé de direction muss déi dräi offiziell Sprooch beherrschen, souwuel aktiv wéi och passiv.

Kënnen déi Sproochekenntnisser net beluecht ginn, da kann de Familljeminister den Agreement mat der Konditioun verbannen, datt déi betreffend Leit eng **Formation en cours d'emploi** musse maachen.

Dës Mesure ass ëmgesat.

(31) Sproochekenntnisser am Gesondheetssektor

Dokteren, Psychotherapeuten an Apdikter gradewéi déi reglementéiert Gesondheetsberuffer musse laut Gesetz déi 3 administrativ Sprooch vum Grand-Duché, dorënner also och Lëtzebuergesch, verstoen oder sech engagéieren, fir sech déi néideg Kenntnisser an dëse Sproochen nodréiglech unzëeegnen.

De Gesondheetsminister huet d'Recht, d'Sproochekenntnisser duerch de Collège médical iwwerpräiwen ze loossen.

Vill Efforte ginn elo schonn an de verschiddene Spideeler gemaach, fir Lëtzebuergeschcoursë fir hiert Personal unzebidden. Dës Coursen hu generell e grouse Succès.

Donieft ass de Ministère amgaang ze iwwerleeën, zesumme mat der Fédération des hôpitaux luxembourgeois (FHL) an dem Collège médical, wéi dës Offer nach kann erweidert ginn.

Am LOD gëtt am medezinesche Beräich um Site **med.lod.lu** gewisen, wéi ee sech op Lëtzebuergesch an op

Däitsch, Franséisch, Englesch a Portugisesch ausdréckt, wann et ëm Krankheeten, Behandlungen a Fleeg geet.

Well dëse Beräich jidderee concernéiert, riicht en sech un d'Patienten, awer och un all d'Acteuren aus dem Gesondheetssecteur, an erlaabt jidderengem, d'Sprooche vum LOD ze notzen, fir sech besser verständlech ze maachen. Déi medezinesch Lëscht ass natierlech net komplett, gëtt permanent completéiert a beschäftegt sech mat der Fachterminologie bis zu der banaler Alldagssprooch.

D'Fachbegrëffer gi mat engem Beispillssaz op Lëtzebuergesch a mat der Iwwersetzung an déi aner Sprooche vum LOD virgestallt.

D'Preparatiounen hunn ugefaangen, an et geet elo richtig lass.

(32) Contrat d'accueil et d'intégration

Den OLAI (Office luxembourgeois de l'accueil et de l'intégration)⁹ proposéiert allen auslännesche Residenten, déi eng Openthaltsgeneemegung hunn an déi sech laangfristeg zu Lëtzebuerg etabléiere wëllen, e Contrat d'accueil et d'intégration ofzeschléissen. Domat engagéiert de Staat sech ënner anerem, fir deene Leit e Sproochecours an op d'mannst enger vun den dräi Sprooche Lëtzebuergesch, Franséisch an Däitsch souwéi och e Cours an der Instruction civique unzebidden, fir hir Integratioun an d'Lëtzebuurger Gesellschaft an um Aarbechtsmarché ze vereinfachen.

Den Département de l'intégration vum Ministère de la Famille, de l'Intégration et à la Grande Région proposéiert allen auslännesche Residenten, déi eng Openthaltsgeneemegung hunn an déi sech laangfristeg zu Lëtzebuerg etabléiere wëllen, e Contrat d'accueil et d'intégration ofzeschléissen. Domat engagéiert de Staat sech ënner anerem, fir deene Leit e Sproochecours an op d'mannst enger vun den dräi Sprooche Lëtzebuergesch, Franséisch an Däitsch awer och e Cours an der Instruction civique unzebidden, fir hir Integratioun an d'Lëtzebuurger Gesellschaft an op den Aarbechtsmarché ze vereinfachen.

Am Schouljoer 2019/20 hunn 1.049 Signataire am Kader vum CAI u Civiquescoursen deelgeholl, fir Lëtzebuerg besser kennen ze léieren.

Fir vum MEN konventionéiert Coursen op Lëtzebuergesch, Däitsch a Franséisch sinn am Joer 2019 3.121 *Bons à tarif réduit* ausgestallt ginn (2020: 1.712). Dovunner sinn 1.879 Bonge genotzt ginn (2020: 1.103). D'Opdeelung op d'Sprooche war déi follgend – 2020 gouf natierlech vun der sanitärer Kris beaflosst:

2019	EMIS	UTILISÉS	2020	EMIS	UTILISÉS
Français	1445	9078	Français	774	492
Luxembourgeois	1446	843	Luxembourgeois	816	532
Allemand	230	128	Allemand	120	79
TOTAL	3121	1879	TOTAL	1712	1103

Dës Mesure ass ëmgəsət, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

⁹ Haut ONA, Office national de l'accueil

(33) Lëtzebuurger Integratiouns- a Sozialkohäsiounscenter (LSKO)

Am Juni 2016 ass e Lëtzebuurger Integratiouns- a Sozialkohäsiounscenter (LSKO) an d'Liewe geruff ginn, deem seng Missioun dora besteet, an Zesummenaarbecht mam OLAI d'Integratioun vun deene Persounen, deenen internationale Schutz zouerkannt ginn ass (bénéficiaires de protection internationale, BPI), d'Integratioun an¹⁰ d'Lëtzebuurger Gesellschaft, a besonnesch an hirer Regioun, ze erliichteren. Déi betreffend Leit ginn an enger Partie Demarchë begleet, dorënner och an hiren Efforten, fir Sproochen ze léieren.

De LSKO (Lëtzebuurger Integratiouns- a Sozialkohäsiouns-Zenter vun der Croix-Rouge Lëtzebuerg) ass e spezialiséierte soziale Begleetservice, deem als Missioun d'Integratioun vu Leit huet, déi e Recht op international Protektioun hunn (bénéficiaires de protection internationale, BPI).

De Service LSKO gouf den 1. Abrëll 2016 lancéiert an ass mam Ministère de la Famille, de l'Intégration et à la Grande Région konventionéiert. En huet als Zil déi sozial Integratioun op kommunalem Niveau vun de Persounen, deenen eng international Protektioun zousteet (Flüchtlingsstatut an de Statut fir zousätzlech Schutzmoosnamen). Also eng Integratioun, déi iwwer empowerment erausgeet. Et geet och ëm d'Ënnerstëtzung fir déi lokal Verankerung an den Opbau vun engem soziale Reseau.

Dës Integratioun geschitt, andeems spezialiséiert individuell sozial Begleetmoosname getraff ginn, déi all d'Aktiounen an d'Demarche bei den Offices sociaux, bei verschiddenen Administratiounen an Associatiounen abezéien. Esou soll den Zougang zum Logement promovéiert ginn (Fonds du Logement, SNHBM, AIS, Wunnengshëllef), an och zu der Aarbechtswelt, zu der Formatioun, zu der Gesondheet, zu der Educatioun vun de Kanner. De Concernéierte gëtt gehollef, am Alldag eens ze ginn.

Fir dës Objektiv ze erreechen, gëtt de Service op d'Interkulturalitéit forméiert a schafft zesumme mat interkulturellen Interpreeten.

Zu de Kompetenze vum Service op kommunalem Niveau gehéieren:

- Sech kënnen op eng Bezugspersoun stäipen, déi all concernéiert Acteure vernetzt – falls néideg en Dolmetscher bäizéien, besonnesch fir d'Enseignanten aus dem Fundamental, fir d'Maison-relais an d'Crèchen –, Besoinen um Terrain erkennen an zum Opbau vun integrative lokalen Aktiounen bäidroen.
- D'Offices sociaux duerch eng eenzel spezialiséiert an intensiv Prise en charge entlaaschten.

D'Methodologie vum Service bréngt eng aktiv Participatioun vun de Beneficiairen un hirem personaliséierten Integratiounsprojet mat sech, den Apprentissage vun de Sproochen (virun allem Franséisch) gëllt selbstverständlech als e wichtege Bestanddeel vun der Integratioun.

Fir eng dauerhaft Integratioun op kommunalem Niveau an domat eng lokal Verankerung an en aktiivt Veräinsliwwen ze promovéieren, huet de Service LSKO fir d'Propriétaires e System mat Garantien opgebaut, fir den Zougang zu private Wunnenge méi liicht ze maachen.

Iwwer de Logement a seng administrativ Demarchen, a fir den interkulturelle Gruef ze iwwerbrécken, ginn och Workshopen an Informatiounsversammlunge fir d'Beneficiairen organiséiert.

De Service LSKO gëtt de jonken Erwuessene vu manner wéi 25 Joer besonnesch Gehéier. Effektiv hunn dës am Prinzip kee Recht op den RMG. Si ginn also zu Recht a spezifesch Projeten orientéiert (CASNA, SLEMO, pré-SVO, SVO, Formatiounen, ...).

¹⁰ Haut ONA, Office national de l'accueil

Soubal all d'Demarchen, déi zu der Integratioun féieren, ofgeschloss sinn, intervenéiert de Service LSKO net méi. Wann de Besoin besteet, ginn déi Interesséiert un d'Offices sociaux oder déi aner zoustänneg Servicer virugeleet.

Vun de Leit, déi an de LSKO kommen, sinn e bësse méi wéi een Drëttel tëscht 31 a 40 Joer al. Dës sinn haaptsächlech Leit, déi aus Syrien, dem Irak an Eritrea kommen.

D'Büroe vum Service sinn an der Stad Lëtzebuerg. LSKO, e Service, deen op nationalem Plang agéiert, huet 12 Assistants sociaux, déi sech op de Wunnuert vun de Beneficiairen déplacéieren an déi si an hiren Demarchë bei de verschiddenen Institutiounen begleeten.

Dës Measure ass ëmgëssat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(34) Eeler Leit

Och fir déi eeler Leit kann d'Sproochesituatioun zu Lëtzebuerg eng Erausforderung sinn. Fir hinnen den Informatiounszougang ze erliichteren, ginn eng ganz Partie Broschüren an Internetsitten an den dräi Sproochen Lëtzebuergesch, Däitsch a Franséisch ugebueden. Et ginn den eelere Persounen och Lëtzebuergeschcoursen offréiert. Etüden iwwer d'Integratioun vun eelere Leit mat Migratiounshannergrond sollen ausserdeem hëllef, den net-Lëtzebuurger Residenten d'Integratioun an eis Strukture fir den Drëtten Alter ze erliichteren.

Souwuel d'Offer vu méisproochegen Internetsitte wéi och vu méisproochege Broschüren ass ausgebaut ginn. Déi eeler Leit profitéieren natierlech vun deem ganze Fächer vu Formatiounen, déi elo méiglech sinn.

Et ass nach keng Etüd virgesinn, déi déi spezifesch Besoine vun eelere Leit mat Migratiounshannergrond ënnersicht.

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(35) Université de la Grande Région (UniGR)

D'Université de la Grande Région (UniGR) regroupéiert fënnef Regiounen a sechs Universitëten (Saarland, Léck, Lëtzebuerg, Loutrengen, Kaiserslautern an Tréier) a bitt d'Méiglechkeet, an den dräi Sproochen Däitsch, Franséisch a Lëtzebuergesch ze studéieren an ze recherchéieren. Domat offréiert d'UniGR e méisproochegen an interkulturellen Kontext, deen sech exzellent eegent, fir d'Méisproochegkeet ze fërderen an Etüden iwwer de grenziwwerschreidende Sproochgebrauch ze maachen.

Reseau vun de Sproochenzentren UniGR

De Projet Erasmus+ „LCGR“ (2018-2020) mat sengem Hauptproduit, engem hybride Cours (online an am Presentiel), dee geduecht ass, fir d'Studenten op hire Studienopenthalt an de frankofonen a germanofonen Länner (mam Fokus op d'Groussregioun), um Niveau vun de Sproochen awer och op kulturellem Niveau, virzebereeden.

Aktivitéiten am Kader vum UniGR-Center for Border Studies (UniGR-CBS):

- Aarbechtsgrupp GRETI, virun allem d'Rechercheaarbechte vum Claudia Polzin-Haumann a vum Christina Reissner
- Grenziwwerschreidend Seminaren „La gestion du savoir dans des contextes multilingues“, Wëssensmanagement am méisproochlege Kontext vum GRETI
- Aarbechtsgrupp Aarbecht & Formatioun (Méisproochegkeet abegraff)
- Zweete Forum vun der Groussregioun „Réalités et visions de la mobilité transfrontalière dans l'éducation“, Realitéiten a Visiounen vum grenziwwerschreidende Wandel an der Educatioun, Haus vun der Groussregioun, 7. November 2018, zu Esch-Uelzecht
- Wëssenschaftlech Seminaren iwwer „Frontières spatiales, sociales et linguistiques“ (2018), geografesch, sozial a sproochlech Grenzen

Eng Partie Konferenze goufe gehalen a Publikatiounen realiséiert, z. B. „Edu.GR- Apprendre à vivre l'Europe“ (2018).

D'Méisproochegkeet gëtt am Kader vun anere Moosnamen gefërdert, z. B. der Mobilitéit am Kader vum Statut vum Student UniGR an de meeschte grenziwwergräifende Coursen oder dem Zertifikat vun de grenziwwergräifende Kompetenzen.

Dës Mesure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

AN DER BREEDER ËFFENTLECHKEET

(36) Ëffentlechkeetscampagne fir d'Promotioun vun der Lëtzebuurger Orthografie

De Wëllen, fir korrekt Lëtzebuergesch ze schreiwen, ass an der Lescht an der Lëtzebuurger Gesellschaft ëmmer méi heefeg ëffentlech geäussert ginn. Dofir huet den Educatiounsministère am Januar 2017 eng grouss ugeluechten Orthografie-Campagne lancéiert. Nom Enn vun der Campagne sinn der breeder Ëffentlechkeet verschidde Materialie gratis zur Verfügung gestallt ginn, mat deene jiddwereen no senger Besoin verschidden Niveaue vun der Orthografie ka léieren:

- eng Online-Plattform, op där déi wichtegst Reegelen op eng einfach Aart a Weis kapitelweis virgestallt ginn;
- eng digital Broschür, déi dat ganz Reegelwierk virstellt. Si wäert am Mäerz och als Print-Versioun op ausgewielte Plazen am Land ausgeluecht ginn.

D'Lëtzebuurger Orthografie – am Nodrock

Am November 2019 gouf déi aktualiséiert a completéiert Lëtzebuurger Orthografie virgestallt, déi vum CPLL an dem ZLS ausgeschafft gouf. Zanter der Rentrée 2020 ass se a Kraaft.

Et gouf dofir en iwwersiichtlecht Bichelche publizéiert, dat och digital op www.zls.lu disponibel ass: D'Lëtzebuurger Orthografie

Iwwer 16.000 Exemplaire vum offizielle Reegelwierk goufen an der Tëschenzäit verdeelt. Fir datt d'Lëtzebuurger Orthografie och nach weider ze kréien ass, schafft den ZLS grad un nach engem Nodrock (5. Oplo), deen 2022 ze kréien ass. D'Reegelwierk ass also nees am Zenter ze kréien – gratis, einfach op lod@lod.lu mailen.

Mam Ortho-Trainer <https://ortho.lod.lu/> kritt de Benotzer, online an autonom, en éischten Abléck an d'Lëtzebuurger Rechtschreiwung, kann orthografesch Kenntneser opfrëschen, kritt den Iwwerbléck iwwer bestëmmt Reegelen an hir Ausnamen a kann d'Orthografie unhand vun den Exercicë mat der integréierter Verbesserungsmethod üben. E kann awer och a klasseschen Orthografiescoursë respektiv am Kader vum Blended learning agesat ginn.

Et si Videotutorials realiséiert ginn, mat 30 verschiddene Videoclips iwwer d'Orthografiereegele mat grafesch illustréierten Texter.

„Eis Sprooch richtig schreiwen“

Am Kader vun der completéierter Orthografie vum November 2019 huet den Zenter dem Josy Braun säin Orthografie-Klassiker, „Eis Sprooch richtig schreiwen“, nei erausbruecht – als Léierwierk fir bei d'Reegelwierk.

Dëst Bichelchen ass och op Franséisch disponibel, fir de francophonnen Interesséierten en agreabelen Zougang zu der Lëtzebuurger Rechtschreiwung ze bidden. Ënnertitel: „Une introduction à l'orthographe luxembourgeoise“.

Fir deenen, déi eng Affinitéit fir déi englesch Sprooch hunn, och e méiglechst lichten Zougang an d'Lëtzebuurger Orthografie ze ginn, gouf dem Josy Braun seng Orthografie-Didaktik och op Englesch iwwersat: An Introduction to Luxembourgish Spelling

E richtige Schatz: D'Serie „Lëtzebuurger Wuertschatz“

„Mat dësem apaarte Choix vun 123 Adjektiven, Adverben, Interjektiounen, Substantiven a Verbe beweist den Zenter fir d'Lëtzebuurger Sprooch eng gutt Händche fir eis Sprooch, déi vill méi räich ass, wéi een dacks mengt.“ Dat schreift den Educationminister Claude Meisch a sengem Virwuert zu Aläert, jauwen, Zockerboun, wéi den éischte Band vun der neier ZLS-Kollektioun Lëtzebuurger Wuertschatz heescht. Op eng faarweg an erfrëschend Aart a Weis ginn 123 Pärelen aus der Lëtzebuurger Sprooch virgestallt. Si stamen all aus dem Lëtzebuurger Online Dictionnaire, verloossen awer hei hire strengen Dictionnaireskader, fir spilleresch an ouni Beréierungsängscht an Zeen gesat ze ginn. E richtige Schatz!

Den zweete Band D'Pan klaken an d'Schong voller Féiss gouf am Fréijoer 2021 publizéiert. Déi Kéier goufen honnert flott Spréchwierder a Riedewendunge gewisen an erkläert. Den drëtten Band Vun Dréischel bis Kréischel iwwer Uebst a Geméis, Kräider, Gewierzer an Nëss kounn Enn 2021 eraus an am November 2022 de véierten, Zwackert, berdank! – 89 fuusseg Wieder aus dem Reenert. Zwielf Bänn soll d'Buchserie spéider emol hunn.

Do dernieft hat d'Landkaart vu Lëtzebuerg mat de lëtzebuergeschen Nimm e grouse Succès. Se war am Hierscht 2019 publizéiert ginn, als Wandkaart just fir d'Schoulen. Duerno ass eng Versioun am Format A2 produzéiert ginn. Déi ass gratis verdeelt ginn u Leit, déi se iwwer Internet bestallt hunn. Knapp 60.000 Exemplairë si verschéckt ginn. 2020 ass eng Versioun am Format 1:100.000 gedréckt ginn, déi gerullt a Kartong verpaakt an de Librairië fir 10 Euro verkaaft gëtt.

Am Kader vun der Promotioun sinn ënnert anerem déi heiten ZLS-Aktiounen realiséiert oder geplangt ginn:

- Produktioun vu Sous-mainen a Postkaarte mat lëtzebuergesche Wieder oder Spréch drop
- Produktioun vu Akafspöschchen, Schachtelen a Lineale mat lëtzebuergesche Wieder oder Spréch drop
- Wiel vum Wuert vum Joer
- Al Wieder goufen zesumme mat der Uni Lëtzebuerg nogekuckt. Déi heefegst am Luxemburger Wörterbuch (LWB) recherchéiert Wieder kounnen och an den LOD.
- D'Mataarbechter sinn aktiv an de Pressemedien.
- Die Warte vum Luxemburger Wort geet eemol de Mount op d'Sproochentwécklung an.

- Am Journal gouf et eng Serie iwwer Flouernimm.
- Am Tageblatt ënnert anerem eng iwwer Nimm als Wieder.
- Den ale Vocabulaire koum an enger Rubrik am Télécran zu Éieren.
- D'Revue ass zum Beispill op d'Mindmaps agaangen, fir d'Orthografie ze léieren.
- Um 100,7 gouf et d'Rubrik Kuriositéiten aus der Lëtzebuerger Sprooch.
- Radio Lëtzebuerg huet e ganze Summer laang nei Wieder aus dem LOD virgestallt.
- De Site www.schreiwien.lu ass aktualiséiert ginn.
- De Site ortho.lod.lu, genannt Ortho-Trainer, ass ugepasst ginn.
- Et gi reegelméisseg Lëtzebuergeschcoursen um Inap, INL, Ifen an och op der Uni, am ZLS an am SFA ugebueden.
- A Coronazäite gouf et ënnert anerem zwou online Aktiounen op Twitter:
 - LOQ, Lëtzebuerger Ortho-Quiz: Am Confinement hu sech bis zu 100 Leit an de Coursë moies a mëttes live versammelt fir d'Orthografie.
 - D'Aktioun Schreiftipp ass am Summer 2020 gelaf. Iwwer 550 Leit hunn iwwer Twitter gefollowt. D'Medien hunn den ZLS mat Approbatioun begleet.
- Et gouf en Owend mam Alain Atten an Zesummenaarbecht mam CNL zu Miersch.
- Sproochtechnesch Annotatiounen goufe preparéiert fir déi nei Editioun vum Reenert, déi 2022 vum Educatiounsministère fir den 150. Gebuertsdag vum Wierk erausbruecht gouf.
- Et ass virgesinn, eng Partie Erklärgrafiken ze publizéieren: zum Beispill eng anatomesch Kaart mat de Kierperdeeler an Organer, e Scheema vun engem Haus, den Opbau vun enger Spillplaz asw. mat de wichtegste Wieder, déi do derzou gehéieren, an de verschiddene Sproochen vum LOD.
- Geplangt fir 2024 oder méi spéit: Sortie vun der Printversioun vum LOD.

Dës Measure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

D'LËTZEBUGESCH-SPROOCHEG KULTUR PROMOVÉIEREN

(37) Kulturell Projeten a Lëtzebuerger Sprooch

Sprooch a Kultur gehéieren enk zesummen. D'Lëtzebuerger Sprooch ass fest am Kulturliewen zu Lëtzebuerg verankert, mee och d'Sproochdiversitéit huet hir fest Plaz am kulturellen Agenda. Kulturell Projeten, déi vun Associatiounen oder private Persounen initiéiert ginn an d'Lëtzebuerger Sprooch an d'Sproochdiversitéit zu Lëtzebuerg fërderen, ginn iwwer de Kulturministère duerch direkt Subventiounen finanziell ënnerstëtzt.

Dozou gehéieren direkt Subsidë fir Kulturprojete vu Veräiner, Privatpersounen oder Gemengen, déi de Kulturministère op Dossier an op Basis vun der Analys vun enger interner Kommissioun verdeelt. Ënnerstëtzt ginn do och CDe vu Lëtzebuurger Museker a Musekerinnen. Hei fällt op, datt d'Lëtzebuergesch sech als ganz modern Sprooch etabléiert huet: A Genren ewéi Rap oder Urban Music ass Lëtzebuergesch ganz geleefeg, denke mer u Kënschtler wéi Nicool (Nicole Bausch), Turnup Tun (Tun Tonnar) oder Tommek (Tom Mersch).

Dozou gehéieren awer och direkt Hëllef fir Iwwersetzungen, op där enger Säit, fir Bicher vun auslänneschen Auteuren an Auteurinnen an eng vun den offizielle Lëtzebuurger Sproochen ze iwwersetzen, esou och Lëtzebuergesch. Esou brénge lëtzebuergesch Editiounshäuser z. B. reegelméisseg lëtzebuergesch Iwwersetzungen vu bekannte Kanner- a Jugendbicher eraus a fërderen domat d'Kenntnis vun der Sprooch am jonken Alter. Mee déi Iwwersetzungshëllef betrëfft op där anerer Säit och Bicher vu Lëtzebuurger Schrëftsteller a Schrëftstellerinnen. Hei gëtt et eng Kommissioun vun Experten aus dem Ministère, dem Centre national de littérature an den Editeuren, fir d'Projeten ze aviséieren. Iwwer dee Wee konnt zum Beispill dem Gast Groeber säi Roman „All Dag verstoppt en aneren“ op Griichesesch a Kroatesch iwwersat ginn oder dem Tullio Forgiani säin „Amok“ op Däitsch an op Serbesch.

Et ginn awer och eng Partie Präisser a Concoursen, an deenen d'Lëtzebuergesch, an och d'Méisproochegkeet vu Lëtzebuerg, geëiert an ënnerstëtzt gëtt: den Nationale Literaturconcours vum Kulturministère, deen all Joer en anere Genre fërdert, de Batty-Weber-Präis, deen zanter 1987 all dräi Joer e wichtegen Auteur oder eng wichteg Auteurin fir hirt Lieweswierk éiert (dorënner d'Anise Koltz, de Roger Manderscheid, de Pol Greisch an de Guy Rewenig), oder de Kanner- a Jugendliteraturpräis.

Dëst geschitt am Kader vun der Kulturpolitik, déi op mc.gouvernement.lu verëffentlecht ass, an no de Recommandatioune vum Kulturentwécklungsplang (Kep), deen ënner kep.public.lu ze liesen ass.

Dës Mesure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

(38) En nationalen Dag vun der Lëtzebuurger Sprooch a Kultur

D'Lëtzebuurger Sprooch a kulturell Evenementer sinn Deel vun eisem Alldag. Fir d'Sproochbewosstsinn am Lëtzebuergeschen ze fërderen a mat alle Bierger de sproochlechen a kulturelle Räichtum an eisem Land an de Mëttelpunkt ze stellen, gëtt en nationalen Dag vun der Lëtzebuurger Sprooch a Kultur an d'Liewe geruff. Ob Musek, Literatur, Theater oder Film, all interesséiert Leit sollen deen Dag op d'Verfalt an deene Beräicher opmierksam gemaach ginn.

Den éischten Dag vun der Lëtzebuurger Sprooch a vun de Sproochen zu Lëtzebuerg war fäerdeg geplangt fir samschdes, de 26. September, um Europäeschen Dag vun de Sproochen, am INL, vun 10 bis 18 Auer. En ass dunn der Pandemie zum Affe gefall.

De Planning besteet awer virun a soll 2022 definitiv ëmgesat ginn, och wann den Datum nach net feststeet.

Moies soll eng Formation continue si fir Enseignanten, déi och eventuell online fir de Public op ass. Méiglech Theeme wieren:

- d'Geschicht vu Lëtzebuerg an déi vun der Lëtzebuurger Sprooch an den anere Sproochen;
- d'Entwécklung vun der Schreifweis am Lëtzebuergeschen, d'Charakteristike vun de verschiddene Schreifweisen an den Afloss vun den anere Sproochen.

An der Mëttespaus gëtt et Lëtzebuenger Kascht, begleet vun engem Concert.

Mëttes si Workshopen an Ateliere fir Kanner a Jugendlecher, an et kann een eng Partie Stänn kucken.

D'Workshope bestinn aus engem Virtrag vun ongeféier 30 Minutte plus enger Diskussioun. Méiglech Theeme wieren Orthografie, Toponymie, de Sproochatlas, d'Ausprobéiere vum Sproochentest, d'UNESCO-Konventioun iwwer d'immateriell Kulturiwen, Literatur op Lëtzebuergesch, Jéinesch, Sex am Lëtzebuergesch, d'Landkaart, e Quiz.

D'Stänn kéinte vun deenen heiten Organisatiounen an Organismen animéiert ginn: CPLL, IGD, CNL, CNA, Actioun Lëtzebuergesch, Moien ASBL, Gemeng Atert, Wéi laang nach?, Spellchecker, Wieder-App, Lëtzt-Spill, Wikipedia.lu

Villes ass geschitt, mir si gutt ënnerwee.

(39 En nationale Präis fir d'Verdénkschter ronderëm d'Lëtzebuenger Sprooch

Initiativen a ganz ënnerschiddleche Beräicher kënnen nohalteg zur Fërderung vun der Lëtzebuenger Sprooch an dem Sproochbewosstsi bäidroen. Fir esou Bãiträg ze encouragéieren, gëtt e Präis an d'Liewe geruff, deem all zwee bis dräi Joer eng Persoun – en Auteur, en Editeur, e Wëssenschaftler, e Museker asw. – fir seng Verdénkschter ronderëm d'Lëtzebuenger Sprooch auszeechent.

Mam *Règlement grand-ducal du 4 août 2022 portant sur les modalités d'attribution d'un prix national de la langue luxembourgeoise* gouf de Prix national de la langue luxembourgeoise, de Präis fir d'Verdénkschter ëm d'Lëtzebuenger Sprooch, geschafen. En ass mat 5.000 Euro dotéiert an en zeechent all Joer eng Persoun aus, déi speziell Verdénkschter ëm d'Lëtzebuergesch huet.

Am Jury sinn d'Direktore vum Zenter fir d'Lëtzebuenger Sprooch a vum nationale Sproochenzenter, de President vum Conseil fir d'Lëtzebuenger Sprooch, de Commissaire fir d'Lëtzebuenger Sprooch an e Verrieder vum zoustännegen Departement vun der Universitéit.

De Präis gëtt 2022 fir d'éischt verginn.

Dës Mesure ass ëmgesat

(40) Roll vun de kulturellen Instituter an der Opwäertung vum Lëtzebuergesch als kulturelle Patrimoine

D'kulturell Instituter, déi mam Gesetz vun 2004 geschafe goufen, spillen eng wichteg Roll am Erhalen, Opwäerten an Archivéieren vun eisem Patrimoine, och an der Lëtzebuenger Sprooch. Si ginn encouragéiert, dëse Patrimoine verstärkt an d'Vitrinn ze stellen an dem Public, a besonnesch de Schoulen, accessibel ze maachen, duerch Verëffentlechungsprojeten op Lëtzebuergesch an d'Verbrieden an de Schoul- an ëffentleche Bibliothéiken. Et gëtt och weider un Unterrechtmaterialie fir Schoule geschafft, zum Beispill am Beräich vun der Literatur (opgrond vun der Anthologie Literaresch Welten) oder am Beräich vun der Musek (De Litty vum Cedom, BNL).

D'Lëtzebuurger Literaturarchiv, Centre national de littérature, huet d'Erhalen an d'Valoriséiere vum nationale Patrimoine als Missioun. E mécht dat duerch d'Sammelen an d'Katalogéieren an doduerch Erfaassbarmaache vu Vir- an Noläss vu Schrëftsteller a Schrëftstellerinnen, mee och duerch d'wëssenschaftlech Recherche, déi an Ausstellungen oder Publikatiounen dem Public presentéiert gëtt.

De CNL huet ë. a. wëssenschaftlech Etüden iwwer Dicks, Michel Rodange, Michel Lentz a Batty Weber publizéiert an a Kooperatioun mat der Universitéit Colloquen zu lëtzebuergesche Schrëftsteller a Schrëftstellerinnen organiséiert. D'wëssenschaftlech Publikatioun „Sproochgesellschaften zu Lëtzebuerg“ gouf vun enger Online-Ausstellung begleet, déi en historeschen Abléck an d'Diskussioun ëm d'Lëtzebuurger Sprooch gëtt.

Zu der Verbreedung vum literaresche Patrimoine gehéiert och d'Rei vun der „Lëtzebuurger Bibliothék“, an där reegelméisseg Texter aus der lëtzebuergescher Literaturgeschichte, déi net méi zougänglech waren, presentéiert an nei editéiert ginn. Doriwwer eraus publizéiert de CNL och eng Rei iwwer d'Cabaretsgegeschicht zu Lëtzebuerg. An deem Kontext koumen z. B. dem Pir Kremer seng Texter ënner dem Titel „ZesummegePIKtes“ eraus. An Zesummenaarbecht mam Mierscher Kulturhaus goufen dozou och e musikalesch-theatralesche Spektakel an eng Ausstellung presentéiert.

De Script start am Hierscht 2022 eng Serie vu flotten Texter fir de jonken a manner jonke Lieser mam Reientitel: **Allerhand**. Déi éischt dräi Texter, déi publizéiert oder re-publizéiert ginn, sinn: **Perl oder Pica** vum Jhemp Hoscheit, **Aleng** vum Cathy Clement a **Speck** vum Claudine Muno. An all Band si jee weils Scholien an en Interpretatiounsaufsatz. Donieft entsteet didaktescht Material fir den Asaz an der Klass.

Och am Hörspillberäich gëtt de CNL a Kooperatioun mam CNA eng Rei eraus, an där wichteg lëtzebuergesch literaresch Texter als Lauschterstécker presentéiert ginn, sou z. B. de „schacko klak“ vum Roger Manderscheid. Des Weideren huet de CNL deem eenzege Lëtzebuurger Superheld, dem Superjhemp vu Roger Leiner a Lucien Czuga, eng ganz Ausstellung an en detailléierte Katalog consacréiert. Mat deene grouss Fuerschungs- an Ausstellungsprojeten iwwer den Éischten an Zweete Weltkrich leescht de CNL doriwwer eraus och e wichtige Bäitrag am Opschaffe vun der politescher an intellektueller Geschicht vum Land.

De CNL feiert och d'Lëtzebuurger Literatur an alle Sproochen mat Konferenzen a Liesungen: 2021 huet en a Kooperatioun mat de regionale Kulturhaiser eng grouss Liesrees duerch d'ganz Land organiséiert. D'Dossiers pédagogiques, déi de CNL a Kooperatioun mam Script vum Educatiounsministère zënter 2016erausgëtt, hunn doriwwer eraus de But, den Enseignanteën an Enseignanten et méi licht ze maachen, d'Lëtzebuurger Literatur an de Schoulen ze enseignéieren. De CNL bitt dozou och reegelméisseg **Formations continues** fir d'Léierpersonal un an ënnerstëtzt mat engem literaturdidaktesche Module d'Aarbecht vun der Ausbildung vu Lëtzebuergeschproffen um lfen.

D'Nationalbibliothék hirersäits assuréiert iwwer den Dépôt légal, datt d'Publikatiounen an aner Form vum Imprimé conservéiert an disponibel gemaach ginn. 2020 gouf d'Luxemburgensia-Kollektioun ë. a. mat 7.482 Monographië verstärkt, awer och mat 820 Audiodokumenten vu Lëtzebuerg a mat 598 Partituren.

De Cedom (Centre d'études et de documentation musicales – Zenter fir musikalesch Etüden an Dokumentatiounen) vun der Lëtzebuurger Nationalbibliothék huet „**De Litty** Nr. 5“ iwwer **Klassesch Musek zu Lëtzebuerg** erausbruecht. Dës ganz nei Publikatioun vum Georges Urwald mat Zeechnunge vum Andy Genen completéiert d'Kollektioun **Les Carnets didactiques du Cedom**, déi 2014 lancéiert gouf a bis ewell aus sechs

Bänn besteet: *Litty Vol. 1-5* a *Litty 7*, eng Spezialeditioun an Zesummenaarbecht mam Zentrum fir politesch Bildung.

De fënnefte Band gëtt d'Evolutioun vun der klassescher Musek zu Lëtzebuerg a seng verschidde Genren (Orchestermusek, Kammermusek, Fanfare) erëm. De Litty 5 stellt och eng Rei lëtzebuergesch Komponistinnen a Komponiste vir a geet op d'Eegenaarte vun dësem Beruff an. D'Heft Nr. 5 huet wéi all déi aner Hefter dräi grouss Deeler:

- Informatiounen a Léisungsvirschléi fir d'Enseignanteën an Enseignanten,
- Aarbechtsblieder fir d'Schülerinnen a Schüler an digital Fichieren,
- Aarbechtsfichen op CD-ROM, fir ze printen oder fir iwwer en eemolegen Zougangscodé erofzelueden.

Dës *Carnets didactiques du Cedom* adresséiere sech u Schüler a Schülerinnen an un d'Léierpersonal vun de Cyclen 2 bis 4 aus dem Enseignement fondamental a vun de Classes inférieures am Enseignement secondaire. Dës Kollektioun gëtt vum Ministère fir Educatioun, Kanner a Jugend un d'Bibliothèque vun de Lycéeën a vun de Schoulen am Fondamental verdeelt. D'Nationalbibliothék assuréiert och d'Diffusioun iwwer de Réseau vu *bibnet.lu* un d'Bibliothéiken an un all Persoun, déi interesséiert ass.

D'Nationalbibliothék huet och eng Sensibiliséierungscampagne fir d'Liesen (Mëtt Dezember 2020 bis Januar 2021) op de Bussen, op Plakater, op RTL Télé Lëtzebuerg an op de soziale Reseauen zu Lëtzebuerg gemaach an de Band „Fortifications. Sechs Geschichten iwwer eng Stad ewéi keng aner“ mat Lëtzebuurger BD-Zeechner an Auteure virgestallt.

Beim Centre national de l'audiovisuel (CNA) erweist sech d'Archiv vun *RTL Radio* an *Télee Lëtzebuerg* gradewéi dat vum *Radio 100,7* als richteg Schatz am Alldag: Reegelméisseg ginn Extraiten aus deenen Archiver a Filmer op Lëtzebuergesch gebraucht. A ville Filmer, besonnesch an Documentairen, spillt Lëtzebuergesch dacks eng wichteg Roll: „*Eng Äerd*“ a „*Vu Buedem, Bauzen a Biobauern*“ vum Tom Alesch oder „*Histoire(s) de femme(s)*“ vun der Anne Schroeder sinn zwee rezent Beispiller vu Filmer op Lëtzebuergesch, an deenen dann och vill Temoignagë virkommen – fir den internationale Publikum sinn déi dann ënnertitelt.

Des Weideren huet de CNA eng Serie gefilmt Interviewen ugefaangen, déi an enger Optik vu „mëndlecher Geschicht“ Zäitzeien zu Wuerd komme loossen, an dat a Gespréicher vun tëscht zwou a véier Stonnen. Den Ament sinn dat Gespréicher iwwer d'Filmgeschicht, déi an enger zweeter Etapp sollen op d'Televisiounsgeschicht an d'Fotografiesgeschicht ausgeweit ginn. Esou entsteet e Fundus, aus deem spéider ka Material geholl ginn, fir bei Recherchen oder Realisatiounen ze benotzen.

D'Plattform *films4schools* vu Script, CNA an ZpB (Zentrum fir politesch Bildung) stellen den Enseignantë Filmer vun oder iwwer Lëtzebuerg zur Verfügung, déi kënnen am Cours gewisen an diskutéiert ginn.

Dës Mesure ass ëmgesat, mee si muss ëmmer erëm ugepasst ginn.

